

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia kunnallisen lastensuojelun uudesta
työskentelymallista, lastensuojelutarpeen selvityksestä

PETRA AHONEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

AHONEN, PETRA: Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia kunnallisen lastensuojelun uudesta työskentelymallista, lastensuojelutarpeen selvityksestä

Pro gradu -tutkielma, 82s., 3 liites.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Forsberg, Hannele

Helmikuu 2011

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut sosiaalityöntekijöiden lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvistä kokemuksista. Tutkimus rajataan käsittelemään lastensuojelulaissa tarkoittamaa lastensuojelutarpeen selvitystä.

Tutkimuksen viitekehys on hermeneuttis-fenomenologinen. Tutkielmassa haastateltiin 16 sosiaalityöntekijää neljässä eri ryhmässä. Tutkimuksen menetelmänä oli teemahaastattelu, joka toteutettiin ryhmähaastatteluina. Tutkielman analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi. Kolmen ryhmän haastattelut ajoittuivat syksyyn 2010 ja yhden ryhmän haastattelu ajoittui alkuvuoteen 2009.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelutarpeen selvitys uutena työmuotona korosti lastensuojelutarpeen selvityksen prosessin selkeää alkua ja loppua. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset lastensuojelutarpeen selvityksen prosessimaisuudesta osoittavat käsityksen kokonaisvaltaisuudesta, mutta yhteisten käytäntöjen puuttuminen nousi voimakkaasti esiin keskusteluissa. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset aikarajan noudattamisesta ei aina toteudu. Ristiriitana tässä oli, että on tilanteita, joissa selvitys saadaan valmiiksi määräajan puitteissa, mutta myös tilanteita joissa, selvitystyö ei valmistu määräajan puitteissa.

Selvitystehtävään liittyvänä kokemuksena tuotiin esille lapsikeskeisyyden korostuminen. Tämän ominaisuudeksi nousivat tunteet ja niistä keskusteleminen. Syyllisyyden tunteen tuominen työntekijän kokemalle riittämättömyydelle on tälle käsitykselle ominaista. Perheen merkityksen käsitteiksi nousi lapsen vanhempien ja sukulaisten tapaamisen merkitys.

Tutuissa työkäytännöissä pysytään helposti koska sosiaalityöntekijät eivät ehdi suunnitella työtään. Kun työtä suunnitellaan, suunnitelmat voivat muuttua heistä riippumattomista seikoista. Sosiaalityöntekijöillä oli eri käsityksiä työkäytänteiden toteutumisesta ja sosiaalityöntekijöiden käsitykset omasta työtilanteestaan mutta myös asiakkaista johtuvat tilanteet, vaikuttivat työskentelyn aikatauluun. Suuren ja pienen kunnan eroa ei ilmennyt työhön liittyvässä kiireessä eikä suunnittelun vähyydessä.

Sosiaalityöntekijät rakensivat kuvaa tiimityöskentelyn vaativuudesta suhteessa työntekijän työkokemukseen, motivaatioon, ihmistuntemukseen ja asenteeseen. Sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan tiimityöskentelyn haitat olivat mahdollinen kapeutumisen lastensuojelutyössä ainoastaan yhteen alueeseen.

Sosiaalityöntekijöiden kokemusten perusteella lastensuojelutarpeen selvityksessä toimii parhaiten työparina toinen sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä, sosiaaliohjaaja tai muu ammattihenkilö. Kuraattorin katsottiin olevan enemmän tukijan ja kontrollin roolissa koulussa.

Selvitystyössä asiantuntijuuden katsottiin olevan tietämystä arvioinnista, soveltamista, ymmärtämistä ja tilannetajua.

Avainsanat: lastensuojelu, sosiaalityö, lastensuojelutarpeen selvitys, asiakasprosessi ja arviointi.

UNIVERSITY OF TAMPERE

The School of Social Sciences and Humanities

AHONEN, PETRA: The assessment of the need of child welfare, social workers experiences of new working models in municipal child welfare.

Master's Thesis, 82 pages, 3 appendix pages.

Social Work

Supervisor: Forsberg, Hannele

Helmikuu 2011

In this thesis I have been interested in the experiences of social workers' assessment of the need of child welfare. The study will be limited to dealing with the assessment of child welfare needs as stated in the law of child welfare.

The frame of reference of the study is hermeneutic-phenomenological. In the study sixteen social workers were interviewed in four separate groups. The method used was thematic and was carried out as group interviews. Content analysis was used as the method of analysis in the study. The interviews of three groups took place in autumn 2010 and one in the beginning of 2009.

According to the social workers the clarification of the assessment of the need of child welfare as a new work form highlighted a clear beginning and end of the process of assessment. Social workers' opinions of the processing assessment of the need of child welfare show a comprehensive idea, but the lack of common practices stood out clearly in discussions. The keeping of deadlines was not always considered important by social workers. The conflict in this was that there were situations where the report will be ready in time, but also situations where it does not happen.

In association with the assessment survey the experience of putting children in a central position brought out. The characteristics of this brought out different feelings and discussions about them. The feeling of guilt experienced by the inadequacy of the worker is characteristic of this. As concepts of family emerged the importance of meeting the child's parents and relatives.

Social workers keep to familiar work routines due to the lack of time to plan their work. When planning the work, plans can change regardless of the workers. Social workers had different opinions about the realization of work routines and their own work situation, but also situations due to clients, which had an effect on timetables. Differences between big and small municipalities did not affect the lack of time in work or in the shortage of planning.

Social workers built up a picture of the demand of the assessment team in relation to the worker's work experience, motivation, knowledge of human nature and attitudes. According to social workers' opinions the drawbacks of the assessment team work might be a possible narrowing of child welfare work into one area.

On the basis of the experiences of social workers the best co-worker is another social worker, family worker, social advisor or any other professional person. A school social welfare officer was considered working more as a supporter and supervisor in schools.

In the assessment expertise was looked upon as knowledge of valuation, application, understanding and sense of situation.

Keywords: child welfare, social work, assessment of the need of child social welfare, client process and its evaluation.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. KUNNALLINEN LASTENSUOJELUTYÖ SELVITYSTYÖN KONTEKSTINA	4
2.1 Lastensuojelutarpeen selvitys uudenaikaisena lakiin kirjattuna työtehtävänä.....	4
2.2 Kunnan tehtävät ja yhteiskunnan vastuu vanhempien tukemisessa.....	13
2.3 Lastensuojelutyön luonne	13
2.4 Vuorovaikutus lastensuojelun sosiaalityöntekijän arjessa	20
3. SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSET TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	22
3.1 Hermeneuttis-fenomenologinen lähestymistapa	22
3.2 Elämismaailma ja ihmiskäsitys	24
3.3 Inhimillisen todellisuuden teoria	27
4. TUTKIMUKSEN TAVOITE	29
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	30
5.1 Aineiston kerääminen	30
5.2 Aineiston analyysimenetelmä	32
6. UUDENLAINEN TYÖTAPA	36
6.1 Lastensuojelutarpeen selvitysprosessia koskevia kokemuksia	36
6.2 Lain asettamat määräajat tekemiselle	40
7. LAPSI JA PERHE KILPASILLA	42
7.1 Lapsikeskeisyyden vahvistaminen.....	42
7.2 Perheen merkitykset selvitystyössä.....	44
8. TOIMINTAYMPÄRISTÖÖN LIITTYVÄT TEKIJÄT.....	49
8.1 Tutuissa työkäytännöissä pysyminen.....	49
8.2 Työympäristön ristiriitaisuudet	52
8.3 Kiire	53
8.4 Kuntien eroavuudet	55
9. ASiantuntijuus selvitystyössä	57
9.1 Tiimi.....	57
9.2 Työparityöskentely.....	61
9.3 Tunteet	63
9.4 Arvioinnin asiantuntijuus.....	64
10. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	69
LÄHTEET.....	77
Liite 1. Tutkimuslupa I.....	83
Liite 2. Tutkimuslupa II	84
Liite 3. Haastattelukysymykset	85

KUVIOT

Kuvio 1. Lastensuojelutarpeen selvitys prosessina	7
Kuvio 2. Lastensuojelun asiakasprosessin vertailu sosiaalipalveluiden asiakasprosessiin.....	21
Kuvio 3. Lastensuojelutarpeen selvityksessä painottuvat osa-alueet sosiaalityöntekijöiden mukaan.....	70

1. JOHDANTO

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut sosiaalityöntekijöiden lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvistä kokemuksista. Tutkimus rajataan käsittelemään lastensuojelulaissa tarkoittamaa lastensuojelutarpeen selvitystä.

Kiinnostukseni aiheeseen nousee siitä, että työskentelen lastensuojelussa sosiaalityöntekijänä ja teen työssäni lastensuojelutarpeen selvityksiä. Mielenkiintoni aiheeseen on osittain innoittanut mutta myös vaikeuttanut tämä tutkielman tekoa. Työni osalta olen pohtinut lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä asioita jotka katson eduksi itselleni ja työn tekemisen kriittisen tarkastelun sallimiselle.

Tutkimuksen ajankohtaisuus nousee esille uuden lastensuojelulain myötä, joka astui voimaan 1.1.2008 (13.4.2007/417). Uusi laki on ollut voimassa yli kolme vuotta, jona aikana lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat muokanneet työkäytänteitään lastensuojelulain asettamin vaatimuksiin. Tänä aikana sosiaalityöntekijöille on muodostunut kokemuksia ja käsityksiä lastensuojelutarpeen arvioinnin merkityksestä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä työssään.

Tutkimus on myös yhteiskunnallisten ja ammatillisten käytäntöjen kannalta tärkeä. Sosiaalialan ammattiyhdistys Talentia ja Lastensuojelun keskusliitto julkaisi lokakuussa 2008 koko maata koskevan selvityksen, jossa todettiin lastensuojelulain toimeenpanossa olevan resurssiongelmia. Ongelmana oli, ettei lastensuojelulain palvelutakuu lastensuojelutarpeen selvityksestä toteudu. Uusi laki oli ollut voimassa kahdeksan kuukautta kyselyn ajankohtana. Tämä selvitys oli poikkileikkaus sosiaalialan ammattilaisten näkemyksistä lastensuojelulain toteutumisesta, resurssien riittävydestä ja kehittämistarpeista kunnissa sekä lain muutostarpeista. (Ristimäki, Sariola, Seppälä & Varsa 2008.) Lastensuojelutarpeen selvityksen tulee valmistua lain mukaan kolmen (3) kuukauden määräajassa. Selvityksessä ilmeni, että keskimääräisesti käytettiin aikaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiselle 12 viikkoa eli lain säätämä enimmäismääräaika. Vastaajista 35 % ilmoitti, että selvityksen tekeminen kesti yli kolmen kuukauden aikarajan ja selvityksen kesto aika vaihteli kuntakoon mukaan. Työntekijät katsoivat myös, että kuntien budjettiin varatut lastensuojelun määrärahat olivat riittämättömät. (Ristimäki, Sariola, Seppälä & Varsa 2008.) Ristimäen (2007) selvityksen mukaan suurimpien kaupunkien suunnitelmat resurssien lisäämisestä lastensuojeluun vuodelle 2008 ja arviot lastensuojelulain velvoitteista selviytymisestä, osoittaa kaupunkien määrärahojen olevan riittämättömät. Kyselyn tulokset osoittivat, että lastensuojelulain toimeenpanoa kunnissa on syytä seurata, koska pelkkä lain voimaantulo ei riitä.

Lastensuojelutarpeen selvitys on laaja osa-alue ja sosiaalityöntekijöiden laatimien selvitysten hyödyt tulisi myös näkyä arjessa. Näiden tekemiseen tulisi jokaisella kunnalla olla varattuna riittävät resurssit. Lastensuojelun suunta ei ole vielä selvillä koska ei tiedetä mitä tuloksia ja vaikutuksia pitäisi saavuttaa. Tämä johtuu siitä, että yhteiset päämäärät, visiot ja tavoitteet puuttuvat. Kunnissa ei ole asetettu sitovia lastensuojelun tavoitteita ja näin ollen mittaaminen ja arviointi eivät onnistu. Asiakaskohtaisesta arvioinnista ei kerätä yhteenvedoja ja tämä näkyy siinä, että ei tehdä näkyväksi kokemustietoa joka kertoisi mikä yleensä tuottaa onnistumisen asiakkaan elämässä. Asiakkaiden olosuhteista, joiden perusteella asiakkuuden tarvetta sekä palvelujen- ja tukitoimien käyttöä arvioidaan, ei ole riittävästi selvillä. Tämä johtaa vuorostaan siihen, ettei palvelutoiminnan vaikutuksista ole riittävästi tietoa ja ilman näitä tietoja ei vaikuttavuutta voida arvioida. Asiakas ei vielä näy päähenkilönä omassa asiassaan ja lapsi ei näy riittävän hyvin asiakkaana. Lisäksi lasten ja perheiden kanssa työskentelevien tietotaito vaatii lisäkoulutusta. Toisaalta sosiaalityöntekijät eivät ehdi arkityönsä lisäksi kehittää omaa työtään riittävästi ja he ovat liian kuormitettuja. (Rousu 2007, 98- 101.) Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut. Avohuollon asiakkaiden määrä on lisääntynyt 30 000:sta yli 60 000:een. Vuonna 2007 lastensuojelun avohuollon asiakkaita oli kaupungeissa (6,4 %) enemmän kuin maaseutukunnissa (5,0 %) suhteessa alaikäiseen väestöön. (Heino 2009, 53.)

Sosiaalityöntekijän tehtävänä kunnallisessa lastensuojelun avohuollossa on huolehtia kokonaisuudesta lastensuojeluprosessin alusta sen päättymiseen asti. Lastensuojelun sosiaalityössä tarvitaan erityistä luovaa taitoa, vuorovaikutustaitoja, kärsivällisyyttä ja muiden läheisten tukea. Lastensuojelussa työskennellään myös tunteiden ja luottamuksen hankkimisen kanssa. (Bardy 2009, 42.) Sosiaalityöntekijä on itse ollut lapsi ja hänellä on siitä lapsuusmuistoja, sekä asiakastyössä tavatuilla on kokemuksia lapsuudesta jotka ovat merkityksellisiä sosiaalityössä. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 9). Lastensuojeluasiakkuus määrittyy kokonaisuudesta, jossa lapsen ja perheen asioissa työskentelevälle sosiaalityöntekijälle muodostuu omanlainen määrittely- ja toimintasysteemi. Tämä on yksilökohtainen prosessi joka määriytyy ja toimii lastensuojelulainsäädännön asettamien reunaehtojen mukaisesti. Lastensuojelun ja asiakkuuden, sosiaalityön määrittelyt ovat sidoksissa eri aikakausien ajattelutapoihin. Ne voivat jäsentyä teoreettisista, koulutuksellisista, hallinnollisista, juridisista, toiminnallisista, opillisista tai historiallisista lähtökohdista. (Heino 2009, 63- 64; Heino 1997, 29.) Lapsuus on sekä ruumiillinen ilmiö että kulttuurinen yhteiskunnallinen ilmiö, joka on sidottu paikkaan ja aikaan. Globaalisuus pakottaa meitä tarkistamaan totuttuja lapsuuskäsityksiämme. Muuttoliike, pakolaiset ja media tuovat muiden kulttuurien lapset ja lapsuudet eteemme lastensuojelun arjessa. (Forsberg, ym. 2006, 11.) Lasten-

suojelun tarve ja käyttö on kasvanut viime vuosina samoin kuin lasten hyvinvoinnin ongelmat ja huoli niistä. Uusia haasteita lastensuojelun sosiaalityöhön on kuitenkin tuonut vaatimus lapsen osallisuudesta, näkemys lapsesta ensisijaisena lastensuojelun asiakkaana sekä lapsen kohtaaminen. (Heinonen & Sinko 2009, 91.) Lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi voidaan tarvita työskentelyä inhimillisen hyvinvoinnin kaikilla ulottuvuuksilla kuten arjen elinoloissa, yhteisyyssuhteissa ja maailmaan orientoitumisessa. (Bardy 2009, 42). Irmeli Järventien Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia tutkimuksessa on tutkittu, miksi suomalaiset lapset voivat niin huonosti. Tutkimuksessa nousivat esille lasten perushoivan puutteet sekä identiteettiin liittyviä puutteita. (Järventie 2001, 91-93.) Yleisesti voidaan todeta, että lastensuojelun tavoitteena on lasten hyvinvointi, hyvien kasvuedellytysten sekä turvallisen kasvu ympäristön turvaaminen. Näissä tulkinnoissa ilmenee eroa niin kuntien, työntekijöiden kuin kansalaisten keskuudessa. (Pösö & Salomaa 2002, 58.) Pohjoismaisessa tutkimuksessa on tutkittu lastensuojeluasiakkuuksien syitä ja syiksi nousivat lasten hyvinvointiin liittyviä puutteita, mutta myös perheväkivalta, vanhempien mielenterveysongelmat ja päihdeongelmat nousivat esiin. (Blomberg, Corander, Kroll, Meuwisse Scaaramuzzino & Swärd 2010, 39).

Seuraavassa kappaleessa käsittelen lastensuojelun sosiaalityötä laajana kokonaisuutena, joka sisältää lastensuojelutarpeen selvitysprosessin. Kolmannessa kappaleessa käsittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja lähestyn tutkimustehtäväni hermeneuttis- fenomenologisen näkemyksen kautta.

2. KUNNALLINEN LASTENSUOJELUTYÖ SELVITYSTYÖN KONTEKSTINA

Sosiaalityössä on omaksuttu viime vuosina lapsilähtöinen asiantuntijuus. Tämä tarkoittaa lapsen toimijuutta ja lapsen kokemuksia kunnioittavaa lapsilähtöistä asiantuntijuutta, jossa aikuinen toimii lähinnä välittäjän roolissa. Aiemmin sosiaalityöntekijöitä ei ole mielletty ammattilaisiksi, jotka työskentelevät suoraan lasten kanssa. Enemmän on painotettu psykiatrian ja psykologian puolelta löytyvää lapsiasiantuntijuutta. Kehityskulkua ovat muokanneet myös laman vaikutukset lasten ja nuorten pahoinvointiin, jossa on korostettu vanhempien vastuuta ja kontrollia lasten elämästä. Lastensuojelulla voidaan tarjota turvaa ja tukea sitä tarvitseville lapsille mutta voidaan myös kaventaa lapsen omaa tilaa ja kuulluksi tuleamista. (Forsberg, ym. 2006, 14- 15.)

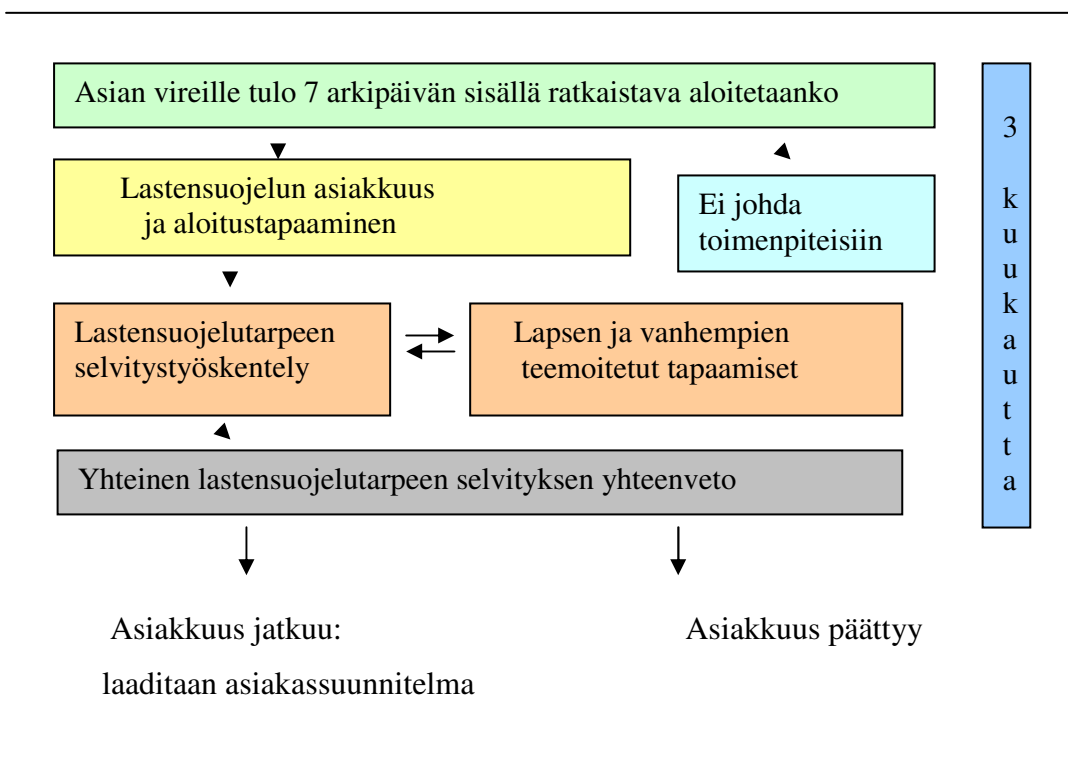
Uudessa lastensuojelulaissa korostetaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamista ja kehittämistä yhteistyössä eri viranomaisten välillä. (Kananaja, Lähteinen, Marjamäki, Laiho, Sarvimäki, Karjalainen, & Seppänen 2007, 137). Lastensuojelulaki asettaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän harteille painavan taakan ja voi kasvattaa riittämättömyyden tunnetta entistä enemmän. Lastensuojelun ydin on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen ja sitä vaarantavien tekijöiden poistaminen. (Bardy 2009, 39- 41.) Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, lastensuojelun avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto (3§). Lastensuojelulaissa painotetaan lapsen edun huomioimista kaikissa viranomaisen toimenpiteissä ja korostetaan lapsen oikeutta osallistumiseen ja suojeluun. (13.4.2007/417 3§, 1§).

Lastensuojelun keskeisimmät käsitteet tässä tutkielmassa käsittävät *lastensuojelun asiakkuuden alkamisen ja lastensuojelutarpeen selvitysprosessin*. Edellä mainittujen lisäksi keskeisiksi käsitteiksi nousevat arviointi ja prosessimaisuus lastensuojelun sosiaalityössä, lapsen osallisuus, perhe- ja vanhemmuus sekä vanhempien vastuu lapsen hoidosta, yhteiskunnan vastuu lapsen kasvuoloista ja vanhempien tukeminen kasvatuksessa sekä lastensuojelulaki.

2.1 Lastensuojelutarpeen selvitys uudenaikaisena lakiin kirjattuna työtehtävänä

Lastensuojeluasiakkuus tulee vireille ja alkaa monia eri reittejä pitkin. Yleisin tapa on ulkopuolisen joko viranomaisen tai palveluntuottajan tekemä lastensuojeluilmoitus. (Heino 2009, 63- 64.) Selvennystä on tehty siihen, missä tilanteessa velvollisuus lastensuojeluilmoituksen (13.4.2007/417, 25§) tekemiseen syntyy. Lähtökohtana lastensuojeluilmoituksen teolle on, että henkilö on saanut

tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve edellyttää ja lapsen olosuhteet ovat sellaiset, jotka vaarantavat lapsen kehitystä tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Räty 2007, 144- 147). Ilmoitusvelvollisuus voidaan myös toteuttaa yhdessä asiakkaan kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. (1.3.2010/88, §25a.) Lastensuojeluilmoituksen saavuttua lastensuojelutoimistoon sosiaalityöntekijä arvioi onko lapsella kiireellistä lastensuojelun tarvetta tai arvioi seitsemän arkipäivän kuluessa onko ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvitykseen vai ei. (13.4.2007/417, § 26). Yleensä selvitystä ryhdytään tekemään ja kynnyks aloittamiseen on syytä pitää matalalla ja selvityksen tekemättä jättäminen on aina perusteltava. (Taskinen 2007, 34–35, Paaso 2010, 17).

Kuvio 1. Lastensuojelutarpeen selvitys prosessina mukailten (Paaso 2010, 16).

Lapsi kirjataan lastensuojelun asiakkaaksi, jos lastensuojelutarpeen selvitys päätetään aloittaa, (Taskinen 2007, 34.) kun taas asiakkuudessa on aiemmin nähty neljä eri vaihetta ei-asiakas, ei-vielä -asiakas, asiakas- ja ei enää asiakas, jolloin asiakkuuden määrittely on ollut vaikeampaa. (Heino 1997, 73). Lapsen oma sosiaalityöntekijä ilmoittaa lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta lapsen huoltajille sekä lapselle itselleen. Erityisen painavista seikoista voidaan asiakkuuden alkamisesta olla ilmoittamatta lapsen huoltajille.

Lastensuojelutarpeen selvityksen (13.4.2007/417, 27§) tarkoituksena on selvittää lapsen tilannetta kokonaisvaltaisesti sekä yhtenäistää asiakkuuden alkuvaiheen liittyviä käytäntöjä. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Selvityksen tulee valmistua viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. (Paaso 2010, 11; Taskinen 2007, 35- 36.) Pesäpuu ry on julkaissut uuden oppaan, Mitä lapselle kuuluu? Opaskirja lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Oppaan tarkoituksena on antaa perustietoa lastensuojelutarpeen selvittämisestä ja käytännön ohjeita selvityksen tekemiseen. Oppaassa esitellään selvitysprosessia käytännönläheisesti ja opastetaan eri tapaamisissa käytettävien työskentelytapojen soveltamisessa asiakastilanteen tarpeiden mukaisesti.(Paaso, 2010.)

Lastensuojelutarpeen selvitys pitää kokonaisuudessaan sisällään sekä työskentely- että arviointiprosessin. Työskentelyprosessi muodostuu tapaamisista lasten ja vanhempien kanssa. Tapaamisissa käydään läpi eri teemoja erilaisin menetelmin. Menetelmien avulla saadaan kerättyä puhetta enemmän tietoa. Selvitykseen tulee sisältyä suoraa työskentelyä lapsen kanssa, lapsen iästä riippumatta. Arviointiprosessissa arvioidaan mitä vahvuuksia ja muutostarpeita lapsen elämässä on, ja tässä arvioinnissa hyödynnetään huoltajien valmiuksia. (Möller 2004, 21–22; Paaso 2010, 16-20; 43-44.) Lastensuojelutarpeen selvityksessä arvioidaan ensisijaisesti lapsen tarpeita suhteessa vanhempien kykyyn ja mahdollisuuksiin vastata niihin. Tämä muodostuu jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista, myönteisten ja läheisten ihmissuhteiden turvaamisesta ja hyvästä hoidosta. Lisäksi vanhempien tulee huolehtia iän ja kehitystason mukaisesta huolenpidosta sekä turvallisen kasvuympäristön huolehtimisesta että lapsen toivomuksia vastaavan koulutuksen mahdollistamisen. Kuitenkaan poissulkematta hellyyden ja turvan antamista, ruumiillista koskemattomuutta ja itsenäistymisen mahdollistamista. Toiseksi arvioidaan, tarvitsevatko lapsi ja vanhemmat lastensuojelun tarjoamia palveluja vai selviytyvätkö he oman verkostonsa ja muiden viranomaisten tuen avulla. Painopisteenä on lapsen ja hänen vanhempiensa arkielämän olosuhteiden, riskien ja selviytymistä tukevien tekijöiden tarkastelu. (Kananoja ym. 2007, 146; Rätty 2007, 169- 170, Taskinen 2007, 20; 34–37, Paaso 2010, 18.) Selvityksessä pohditaan tarvitsevatko lapsi ja vanhemmat lastensuojelun tarjoamaa apua eri muodoissa, kuten tukea, kontrollia, vai onko heillä riittävää tukea oman lähiverkostonsa ja mahdollisesti muiden viranomaisten kautta. (Oranen 2006, 7). Selvityksessä tulee huomioida myös perheen muut lapset. Tarvittaessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi konsultoida muita lapselle läheisiä henkilöitä sekä yhteistyötahoja ja asiantuntijoita. Selvityksen tulisi tapahtua yhteisymmärryksessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa, mutta selvitys voidaan tehdä vaikka vanhemmat sitä vastustaisivat. (Rätty 2007, 169–171; Taskinen 2007, 35–36, Paaso 2010, 20.) Laki ei kuitenkaan ohjeista millä tavalla lapsen etua,

kasvuolosuhteita ja toimenpiteiden vaikutuksia tulee selvittää. (Oranen 2006, 8). Arviointi koskee ihmisiä joko palvelun järjestäjinä, osallistujina tai palvelun asiakkaina. Arviointi pitää sisällään ajatuksen arvon määrittämisestä. (Robson 2001, 24–25.) Pohjoismaisessa tutkimuksessa sosiaalityöntekijät korostivat sitä, että monet asiakkaat hakevat suoraan apua viranhaltijoilta. Tämä nähtiin toisaalta myönteisenä, koska viranomaisen nähtiin ”partnerina” lapsen kasvatuksessa. Toisaalta sosiaalityöntekijät näkivät riskinä sen, että vanhemmat hakeutuvat välittömästi hakemaan apua kun ongelmia esiintyy, eivätkä hyödynnä omia voimavarojaan ja verkostoaan. (Blomberg, ym. 2010, 37.)

Prosessit ovat hyvin moninaisia ja ovat pituudeltaan eri mittaisia, voivat jopa kulkea koko lapsuuden ajan ja seuraavaankin polveen. (Heino 2009, 72). Prosessi muodostuu ”eräänlaisista yksittäisistä kivistä joita ilman silta ei rakennu”, eli eri osa-alueista. (Onnismaa 2007, 23). Lastensuojelulain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan kriisissä olevaa asiakasperhettä autetaan kriisitilanteen ylitse, jonka jälkeen viranomaisen interventiolle ei ole tarvetta. (Bardy 2009, 41; Sinko 2004, 74). Lapsi ja vanhemmat osallistuvat yhdessä toteutettavaan asiakkuuteen, eli asiakkaina heille annetaan mahdollisuus osallistua johonkin jota voidaan kutsua asiakkaiden osallisuudeksi lastensuojeluprosessissa. (Muukkonen 2009, 133.)

Lastensuojelutarpeen selvitys tehdään työparityöskentelynä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työparina voi työskennellä toinen sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojeluntyöntekijä, jolla on riittävä tuntemus ja koulutus lastensuojelusta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja tehtävät säädetään lastensuojelulaissa (13.4.2007/417 13§). Lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä vaaditaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) mukainen sosiaalityöntekijän pätevyys.

Lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisessa yhteenvedossa kuvataan selvityksen lähtökohdat, tapaamisten ajankohdat, osallistujat, mitä menetelmiä on käytetty ja mistä muualta on tietoa pyydetty. Selvityksen valmistuttua sosiaalityöntekijä tapaa perheen jolloin yhdessä käydään läpi lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää prosessia. Samalla lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ilmoittaa huoltajille ja lapselle lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tai päättämisestä. Asiakkuus päättyy, jos selvitys ei ole antanut aiheutta lastensuojelun toimenpiteisiin. (Taskinen 2007, 37.) Pelkästään perheen ja lapsen arkitilanteiden ratkaisuyritys ei riitä vaan ne pitää osata siirtää paperille ja siitä faktoiksi. Sosiaalityö vaatii analyttistä työtettä jossa työntekijä on tietoinen eri tulkinnoista, mutta kykenee tekemään päätöksen siitä, mitä kussakin tapauksessa on

faktaa ja miksi ne ovat tärkeitä. (Sinko 2004, 97.) Pääsääntönä on, että lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallinen yhteenveto valmistuu tätäkin lyhyemmässä ajassa. Kirjallisessa yhteenvedossa arvioidaan lapsen kokonaistilannetta voimavaroja ja muutostarpeita, sekä miten vanhemmat kykenevät näihin tarpeisiin vastaamaan. (Paaso 2010, 22.) Käytännön työssä joudutaan myös miettimään miten kolme kuukautta riittää, koska asiakas saattaa perua käyntejä ja yhteisten aikojen sopiminen saattaa olla vaikeaa. Kolmen kuukauden aikaraja saattaa joissakin tapauksissa riittää hyvin, mutta ei aina toteudu.

Iso-Britanniassa on käytössä työskentelymalli Framework for the assessment of children in need and their families. Tämä työn tekemisen malli kuvaa systemaattisesti miten lapsen ja perheen tilannetta analysoidaan. Mallissa kuvataan lapsen kehitykselliset tarpeet, vanhemmuuden voimavarat sekä perhe ja ympäristö. Tavoitteena on tehdä kattava arviointi ja kirjallinen yhteenveto 35 päivän kuluessa. Yhteenvedossa tarkastellaan lapsen kehityksellisiä tarpeita, vanhempien kykyä ja mahdollisuuksia vastata selvityksessä esiin nousseisiin tarpeisiin. (Department of Health 2000.)

Connollyn (2007) mukaan Uuden-Seelannin malli lastensuojelun arvioinnin laatimiseksi sisältää kolme näkökulmaa: lapsikeskeisyys, perhekeskeisyys ja kulttuurinen huomioiminen, sekä vahvuudet että näyttöön perustuvaa toimintaa. Tärkeintä mallin laatimisessa oli hyödyntää sekä kansallista että kansainvälistä käytännön tietoa, mutta sen tuli myös perustua näyttöön perustuvaan työskentelyyn. Kokonaisuudessaan malli on kuvattu käyttäen esimerkkinä punottua koria, jonka punokset tekevät käytännön työstä vahvan. Tämä perustuu kolmeen filosofiseen näkökulmaan, jotka on punottu kolmen vaiheen läpi: arviointi ja sitoutumisen vaihe, ratkaisujen löytämisen vaihe sekä turvallisuuden ja kuulumisen vaihe. Kaikki vaiheet on pilkottu pienemmiksi kokonaisuuksiksi, jota hyödyntäen työntekijä työskentelee perheen ja lapsen kanssa. (Connolly 2007, 825- 837.)

Lastensuojelussa prosessiarviointi perustuu työntekijän omaan tietoon ja arvioon. Tämä arviointi on tehtävä näkyväksi, koska objektiivista totuutta lapsen tilanteesta ei löydy. Lastensuojelun erityisosaamiskeskus Pesäpuu ry on kehittänyt Lapsen elämäntilanteen kartoitus-työskentelymallin. Malli on tuonut työskentelyyn systemaattisuutta ja nostanut esille arvioinnin vahvuuksia. Arvioinnin pääpaino on lapsessa ja hänen elämäntilanteessaan. Lapsen näkökulmaa ei kuitenkaan ole ollut helppoa lastensuojelussa. Tämä edellyttää kahdenkeskeistä työskentelyä lapsen kanssa. Lastensuojelun kehittämishankkeessa Oranen (2006) mainitsee lastensuojelun avohuollon ja arviointikäytäntöjen olleen yksi kehittämisohjelman toimenpiteistä. Sisällöllisesti kehittämistyön tarkoituksena oli rakentaa alustaa lakiuudistukselle. Työryhmä teki ehdotuksen

lastensuojelutarpeen selvittämisen mallista. Mallissa eriteltiin turvallisuus, yksilöllisyys, kohtaaminen, aika sekä merkitykselliset suhteet omiksi osa-alueikseen. (Oranen 2006, 1-2, 41–42.)

Lastensuojelun kehittämishanke on tehnyt myös sähköpostikyselyn, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa vakiintuneista käytänteistä, mitä välineitä on käytössä ja minkälaisia kehittämishankkeita tällä hetkellä on käynnissä. Vastauksia saapui yhteensä 44 kunnasta. Noin kolmasosalla kunnista oli käytössä vähän arvioinnin menetelmiä ja välineitä. Loput kunnista mainitsivat käytössä olevia arviointimenetelmiä. Arviointityöskentelyssä mainittiin malleina Pesäpuu ry:n ja Kohtaava lastensuojelu-mallit. Arvioinnin välineinä vuorostaan mainittiin huoliseula, vanhemmuuden roolikartta ja Pesäpuun välineitä. Lisäksi kunnissa oli omia lomakkeita arviointia varten. (Oranen 2006, 11–12.)

Lapsen osallisuus osana lastensuojelutarpeen selvitystä

Lapsen osallisuus korostuu lastensuojelun sosiaalityössä. Mielestäni tässä tutkielmassa, jossa käsitellään lastensuojelutarpeen selvitystä, katson oleelliseksi käsitellä lapsen osallisuutta erikseen omana kokonaisuutenaan. Perustelen valintaani sillä, että kokonaisprosessi on hyvin laaja ja tällä tavalla lapsen osallisuuden- ja näkymisen teemat korostuvat tässä tutkielmassa.

Lapsen osallisuus on sitä, että lapsi voi olla itse mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa itseensä kohdistuvia asioita. Lapsen osallisuus on yksi lastensuojelun keskeisistä periaatteista. (Hurtig 2006, 167; Saastamoinen 2008, 63.) Selvitettäessä lapsen toivomuksia ja mielipidettä, on otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, erityisesti lastensuojelulain mukaisia päätöksiä tehtäessä (20§). Lapsen tulee olla tietoinen myös siitä, että hän voi tarvittaessa olla ilmaisematta mitään asiasta. Lapsen ilmaiseminen voi myös tapahtua kirjallisesti tai piirroksilla. Lasta kuullessa tulee varmistua siitä, että lapsi voi aidosti ja vapaasti ilmaista käsitystään asiasta. Lasten mielipiteen selvittäminen tulee selkeästi osata erottaa lapsen kuulemisesta. (Saastamoinen 2008, 64). Osallisuuden käytännön toteuttamista suunniteltaessa on otettava huomioon mahdolliset negatiiviset seuraukset, joita osallistuville lapsille voi aiheutua. Seuraukset voivat olla käytännöllisiä lapsen arkeen vaikuttavia asioita. (Oranen 2008, 45.) Thomasin & Hollandin (2010) mukaan sosiaalityöntekijöillä oli kokonaisuudessa enemmän ja syvällisempää tietoa lapsesta ja hänen elämästään selvityksen jälkeen. Sosiaalityöntekijät pyrkivät tutustumaan lapseen selvityksen aikana. Tutkimuksessa pohdittiin myös byrokraattisuuden vaikutuksia työhön.

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417, § 20) veloitetaan selvityksen tekijää ottamaan huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipiteen. Lisäksi selvityksessä tulee perehtyä lapsen kasvuoloihin sekä arvioida mitä lastensuojelutoimia lapsi tarvitsee. Lastensuojelussa kontrolliin liittyvä arviointi voidaan kokea raskaana, vaikka lainsäädäntö tarjoaa ihmisoikeuksien lisäksi tästä vapaan, selkeän ja tasapainottavan puolen. (Sinko 2004, 64–65.) Lapsen tilanteen ja tarpeiden määrittely on osoittautunut vaikeaksi. Lastensuojeluprosessi ei ole jatkuva, vaan mutkitteleva polku, joka syntyy sitä mukaan kuin sitä edetään. (Oranen 2006, 7.) Arviointia voidaan luokitella eri tavoin esimerkiksi tarpeiden, prosessien, vaikutusten ja tehokkuuden kautta. (Robson 2001, 77–78).

Sosiaalityön keskeisimpinä kehittämisteemoina on ollut lasten osallisuuden ja kohtaamisen vahvistaminen. (Hurtig 2006, 191). Lapsen tieto on aidosti merkityksellistä, koska lapsi voi ainoastaan itse kuvata todellisuuttaan sellaisena kuin se hänelle näyttäytyy. Lapsilla on samanlainen oikeus osallisuuteen kuin aikuisilla. Lapsen tiedon tavoittelussa on löydettävissä kolme käytännöllistä perustelua. Ne ovat juridis-muodollinen, arvioiva sekä osallistava näkemys. Ensimmäisessä juridis-muodollisessa perustelussa kyse on lapsen tiedon tavoittamisen ulottuvuudesta. Tämä asettaa veloitteita lapsenammattilaiselle kohtaamiseen ja auttamiseen liittyen. Lastensuojelulaki ohjaa lapselta kysymistä esimerkiksi ikärajoja asettamalla ja koko prosessin lainvoimaisuus edellyttää lapsen kuulemista. Toisena arvioivassa perustelussa tiedonkeruu voi olla myös epäsuoraa eli ei-verbaalista. Pienen lapsen kohdalla kokemusten kuuleminen ei ole verbaalisesti mahdollista. Tällöin auttamistyö perustuu arviointiin perustarpeiden riittävästä toteutumisesta. Myös lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Toiminnalliset työtavat ovat tyypillisiä leikki-ikäisten ja vanhempien lasten kanssa työskenneltäessä. Kolmantena perusteltuna on lasta osallistavan tiedonkeruun muoto. Lapsia ei kohdata pelkästään perheen jäsenenä, vanhempiensa lapsina vaan heitä pyritään kuulemaan yksilöinä ja oman elämänsä asiantuntijoina. On tärkeää ottaa huomioon lapsen kokemus asioistaan juuri tällä hetkellä, tässä ja nyt, koska lapsella on ajatuksia ja näkemyksiä itsestään, sisaruksistaan ja koko perheen tilanteesta. Lapsella tulee myös aina olla oikeus olla kertomatta mitään ja hänellä on oikeus turvallisen oloon. (Hurtig 2006, 178- 183).

Lapsilähtöisellä työskentelyllä ymmärretään suoraa työskentelyä lapsen kanssa, hänen intressinsä, toiveensa ja kehitystasonsa huomioiden. Työskentelyn aikana lapsi nähdään aktiivisena ja osaavana yksilönä, joka rakentaa omaa ymmärrystään elämästä ja maailmasta aikuisen tuella ja vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lapsi on aikuiseen nähden tasa-arvoinen toimija, joka osallistuu ja tekee päätöksiä eikä ole irrallaan perheestään. Lapsilähtöinen työskentely vanhempien

kanssa tarkoittaa perheen pulmien käsittelyä siinä valossa, kuin ne lapsen näkökulmasta näyttäytyvät. (Välivaara 2006.) Lastensuojelussa on aina kuvattu lapsen tilannetta perheen ja vanhempien näkökulmasta, jolloin lapsen kokemusmaailma on häipynyt. (Möller 2004). Vanhempia ovat ne henkilöt jotka vastaavat lapsen huollosta. Perheelle ei ole nykypäivänä yksiselitteistä määritelmää. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 148.)

Lapsi on herkkä aistimaan onko lapsen ja ammattilaisen välisessä suhteessa esille otettavien asioiden kannalta turvaa ja tilaa. Lapsen ei ole aina helppo pyytää aikuista kuuntelemaan. Lapsi viestittää asioistaan myös käytöksellään ja olemuksellaan. Aikuinen joutuu joskus pohtimaan lapsen käytöksessä tapahtuneiden muutosten yhteyttä lasten elämän tapahtumiin. (Hurtig 2006, 172- 173).

Asiakkaan oikeusturva heikentyy jos työntekijän on vaikeaa selvittää mitä ja miksi ja miten työskentelyn prosessi etenee. Tämä ei suinkaan ole pohdinnan kohde yksistään suomalaisessa sosiaalityössä, vaan myös kansainvälisessä tarkastelussa lastensuojeluun heijastuu vaatavuus päätöksenteossa, koska epävarmuustekijöitä on paljon. Perheen kanssa työskentely tuottaa paljon tietoa, josta tulisi osata valikoida se olennainen lapsen kannalta. (Oranen 2006, 13.) Tärkeä osa sosiaalityön toiminnassa on työntekijän kyky ja mahdollisuus kohdata asiakas. Työn tuloksellisuuden saavuttamiseksi on tärkeää, että asiakkaalle syntyy kokemus kuulluksi tulemisesta ja osallisuudesta. (Hotari, Oranen & Pösö, 2009, 127.) Lastensuojelussa kontrolliin liittyvä arviointi voidaan kokea raskaana, vaikka lainsäädäntö tarjoaa ihmisoikeuksien lisäksi vapaan, selkeän ja tasapainottavan puolen. (Sinko 2004, 64–65; Thomas & Holland 2010.)

Perhekeskeisessä työskentelytavassa on tärkeää, että juuri asiakkaalle läheiset ihmiset voivat osallistua hänen elämäänsä koskettaviin asioihin. Perhekeskeisessä työssä korostetaan myös lapsen osallisuutta jolloin koko perheen voimavarat otetaan kokonaisuutena huomioon. (Vilen, ym. 2002, 148–151.) Tänä päivänä ihmiset kokevat perheen läheisine ihmissuhteineen keskeisiksi ja tärkeiksi. Merkkejä on myös siitä, että perheen arvo nousee niin yksilö kuin yhteiskunnan tasolla. Ihmiset tekevät perhettä eli perhe ei ole mitään tiettyä mallia noudattava rakenne, vaan perhe elää ihmisten mukana. Perheen määrittelyt vaihtelevat, mutta perusasiana säilyy kuitenkin resurssien, hoivan, vastuiden ja velvollisuuksien jakaminen. Muuttuvissa perhesuhteissa elävät lapset ovat usein ne lapset joiden kanssa sosiaalityöntekijät ja psykologit työskentelevät. (Ritala-Koskinen 2001, 9-10.) Perhesuhteet voivat muodostua neljästä eri ulottuvuudesta; biologinen ulottuvuus jossa on kyse lapsen biologisesta vanhemmuudesta, juridinen ulottuvuus, jossa vanhemmuus on lain mukaan määritelty tai oikeusteitse määrätty, sosiaalinen ulottuvuus jossa aikuinen huolehtii käytännöllisesti

arjesta sekä psykologinen ulottuvuus jossa lapsi tuntee tunnetasolla aikuisen vanhemmakseen. (Ritala-Koskinen 2001, 60.)

Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa - hankkeessa (Muukkonen 2008) pyrittiin selvittämään lapsen osallisuuden ja suojelun ulottuvuuksia suunnitelmallisen työn aikana. Lasten osallisuus näytti rakentuvan erilaisista osallisuuden osista, joita sosiaalityössä on valittava lapsen iän ja tilanteen mukaan. Lasten osallisuus suunnitelmallisen työskentelyn kaikissa vaiheissa tuki lastensuojelusuojelutehtävän toteuttamista, joka vuorostaan mahdollistuu lapsen osallisuuden kautta. Hankkeessa kehitettiin menetelmä, jolla lapset, nuoret ja vanhemmat voivat yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa arvioida lastensuojelutyötä, sekä arviointilomakkeita kunkin oman tilanteen etenemisen arvioimiseksi. Lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa voi olla monta vaihetta, mutta sen alkuun kuuluu aina lastensuojelutarpeen selvitys. (Muukkonen 2008, 3-4.)

Asiakasprosessi koostuu erilaisista tapaamisista, neuvotteluista, arvioinneista ja päätöksistä, joita sosiaalityöntekijä koordinoi. Osallisuutta voidaan eritellä erityisinä kohtaamisina lapsen kanssa. Jokaisessa yksittäisessä tapaamisessa voidaan pyrkiä dialogisuuteen, jota voidaan kutsua myös kohtaamisosallisuudeksi. Lapsen osallisuus rakentuu siten, että lapselle ja hänen vanhemmilleen valitaan yhdessä osallisuuselementtejä. Tämän johdosta huomio kohdistuu lapseen, joka on asiakasprosessin keskiössä. Näin ollen jokaisen lapsen kohdalla tulee rakentaa omanlaisensa asiakkuusmatka eri kohtaamisen tasoilla aktiivisesti ja lapsisensitiivisesti. Prosessiosallisuudesta voidaan puhua sitten, kun tieto on muuttunut ymmärrykseksi omasta asiakkuuden sisällöstä. Silloin puhutaan lapsesta, nähdään lapsi, kuullaan lasta ja ollaan vuorovaikutuksessa. Tieto lapsesta voidaan rakentaa katseen, puheen ja vuorovaikutuksen avulla. Katsominen ja havainnointi tapaamisessa rakentavat lapsen osallisuutta. Työntekijä toimii välittäjänä lapsen, vanhempien ja muiden osallisten välillä ja tieto on se joka liikkuu. Lapsen näkeminen rakentaa osallisuutta, koska työntekijä jo lapsen nähdessään saa lapsesta konkreettista kuvaa. Lapsesta voidaan myös puhua hänen olematta läsnä, mutta silloinkin lapsen osallisuus rakentuu. (Muukkonen 2009, 135- 136.)

Sosiaalityöntekijällä on lastensuojelussa ratkaisovalta ja itsenäinen harkintaoikeus, johon vaikuttavat lapsen ja asiaan osallisten toivomukset ja näkemykset. Lastensuojelulain (20§) mukaan sosiaalityöntekijällä on velvollisuus perustella lapselle, kun hänen toiveitaan ei ole voitu ottaa huomioon tai ne on ohitettu. (Räty 2007, 117- 119.) Lasten tiedon merkityksen tunnistaminen ei yksistään riitä. Lasten osallisuus edellyttää kaikkien esille nousseiden kysymysten pohtimista, ratkaisemista ja konkretisoimista. (Hurtig 2006, 169.)

2.2 Kunnan tehtävät ja yhteiskunnan vastuu vanhempien tukemisessa.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla pyritään ehkäisemään lastensuojelun tarvetta. Kunnan on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi toimintaa koskeva suunnitelma. (L417/2007, § 12.) Kuntien jotka ovat mukana kunta- tai palvelurakennemuutoksessa, kuten yhteistoiminta-alueessa, tulisi laatia suunnitelmat koko yhteistoiminta-alueelle. Suunnitelma on konkreettinen sekä strateginen toimintaohjelma. Suunnitelma sisältää kunnan määrittämän suunnittelijan keräämät tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnin tilasta, hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista. (Rousu 2009, 9-10.) Lastensuojelua on järjestettävä kunnassa sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää, (L417/2007, § 11). Suunnitelmassa otetaan myös kantaa henkilöstön ja prosessien toimivuuteen ja sen seurantasuunnitelmassa on erikseen mainittu lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa olevat lapset. (Rousu 2009, 39).

Julkisen vallan on perustuslain (731/1999, 22 §:n) mukaan turvattava ihmisille perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Suomen valtio on vastuussa siitä, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset velvoitteet toteutuvat. Perustuslain mukaiset velvoitteet ovat tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu, oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Tavoitteena on riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen ja niiden toteutus. Lastensuojelupalvelujen tuottajina toimivat sekä kunnat, valtio, järjestöt ja muut yksityiset palveluntuottajat. (Pösö & Salomaa 2002, 62.)

Rousun (2007) mukaan lastensuojelun tuloksellisuuden perusedellytyksinä on: asiakaslähtöinen organisaatio, osaaminen vastaa lastensuojelun vaatimuksia, asiakkaan voimavaroisuutta edistetään toiminnalla, asiakkaan kokema elämänlaadun kohentuminen sekä lapsen ja nuoren kasvuolot paranevat ja riskit vähenevät. Rousu (2007, 284- 285).

2.3 Lastensuojelutyön luonne

Lastensuojeluprosessi muodostuu lain sekä sen kautta tulkitusta todellisuudesta sekä yksilön oikeusturvasta. Määrittelyprosessin ydin on se miten asiantuntija kerää tietoa, miten hän liittyy sen itselleen ymmärrettävään ja hallittavaan käsitteellisuuteen. Tässä on kyse siitä miten valtaa ja

asiantuntijuutta käytetään. Sosiaalityöntekijä tuottaa määrittymisen yhteiskunnallisena toimijana ja sosiaalityön ammatin edustajana, ei vapaana yksilönä. (Heino 1997, 23- 25.)

Sosiaalityön käytännöt muodostuvat puheesta ja käytännöistä. Sosiaalityöntekijä keskustelee asiakkaiden kanssa ja heistä sekä dokumentoi tietoja dokumentteihin. Ihmisten kohtaaminen on myös ei-kielellistä. (Juhila 2009, 50- 51.) Sosiaalityössä on myös kyse vallasta ja sosiaalityöntekijän tehtävänä on ohjata asiakasta. Tätä roolia toteutetaan tietynlaisessa valtasuhteiden verkostossa ja asiakkaan tulee olla siinä osallinen. Epäsymmetriaa on läsnä sosiaalityössä, vaikka siitä on haluttu pois ja pyritty kohti tasavertaista asiakassuhdetta. Sosiaalityöntekijät ovat selontekovelvollisia asiakkailleen, ja heidän, on osoitettava toimivansa vallitsevan politiikan, lainsäätäjän ja työpaikkansa tavoitteiden mukaisesti. (Juhila 2009, 56- 57.) Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalipalveluja kaikille jotka sitä tarvitsevat riippumatta iästä, etnisestä taustasta tai sosioekonomisesta asemasta. Sosiaalityö pyrkii ongelmanratkaisuun, jossa se pyrkii ratkaisemaan asiakkaiden ongelmia sekä ehkäisemään niitä ennakolta. Sosiaalityö on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa sosiaalisten ongelmien parissa. (Raunio 2004, 51.) Sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan voi olla varma seuraavista tapahtumista, kaikki on keskeneräistä, tilanteet muuttuvat ja muutoksiin tulee varautua. (Heino 1997, 363). Sosiaalityössä nähdään ihmisen ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksen monimutkaisuus, ihmisten alttius erilaisille vaikutteille ja kyvyt muuttaa häneen vaikuttavia tekijöitä. Menetelminä sosiaalityössä käytetään ihmisen kehittymistä, käyttäytymistä sekä sosiaalisia järjestelmiä koskevia teorioita. Näitä hyödynnetään, kun analysoidaan monimutkaisia tilanteita ja työskennellään yksilön elämän, yhteisön, yhteiskunnan tai kulttuurin muutosten aikaansaamiseksi. (International Federation of Social Workers.)

Sosiaalityöntekijä soveltaa eri teorioita ja tutkimustuloksia joiden hän kokee toimivan ja soveltuvan käytäntöön sekä tulkitsee näitä yksittäistapauksissa. Nämä sisältävät monia eri lähestymistapoja kuten sosiologisen, sosiaalipoliittisen, psykologisen, kasvatustieteellisen ja eri terapeuttisia lähestymistapoja. Sosiaalityöntekijä muuttaa lastensuojelun asiakkuuteen tulkitsemiaan merkityksiä objektiivisiksi viranomaismäärittäviksi. (Heino 1997, 38- 39.) Sosiaalityössä Meadin teoria on merkityksellinen asiakaskuvaan liittyvissä pohdinnoissa. Teoriassa käsiteltävä ihmiskuva ohjaa näkemään asiakkaan ja ymmärtämään hänen käyttäytymistään. (Juhila 2004, 157.) Sosiaalityöntekijä huomioi ja havainnoi tiettyjä seikkoja joita hän vertaa aikaisempaan kokemukseensa tapauksista. Myös emotiot suuntaavat sosiaalityöntekijän toimintaa ja ymmärrystä. Nämä auttavat sosiaalityöntekijää kokonaisarvion tuottamisessa sosiaalisista ilmiöistä. (Heino 1997,

43- 46.) Sosiaalityön laaja-alaisuus näkyy juuri tässä; emootiot ohjaavat myös työtämme ja niitä tulee ottaa huomioon. Tämä on kuitenkin myös yksi epäluotettavuustekijä, koska sosiaalityöntekijän tapa kokea asioita on henkilökohtaista. Tunteet ja kokemus tuovat tähän asiaan omat vaikutteensa. Ihmisten kanssa työskentelyssä on kuitenkin aina tunteet mukana, koska niitä me emme voi peittää tai siirtää sivuun. Mielestäni hyvin erilaistenkin tunteiden läsnäolo sosiaalityössä on luonnollista ja ihmistyöhön kuuluvaa.

Asiakaslähtöisyyteen kuuluu sekä asiakkaan että työntekijän subjektiivisuus. Vuorovaikutus rakennetaan yhdessä asiakkaan kanssa. Tavoitteet määritellään yhdessä asiakkaan kanssa ja tässä määrittelyssä lähtökohtana on asiakkaan tuen tarve. Työntekijän omat tarpeet eivät kuitenkaan ole keskeisiä vuorovaikutuksessa. Objektiivisuus tässä merkityksessä tarkoittaa sitä, että työntekijä irrottautuu omasta subjektiivisesta kokemusmaailmastaan ja tarkastelee asiakasta tämän kokemusmaailman kautta. (Vilen, ym.2002, 31–32.)

Sosiaalityöntekijän kuunnellessa asiakkaan vaikeuksista kommunikointiin sisältyy empatian ja hyväksynnän tunteita. Sosiaalityöntekijän tulee kunnioittaa asiakkaan tapaa kokea asioita. Tunteet voivat rasittaa kykyämme ajatella, puhua tai toimia, mutta sosiaalityöntekijän on kuitenkin kyettävä pitämään asiakastilanne hallinnassa. Asiakkaan kokemia tunteita kohtaan tulee osoittaa kunnioitusta ja hyväksyntää. Tällöin asiakas voi kokea tullessa kuulluksi ja huomatuksi. Monesti voidaan osoittaa kunnioitusta ja hyväksyntää tunteille ja siirtyvät sitten eteenpäin kun henkilö kokee tullessa kuulluksi ja huomatuksi. (Parton & O’Byrne, 2000, 73.) Lastensuojelussa, kuten monessa muussakin työssä, on tarpeen pysähtyä tutkimaan onko ”leipääntyminen” tehnyt välinpitämättömäksi vai onko riittämättömyyden tunne uuvuttanut. Lastensuojelutyössä henkinen ilmapiiri voi vaihdella toivorikkaudesta synkkyyteen. Ammatillisen identiteetin tutkiminen lastensuojelussa on selviytymisen ehto ja siinä tarvitaan erilaisia välineitä sekä tottumuksia pohtia omaa toimintaansa ja ajatteluaan. Vahva ja realistinen usko ihmisarvoon kantaa lastensuojelutyössä ja pelkän tiedon varassa ei voi selvitä, koska ammatillinen identiteetti kehittyy elämän läpi. (Bardy 2009, 43- 45.)

Forsberg (2006) on tutkinut sosiaalityöntekijöiden tunteita kollegiaalisessa puheessa. Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia miten tunteet ovat läsnä lastensuojelun asiakaskeskusteluissa vertaillen suomalaisten ja norjalaisten sosiaalityöntekijöiden työtä. Tutkimuksen tuloksiin vaikuttivat eroavuudet työkuviissa ja päätöksentekotapa. Tutkimus osoitti tunteiden olevan mukana ja epätietoisuuden sietäminen ja sen aiheuttama työn vaativuus on sosiaalityön arkipäivää.

Tutkimuksen tavoitteena oli myös herättää keskustelua tunteiden läsnäolosta sosiaalityössä. (Forsberg & Vagli 2006, 10; 25.)

Tarja Heino (1997) on vuorostaan tutkinut lastensuojeluasiakkuuden määrittämisprosessin hämäryyttä. Hämäryydellä viitataan lastensuojeluasiakkuuden epäselvyyteen ja siihen, että tutkijoiden on helpompi tarttua selkeään ja rajattuun tutkimuskohteeseen kuin tarkastella vuorovaikutuksellisuutta, asiakkaan elämäntilannetta ja prosessia. (Heino 1997, 16–17.) Lastensuojelussa työskentelyä hankaloittaa se, että lapsen ja perheen tilanteet saattavat muuttua nopeasti ja työskentely tapahtuu paljolti verkostomaisessa ympäristössä. Näin ollen muutoksen arvioiminen vaatii ammatillista osaamista. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus saattaa rajoittaa työskentelyä; sosiaalityöntekijä ei ole välttämättä tavannut perhettä kovinkaan usein tai perhe muuttaa muualle ja työntekijä vaihtuu. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan noin alle kolmannes asiakkaista ei ollut saanut tarvitsemiaan palveluita lastensuojelun avohuollosta. Resurssipula ja pitkät jonot olivat syitä palveluiden pois jäämiseen. Lisäksi osa asiakkaista kieltäytyy lastensuojelun palveluista. (Huuskonen & Korpinen 2009, 14; 22.) Lastensuojelun avohuoltona lasten ja perheiden tukemiseen oli vastaajien mukaan saatavilla parhaiten lasten päivähoitoa ja toimeentulotukea. Vähiten saatavilla oli tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa sekä lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluita. Lapsen ja perheen ongelmatilanteiden hoidon tuessa sekä lapsiperheiden kotipalveluiden saatavuudessa oli puutteita. Koulukuraattorien palveluita ei myöskään ollut tarjolla kattavasti. (Ristimäki, ym. 2008.)

Kiire on osa tämän päivän sosiaalityön arkea. Asiakasmäärät ovat korkeat ja työntekijöitä on liian vähän. Pohjoismaisesta lastensuojelutyöstä on julkaistu tutkimus, jossa on verrattu neljän sosiaalitoimiston työskentelyä. Yhtenäisiä käytäntöjä olivat lain asettamat vaatimukset, jossa lapsen osallisuus korostuu ja painotetaan varhaista puuttumista ja tuen antamista perheelle. Sosiaalityöntekijän lapsiasiakkaiden määrä suhteessa asuinalueen lapsimäärään oli suurin Suomessa. Toisena mielenkiintoisena tuloksena nousi esiin se, että Norjassa lastensuojelutyö oli jaettu neljään interventioportaaseen. (Blomberg, ym. 2010, 35- 39.) Onnismaan mukaan tänä päivänä eletään ns. *kronos*- että *kairos* - aikaa. *Kronos* viittaa ajan kestoön ja kulumiseen, kun taas *kairos* viittaa ajan hetkellisyyteen. Tämä tarkoittaa sitä, että aika on sosiaalityöntekijän ja asiakkaan resurssi ja väline. Ajan puutetta pidetään yhtenä pahimpana puutteena. Kollegoiden kesken tulisi olla aikaa miettiä työtehtävien tärkeysjärjestystä sekä sitä, mitä merkityksiä ajan puuttumiselle tai kiireen kokemukselle voidaan antaa. (Onnismaa 2007, 39.) Muutokset organisaatioissa ja tietotekniikan kehittyminen aiheuttavat työssä jaksamisen ongelmia. Työntekijöitä rasittavat työn keho

johtaminen, toimenkuvien epäselvyys, henkilökunnan väheneminen, tiukentuneet laatu- ja tehokkuusvaatimukset ja niiden aiheuttaman kiire sekä lisääntyneet osaamisvaatimukset. (Onnismaa 2007, 73.) Thomas ja Holland (2010) ovat tutkimuksessaan todenneet sosiaalityöntekijöiden Iso-Britanniassa myös kokeneen työssään kiirettä, joka vaikuttaa työn tuloksellisuuteen.

Sosiaalityö on myös refleksiivistä, jolloin työntekijä asettaa itsensä niihin vuorovaikutustilanteisiin, joissa hän on käsiteltävän ilmiön suhteen. Lastensuojelun asiakkuusmäärittelyprosessi ei ole paikallaan oleva prosessi. Sosiaalityöntekijä elää prosessissa eikä voi asettua tapahtuman ulkopuolelle. Vasta kun jokin vaihe on todettu olevan ohi, voidaan reflektoida tapahtunutta. (Heino 1997, 53.) Lastensuojelun interventiot ovat niin voimakkaita, että työtä tulee arvioida jatkuvasti ja eettisten perusteiden ja tunteiden käsittelyn tulee olla työyhteisön jatkuva ammattikäytäntö (Heinonen & Sinko 2009, 95).

Lastensuojelun sosiaalityö voidaan määritellä sosiaalityön kokonaisvaltaiseksi ammatilliseksi tunnustelutyöksi. Työtä ohjaa intuitiivinen tulkinta joka muodostuu teorioiden, tietojen, tunteiden ja moraalien yhdistelmästä. (Heino 1997, 365.) Lastensuojelun kokonaistilanteessa havainnointi kiinnittyy subjektiivisesti merkittäviksi tulkittuihin ilmiöihin. Merkittävyys tuotetaan aiemman kokemuksen perusteella, jossa ammattilainen on aiemmin ollut ja hän vertailee sekä havainnoi näiden eroavuuksien kautta tilannetta. (Heino 1997, 57.) Lastensuojelun sosiaalityössä käytännön tieto ja teoreettinen tieto yhdistyvät tapauskohtaisesti. (Heino 1997, 368).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä kohtaa työssään monia erilaisia oikeudenmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä sovittaa monia ristiriitatilanteita ja niissä toimivia ihmisten keskinäisiä etuja oikeudenmukaisesti. Työntekijä on aina kiinni itsessään tehdessään moraalisia arvioita, joita hän tekee erilaisten ulkoisten ja sisäisten paineiden alla. (Heino 1997, 67.) Aina kun on kyseessä tilanne, joka vaatii yksilöön kohdistuvan hallinnollisen päätöksen, on kyse henkilön oikeusturvasta. Määrittelyprosessissa oleellista on miten tietoa kerätään, miten tieto liitetään työntekijälle ymmärrettävään käsitteellisuuteen eli miten työntekijä käyttää asemaansa ja asiantuntijavaltaansa. (Heino 1997, 23.) Lastensuojelun asiakkuutta määriteltessä sosiaalityöntekijä on eri rooleissa kuten tutkijana ja arvioijana, asiakkuudesta päättäjänä sekä järjestää ja tukee tarvittavia palveluja. Sosiaalityöntekijä valmistele, päättää ja toimeenpanee lastensuojelun asiakkuuden aloittamisen. Tässä sosiaalityöntekijä on monessa roolissa ja herättää monesti ristiriitaa ja luottamuksen puutetta. (Heino 1997, 370–371.)

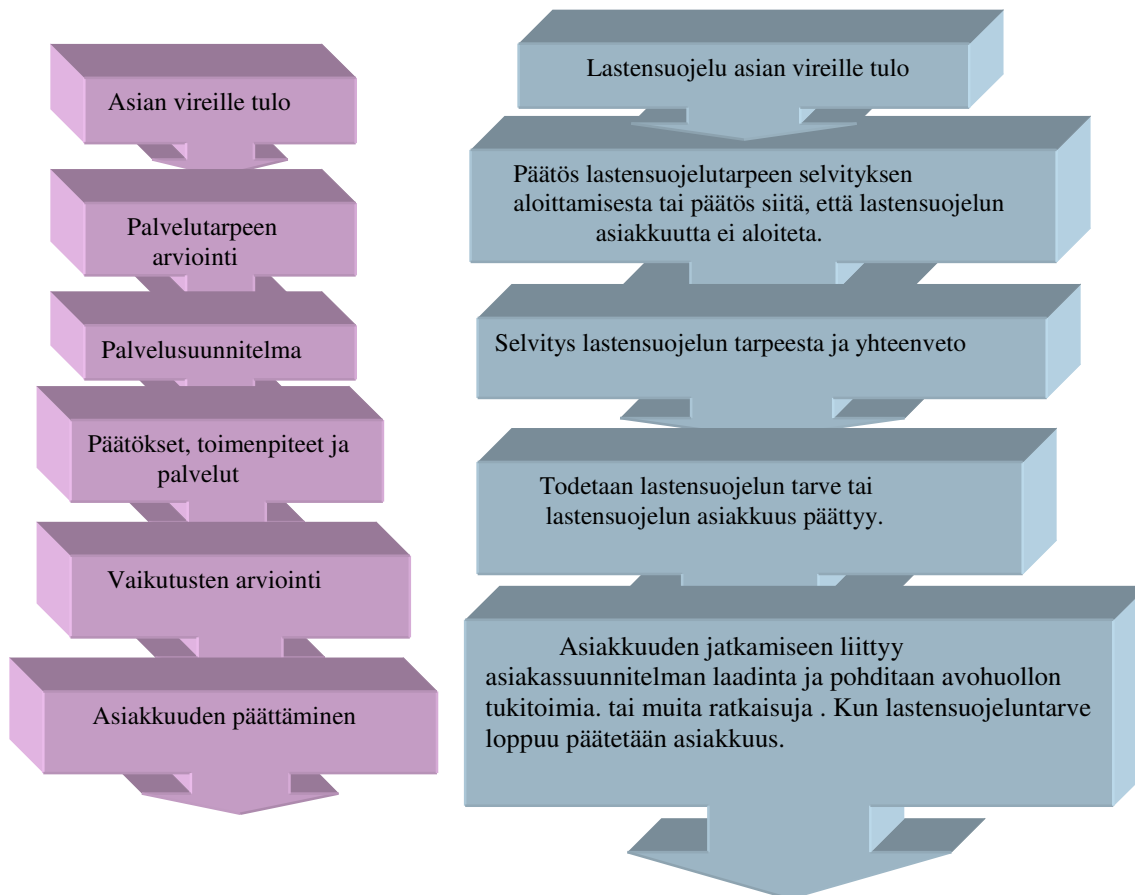
Tasavertainen kohtaaminen edellyttää lapsen kanssa työskenteleviltä kykyä heittäytyä pois tietäjän roolista ja alkaa itse oppijaksi. Tarvitaan taitoa virittäytyä lapsen aaltopituudelle, rakentaa luottamusta sekä turvallista kertomisen tilaa. (Väliavaara 2006.) Lasten kanssa työskenteleville on erittäin merkityksellistä se, että tapaamiselle on varattu riittävän pitkä aika sekä että tapaamisia olisi riittävän usein. Näin voidaan todentaa, että asiakasprosessin aikana on työskennelty lapsen kanssa ja lapsen osallisuus on näkynyt työskentelyssä. Erilaisten asiantuntijoiden käyttäminen lastensuojelutarpeen selvityksessä johtaa pohtimaan asiakkaan tilannetta koskevan tiedon rakentumisen perusteita. (Ojaniemi & Rantajarvi 2010, 224).

Ammatillisen toiminnan peruslähtökohtana on ajatusmalli ongelmanratkaisun prosesseista joka nojaa tieteelliseen tietoon ja sen kautta johdettuun teknis- rationaaliseen asiantuntemukseen. Sosiaalityö joutuu koetukselle tänä päivänä koska sen ammatillinen harkintavalta ja ammatillinen liikkumattila ovat kovien paineiden alla. (Karvinen- Niinikoski 2010, 247- 249.) Sosiaalityöntekijän tehtävänä on arvioida tarvittavan asiantuntijaverkon osallistuminen lastensuojelutarpeen selvitykseen jokaisen asiakkaan kanssa erikseen. Lapsen kohtaamisen merkitystä korostetaan lastensuojelun eri prosesseissa. Onnistuneen prosessin vaiheet saattavat elää lasten ja vanhempien muistoissa pitkään. (Laitinen & Kempainen 2010, 156).

Asiakasprosessin tarkoituksena on antaa asiakkaalle palveluja jotka lähtevät yhdessä hänen kanssaan suunnitellusta palveluntarpeen arvioinnista. Prosessilla on aina vastuutyöntekijä, joka vastaa viime kädessä asiakkaan saamasta vaikuttavasta palvelusta. Tarvittaessa kootaan prosessin ympärille eri organisaatioiden viranomaisverkostoa sekä asiakkaan omia läheisiä ja heidän voimavarojaan. Asiakasprosessin eri vaiheissa yhteistyön tärkeys eri organisaatioiden välillä vaihtelee. Tässä korostuu tiimityöskentely ja jokaisen tiiminjäsenen ammattitaidon tuominen tavoitteelliseen ja suunniteltuun asiakasprosessiin. Asiakasprosessin vastuutyöntekijällä on keskeinen vastuu palvelujen ja tehtyjen toimenpiteiden vaikutusten arvioinnista. Lisäksi vastuutyöntekijän tulee toimia yhteistyössä ja kommunikaatiossa prosessiin osallistuvien työntekijöiden kanssa. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 22–23.)

Sosiaalipalvelujen asiakasprosessi voidaan jakaa kuuteen osaan kuten alla olevassa kuviossa on esitetty: 1.) asian vireille tulo 2.) palvelutarpeen arviointi 3.) palvelusuunnitelma 4.) päätökset, toimenpiteet ja palvelut 5.) vaikutusten arviointi sekä 6.) asiakkuuden päättäminen. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 23). Sosiaalipalveluiden karkeaa prosessikuviota voidaan verrata lastensuojelun prosessiin jossa selkeästi voidaan nähdä samankaltaisuuksia. Lastensuojelun asiakasprosessi mukautuu sosiaalipalvelujen asiakasprosessin ydinprosessiin joka voidaan jakaa viiteen osaan: 1.)

asian vireille tulo 2.) päätös lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisesta tai päätös siitä että lastensuojelun asiakkuutta ei aloiteta. 3.) selvitys lastensuojelun tarpeesta ja yhteenveto 4.) todetaan lastensuojelun tarve tai lastensuojelun asiakkuus päättyy. 5.) asiakkuuden jatkuessa asiakassuunnitelmassa pohditaan avohuollon tukitoimia, mahdollista kiireellistä sijoitusta, huostaanottoa ja sijaishuoltoa, jälkihuolto tai asiakkuus päättyy kun lastensuojelun tarve poistuu. (Taskinen 2007, 33.) Jokaiseen vaiheeseen sisältyvät toimijoina asiakas itse, lähiomaiset, huoltajat, muu lähiverkosto sekä viranomaistahot. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 26).

Kuvio 2. Lastensuojelun asiakasprosessin vertailu sosiaalipalveluiden asiakasprosessiin. Vasemmalla kuviossa on sosiaalipalveluiden asiakasprosessimalli ja oikealla on lastensuojelun asiakasprosessi malli mukaillen. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007; Rousu 2010)

Lastensuojelussa ei ole paljon yhteisiä käytäntöjä siihen miten arviointia tehdään ja lastensuojelun kehittämisohjelma esittää, että lapsen tarpeet otetaan arvioinnin perustaksi. Lastensuojelun kehittämisohjelman työryhmä esitti lastensuojelutarpeen selvityksen systematisointia. Möller (2005) kirjoitti artikkelissaan, että alkuarviointia tehdään eri tavoin ja sekaisin kriteerein eri puolella

Suomea. Yhtenäisiä käytäntöjä ei ole ja arvioinnin käsite merkitsee eri asiaa eri työntekijöille. Tämä on tehnyt lastensuojelun työskentelyn ja arvioinnin hämäräksi ja vaikeaksi kuvattavaksi.

Lastensuojelun arviointi pohjautuu aina kriteereihin. Työntekijät havainnoivat, keräävät tietoa ja muodostavat eri näkemyksiä perustaen niitä omiin arvoihinsa, kokemuksiinsa, koulutuksensa ja ammatillisuuteensa. Käytännön tiedolla on Suomalaisessa lastensuojelun juridisoitumisessa kaksi ilmiötä. Ensimmäisenä on lainsäätäjän juridisoituminen, joka johtuu lainsäädännön ja oikeuskäytänteiden muutoksista ja sen pyrkimyksistä nostaa asiakkaan yksilön asemaa ja oikeuksia. Toisena ilmiönä juridisoituminen on puoltanut lastensuojelun kriitikoiden arvostelua sosiaalityötä ja lastensuojeluinstituutioita kohtaan. Oikeusturvan takaamiseksi tarjotaan englantilaistyyppisiä ohjeita ja yksityiskohtaisia määräyksiä, käsikirjatyyppejä ohjeita yksittäistapauksiin. (Sinko 2004, 65.)

Lain noudattaminen käytännössä vaikeutuu aina kun mukana ovat perusoikeudet ja hyvä hallinto eli kysymykset siitä, onko asiakasta kuultu riittävän laajasti, onko asiakkaalle ymmärrettävissä ja riittävässä määrin selvitetty mistä on kyse. Mitä tarkoittaa riittävän hyvä toiminta? Tässä on aina kyse asiakkaan, lapsen ja aikuisen, subjektiivisista tuntemuksista, jotka myös saattavat muuttua hetkessä. Jos Suomessa vahvistuu ns. rajankäynti, tendenssi näyttövaatimuksesta, jää lapsen oikeus suojeluun toteutumatta. Englantilaisessa ja amerikkalaisessa järjestelmässä on asetettu niin korkeat vaatimukset näytölle, että lapsen laiminlyöntiin on suorastaan mahdotonta puuttua, koska seuraukset eivät ole selkeästi nähtävissä tai mitattavissa oikeuskäsittelyä varten. Kuitenkaan merkittävää tiukkenemista ei ole Suomessa tapahtunut hallinto-oikeuksien päätöksenteoissa. Tiukkeneminen näkyy tällä hetkellä eri kriteerien arvioinnin vaiheissa ennen oikeudenistuinkäsittelyä. (Sinko 2004, 71–73.)

2.4 Vuorovaikutus lastensuojelun sosiaalityöntekijän arjessa

Juhilan (2004) mukaan vuorovaikutuksen tutkiminen on paikallaan sosiaalityön tutkimuksessa. Sosiaalityö koostuu ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, asiakkaiden ja työntekijöiden kohtaamisesta, työyhteisön palavereista, verkostokokouksista ja monista muista tilanteista. (Juhila 2004, 155- 183.) Nigel Parton (2000) on todennut, että sosiaalityölle on ominaista informaali neuvottelu. Ihmisten ongelmille ei ole olemassa valmiita ratkaisuja, joihin voisi soveltaa ohjekirjaa tai lainata tilanteesta toiseen. Sosiaalityössä neuvotellaan ja ratkaistaan asia paikan päällä. Neuvoteltavuus ja siihen liittyvä epävarmuus johtuu Partonin mukaan siitä, ettei sosiaalityössä

voida täysin varautua ennakolta. Vuorovaikutustutkimus lähtee liikkeelle toimijoiden orientaatioista ja keskinäisestä yhteistoiminnasta, ei ennakolta tiedossa olevista sosiaalityön jäsenyksistä. (Juhila 2004.)

Postmoderni ajattelu on monimuotoista ja sitä on vaikea määritellä. Postmodernismi ei pelkisty yksistään sosiaaliseen konstruktivismiin vaan sen sisältä löytyy muita teoriakehittelyitä, joita voi ammentaa kansainvälisestä keskustelusta. Sosiaalityön monimutkaisuus yhteiskunnallisena ja ammatillisena käytäntönä kuvaa sosiaalityön todellisuutta joka ei johdu professionaalisuuden puutteesta. Kyse on professioiden asemaa määrittävän työnjaon ja institutionaalisen kehityksen, tiedon ja tietämisen luonnetta koskevien keskusteluiden kehityksestä, ei sosiaalityön asiantuntijuuden laadusta tai teoreettisen tiedon tai jäsenyyksen tarpeesta. (Karvinen- Niinikoski 2006, 135–139.) Postmodernin lähestymistavan sisällä teoreettinen jäsentäminen, käytänteorioiden ja ammattikäytäntöjen kehittäminen on tiivistynyt niin että voidaan puhua postmodernista sosiaalityön teoriasta. Postmoderni sosiaalityön teoria sisältää keskustelua tiedon, tietämisen ja osaamisen kiinnittymisestä käytäntöön ja teoria rakentuu käytäntöyhteydessä. (Karvinen-Niinikoski 2006, 141- 146.) Postmoderni sosiaalityön lisää ihmiskasvoisuutta ja tukee sivistynyttä, valistunutta ja itseänsä kunnioittavaa sosiaalityöntekijää tieteellisyyteen verhoutuvan professionalistin sijaan. (Karvinen- Niinikoski 2006, 153).

3. SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSET TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Tässä tutkielmassa on hermeneuttis- fenomenologinen lähtökohta. Hermeneuttisessa ja fenomenologisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. Hermeneutiikalla tarkoitetaan tutkintaa ja ymmärrystä. (Laine 2007, 28.) Tutkielmani tavoitteena on tulkita ja ymmärtää niitä käsityksiä joita sosiaalityöntekijöillä nousee keskusteluissa lastensuojelutarpeen selvityksestä. Tässä tutkielmassa puhutaan käsityksistä, joita sosiaalityöntekijät keskusteluissaan tuovat esille.

3.1 Hermeneuttis-fenomenologinen lähestymistapa

Tämän tutkimuksen filosofinen lähtökohta on hermeneuttis- fenomenologinen. Hermeneutiikalla tarkoitetaan yleisesti teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Suuntauksen mukaan pyritään etsimään mahdollisia sääntöjä, joita noudattaen voisimme puhua vääristä ja oikeammista tulkinnoista. (Laine 2007, 31). Hermeneuttinen tutkimus kohdistuu ihmisten väliseen vuorovaikutukselliseen maailmaan. Wilhelm Dilthey on määritellyt hermeneuttisen tulkinnan kohteeksi ihmisen ilmaisut. Ilmaisut kantavat merkityksiä ja merkityksiä voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla. Ilmaisut ja niiden ymmärtäminen ovat yhteisöllisen elämän perusilmiö. (Laine 2007, 31.) Toisin sanoen hermeneutiikka viittaa tekemiseen, jossa tulkitaan ja selitetään kirjoitettua tekstiä, joka pohjautuu ymmärtämiseen. (Gadamer 2006, 29.)

Diltheyn uudet filosofiset ideat eksistentialismista 1900- luvulla johtivat radikaaliin ajatuksen muutokseen hermeneutiikassa. Heidegger vuorostaan tulkitsi eksistenssiä ymmärtämisenä ja tulkitsemisena ja korosti eksistenssin esiin nostamista. Tämä johti siihen, että hermeneutiikka kääntyi uuteen näkemykseen ontologisena ilmiönä. Ymmärtäminen ei ollut tarkoitettu yhdeksi ainoaksi prosessiksi ihmisen ajattelussa. Heidegger painotti ymmärtämistä ja eksistenssi sisällytettiin siihen käsityksen tulkintana tai selityksenä. (Gadamer 2006, 39- 40.)

Hermeneuttinen ulottuvuus on tässä tutkielmassa tärkeä lähtökohta, sillä ilman tulkintaa sosiaalityöntekijöiden ilmaisujen ymmärrys ja käsitteellistäminen olisi mahdotonta. Arkielämässä toimimme luontaisen ymmärryksen varassa ja tätä nimitetään hermeneutiikassa esiymmärrykseksi. Vuorostaan fenomenologiassa esiymmärryksessä pyritään kuvaamaan

mahdollisimman ennakkoluulottomasti. (Laine 2007, 32.) Oma esiymmärrykseni on muodostunut työni kautta lastensuojelun sosiaalityöntekijänä.

Tutkimuksen tavoitteena pyritään nostamaan tietoiseksi ja näkyväksi se, minkä tottumus on häivyttänyt huomaamattomaksi ja itsestäänselväksi, tai mikä on koettu mutta ei vielä tietoisesti ajateltu. Käsitusten ymmärtämisen lähtökohtana on se, mikä on yhteistä ja tuttua tulkitsijalle ja tulkittavalle. (Laine 2007, 33.) Tässä tutkielmassa aineistonkeruumenetelmänä on ryhmähaastattelu, jonka tavoitteena on erilaisten näkökulmien esille saaminen ja haastateltavilla on mahdollisuus tuoda esiin erilaisia käsityksiä ja mielipiteitä asioista. Kaikille osallistujille aihe on yhteinen ja tuttu koska tekevät työssään lastensuojelutarpeen selvityksiä. Tästä johtuen hermeneuttisen kehän kulkeminen tutkielmassa on mahdollista, koska itse tutkijanakin tunnen oman työni kautta asiasisällön, josta se on tuotettu. Tutkija kohtaa hermeneuttisen kehän ongelman, jolla tarkoitetaan tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa. (Laine 2007, 36.) Hermeneuttisen kehän kulkemisen ehto on, että tutkija tuntee tutkimansa asiasisällön ja maailman, jossa asiasisältö on tuotettu ja josta asiasisällön käsitykset nousevat esiin. Tutkimushaastattelussa tämä tarkoittaa sen asiasisällön ymmärtämistä, mistä haastateltava puhuu. Tutkijalla on kyky erottaa myös, milloin tutkimuskohde ilmaisee mielipidettään, omia käsityksiään tai yhteisön yleisiä käsityksiä. (Vilkkä 2007, 149.)

Hermeneuttinen metodi edellyttää tutkijalta toista koskevan tulkinnan jatkuvaa kriittistä ja reflektioivaa asennetta. Tutkimustekstiä kirjoitetaan koko ajan ja tutkimusaineistoon palataan moneen kertaan tarkistamaan tulkintaa ja tarkistaa tutkimustekstiä. Tutkija avaa tutkimusaineistoa ja käy jatkuvaa oman ymmärryksensä muuttumista koskevaa vuoropuhelua. (Vilkkä 2007, 148-149.)

Hermeneuttisen tutkimuksen metodin käyttäjä kulkee koko ajan laajenevaa kehää ja on koko ajan tutkittavasta kohteestaan erillinen, kun taas fenomenologisen metodissa kuljetaan portaittain (Laine 2007, 36). Tutkijan pitää välillä astua kehän ulkopuolelle ja tarkastella muiden lähteiden, ilmiöiden ja asioiden avulla tutkimuskohdettaan. Palatessaan kehään tutkija on saanut uutta tietoa ja ymmärtää uudessa valossa paremmin ja laajemmin tutkimuskohdettaan. Tutkija ei missään vaiheessa muutu tutkimuskohteeseen tai tule samaksi sen kanssa. Tutkija tuottaa tutkimuksensa subjektiivisten lähtökohtien avulla hyvin objektiivista ja yleistä tietoa tutkimuskohteesta, mikäli tutkija pysyy kehällä ja tekee hermeneuttisen lukutavan avulla eron oman ymmärryksensä ja tutkittavan kohteen ymmärryksen välillä. (Vilkkä 2007, 150.) Tutkielman analyysivaiheessa oma tulkintani tutkijana

tulee näkyä selkeästi samoin kuin sosiaalityöntekijöiden käsitykset. Tämän lisäksi on syytä mainita työyhteisön käsitykset myös erikseen jos ne nousevat esiin haastatteluissa.

Seuraavaksi esittelen tutkielman fenomenologista lähtökohtaa. Monissa teoksissa tekijä kirjoittaa hermeneutiikasta ja fenomenologiasta yhdessä mutta koen sen sekavaksi ja selkeyden vuoksi olen erotellut nämä kaksi lähtökohtaa.

Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa, koska häntä ei voida ymmärtää irrallisena tuosta suhteesta. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena ovat kokemukset. Fenomenologiassa ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen. Intentionaalisuus merkitsee sitä, että kaikki merkitsee meille jotakin, eli on tarkoituspäristä. Ihmisen toiminta on tarkoituksen mukaisesti suuntautunutta joka johtaa siihen, että maailma jossa elämme, näyttäytyy meille erilaisina merkityksinä. Fenomenologinen merkitysteoria sisältää ajatuksen siitä, että ihminen on perustaltaan yhteisöllinen. Lähtökohtana on yhteisö, jossa jokainen kasvaa ja kasvatetaan, eli ihminen on kulttuuriolento. Erilaisissa kulttuuripiireissä elävillä ihmisillä on erilainen elämismaailma, he elävät erilaisissa todellisuuksissa sillä perusteella, että asioilla on erilaiset merkitykset. Yhteisön jäsenenä meillä on yhteisiä piirteitä eli yhteisiä merkityksiä. Ihminen on myös yksilö ja siten aina erilainen. Ihmisissä kiinnostaa samanlaisuus, sosialisointi ja kulttuurin kautta muovautunut ihminen. Fenomenologinen tutkimus voidaan katsoa olevan yksittäiseen suuntautuvaa paikallistutkimusta. (Laine 2007, 28- 31.)

Fenomenologisessa tutkimuksessa ei käytetä tarkkaa teoreettista viitekehystä siten, että tutkimusta ohjaisi ennalta määrätty teoreettinen malli. Tämän katsotaan estävän pyrkimystä tiedostamaan toisen alkuperäistä kokemuksen maailmaa. Tutkimus ei kuitenkaan ala tyhjästä. Fenomenologi joutuu hyväksymään joitakin teoreettisia lähtökohtia kuten ihmiskäsityksen, käsityksen kokemuksesta ja merkityksistä. Nämä ovat laajoja teoreettisia kysymyksiä, joihin tutkija joutuu ottamaan kantaa voidakseen tehdä tutkimuksen. Eli määrätynlaiset paradigmat ohjaavat myös fenomenologista tutkimusta. (Laine 2007, 35.)

3.2 Elämismaailma ja ihmiskäsitys

Laadullisen tutkimuksen kohteena on yleensä ihminen ja ihmisen maailma. (Varto 2005, 28).

Tutkimus ei synny sattumalta tai vain hallinnollisista syistä. Elämismaailmassa on aina olemassa kokemuksellisella tasolla eri elämäntilanteiden jäsentymisiä, jotka ennakoivat tietynlaista tapaa kysyä

asioita, tematisoida ja ryhtyä tutkimaan maailmaa. Maailma ei jakaudu mielekkäisiin osiin, joita tutkimus voi koskea, vaan tässä jaossa on aina mukana sellainen perusjäsenyisyys, joka on antanut syyn tutkimukselle. Tätä jäsenyisyyttä ei ole mahdollista tutkia ja sen erittelemine on vaikeaa filosofisesti, sillä ihmisellä ei ole mahdollista päästä tämän perusjäsenyisyyden taakse. Näin ollen tutkimuksessa tämä perusjäsenyisyys kuuluu annettuun maailmaan eikä sitä erikseen problematisoida. Tällainen jäsenyisyys on monissa tapauksissa ainoa selkeä motiivi tietynkaltaisen tutkimuksen tekemiseen. (Varto 2005, 30.)

Kaikki laadullinen tutkimus tapahtuu elämisaailmassa, ja tutkija on osa merkitysyhteyttä, jota hän tutkii. Kun tutkittava ja tutkija ovat samassa maailmassa, he ovat molemmat kietoutuneet samoihin, mutta myös erilaisiin, merkityskokonaisuuksiin, joiden perusteella he ymmärtävät maailman. Tämä kokonaiskäsite sisältää sekä eriteltäviä, järkipäisiä piirteitä, että erittelylle antautumattomia piirteitä. Tämän tyyppiset piirteet vaikuttavat ihmisten toiminnassa. Vaikka tutkimus yleensä pyrkii tuomaan esille järkipäisen, se ei voi jättää kokonaan huomiotta myös toista puolta. Tutkijan ennako-oletukset ja tutkittavan tutkimuksenkohteiksi tulevissa toimissa vaikuttaa kunkin kulloinkin kokonaiskäsite maailmasta, sillä se on se laajin merkitysyhteys, jossa he ymmärtävät. Tässä on kyse ymmärtämisenrakenteesta, joka on samankaltainen kaikissa niissä tapauksissa, joissa ihminen yrittää ymmärtää omaa tai toisten kokemusta, ihmisten laajempia aikaansaannoksia tai yhteisön toimintatapoja. (Varto 2005, 35.)

Ihmiskäsite on käsite siitä, mitä ihminen on ja kuinka ihminen voidaan erottaa muista ilmiöistä ja olioista. Ihmiskäsitteeseen sisältyvät myös ihmiselle tyyppilliset piirteet, joita ei voi ohittaa ihmisestä puhuttaessa. Ihmiskäsitteeseen kuuluu monia olemuksellisia määreitä, joilla voidaan luonnehtia ihmistä yksilöstä lähtien, sekä piirteitä, joiden avulla ihmistä voidaan luonnehtia suhteessa toisiin, ympäristöön ja yhteisöön. (Varto 2005, 43.) Ihminen ei ole missään tyhjässä vaan maailmassa, jossa hänen kanssaan ovat olemassa kaikki ne ilmiöt ja käsitteet, jotka voivat tulla laadullisen tutkimuksen kohteiksi. Tämä maailma ei ole missään suhteessa itsestään selvä. Muiden tieteiden hahmotelmat eivät riitä yksistään maailmakuvaksi, mutta jokaisessa tutkimuksessa on tehtävä erittely siitä maailmakäsitteestä, joka tutkijan olettamusten perustalla on. (Varto 2005, 46.)

Tutkijan on selvästi nostettava tutkimuskohteestaan teemaksi se, mikä siinä tulee tutkittavaksi. Teemalla tarkoitetaan sitä näkökulmaa, josta tutkittavaa tullaan tarkastelemaan. Näin tutkimuksen kohde tulee otetuksi tutkijan esiymmärryksen mukaisesti jonain. Esiymmärrys on oleellinen ja sen esillä pitäminen koko tutkimuksen ajan mahdollistaa tutkimuksen kuluessakin ohentamaan tutkimuskohdetta tai palauttamaan sitä muihin ilmiöihin. (Varto 2005, 79- 82.)

Ihmisen maailmaa voidaan kuvata käsitysten maailmana, jonka avulla ihminen voi hahmottaa maailmaa. Käsitysten maailma on moninainen ja monikerroksinen ja on mahdotonta ajatella, että se olisi muodostunut kaikille ihmisille samannäköiseksi tai tasalaatuiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa käsitykset ilmenevät suhteina. Ne eivät ole irrallisina yksikköinä vaan kokonaisuuksina. (Varto 2005,84- 85).

Tutkija joutuu empiiristä tutkimusta tehdessään tekemisiin monitasoisten tulkintaongelmien kanssa ja luottamaan monessa kohdin intuitioon. Tulkintaa seuraa ymmärtäminen, jotta käsitys tutkimuskohteesta voi muodostua kokonaisuudeksi. Tulkinnassa esille tulevat osat eivät itsestään nivoudu yhteen vaan ne tulee yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi, joka lopulta on tutkimuskohteesta saatu mielen kokonaisuus. Ymmärtäminen tässä kohtaa tarkoittaa sitä, että tutkimuskohde saatetaan teemojen avulla uudeksi kokonaisuudeksi. Ymmärtämisellä tarkoitetaan tutkijan tapaa ottaa tutkimuskohteesta saatava kokonaisuus haltuunsa. (Varto 2005, 99.) Tutkimuksen viimeinen vaihe on luoda kokonaisuuskuva tutkittavasta ilmiöstä. Siksi erillään tarkastellut käsitysten kokonaisuudet on tuotava yhteen samaan kuvaan. Ne eivät todellisuudessa ole erillään toisistaan, vaan niiden välillä on sidoksia, niillä on suhde toisiinsa käsitysten kokonaisverkostossa, ne ovat kokonaisen ihmiselämän osia ja tässä tapauksessa sosiaalityöntekijöiden käsityksiä. (Laine 2007, 43.)

Ongelmana voi tässä nähdä sen, että eri tutkijat voivat tematisoida saman tutkimuskohteen eri tavoin ja näin ollen saada erilaisia tutkimustuloksia, jotka koskevat samaa tutkimuskohdetta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tutkimuskohde voisi saada erilaisia merkityksiä, koska hermeneuttisen periaatteen mukaan kohteen mieli, se, mikä voidaan saada ymmärtämisessä, pysyy samana. Tämä johtuu kahdesta tekijästä: ymmärtämisen luonteesta ja tutkimuskohteen autonomiasta. Erilaisuus syntyy ainoastaan erilaisista teemoista. (Varto 2005, 100.)

Sosiaalityön olemus sosiaalityön konstruktiona rakentuu käytäntöjen kautta. Näihin rakenteisiin kykenevät sekä työntekijä että asiakas vaikuttamaan omalla toiminnallaan. (Karvinen- Niinikoski 2009, 142.) Sosiaalityölle on tullut uusia haasteita tulkinnallisuudesta joka vuorostaan hylkää ajatuksen yhtenäisestä sosiaalisesta todellisuudesta, josta on mahdollisuus saada objektiivista tietoa. Ongelmatilanteiden moniselitteisyys ja tulkinnallisuus on nostanut tärkeäksi tutkia käsityksiä jotka nousevat esille vuorovaikutustilanteissa. (Forsberg 1995, 55.)

Sosiaalisen todellisuuden ja toiminnan ymmärtämisessä olevat käsitteet nojaavat systeemiseen erotteluiden ja rinnastusten kokonaisuuteen, jonka osina yksittäiset käsitykset ovat merkityksellisiä. (Alasuutari 2001, 111.) Asiat voidaan järjestää moneen erilaiseen yhteyteen ja ne voivat olla eri

käsitysten yhteyksissä. Kontekstit ja sitä myöden asioiden ja puheiden käsitykset voivat vaihdella kasvokkaisesta vuorovaikutuskonteksteista laajempiin tilannekonteksteihin jossa kyseessä on sosiaaliseen tapahtumaan liittyvää asia tai toimintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 44–52.) Ilmaisut voivat sisältää useita merkityksiä. (Heino 1997, 365).

Tässä tutkimuksessa teorian kohdalla huomioidaan aiempia tutkimuksia. Tutkimukseen sisältyy rajankäyntiä toisten tutkimustulosten kanssa ja kannan ottamista normatiivisiin ohjeisiin kuten lakeihin ja sääntöihin. Hermeneutiikka antaa teorianmuodostukselle eräitä erityispiirteitä. Ymmärtäminen ja tutkimuskohteen tavoittaminen käsitteellisesti on tapahtunut kehämäisesti ja teoria syntyy siitä, että tutkimuksen lähtökohtaoletukset ylitetään. Teoria ei ole sidoksissa niihin oletuksiin, joita tutkija on tehnyt tutkimuksensa alussa, vaan teoria syntyy tutkimuksesta. Teorianmuodostuksessa tällä on merkitystä, sillä teoria koskee ainoastaan tutkittavaa. (Varto 2005, 178.)

3.3 Inhimillisen todellisuuden teoria

Miellän tässä tutkimuksessa inhimillisen todellisuuden teorian liikkuvan limittäin tutkimuksen mukana koska tutkimuksessa on kyse prosessista ja sosiaalityöntekijöiden käsityksistä. Näihin käsityksiin liittyy inhimillisen todellisuuden teoria. Sosiaalityö on aina vuorovaikutuksellista ja laajempaa kuin pelkästään kasvokkainen vuorovaikutus. Inhimillinen todellisuuden yhteiskuntatieteellisen teorian katsotaan yhdistyvän yhdeksi teoriaksi Alasuutarin (2007) mukaan. Inhimillinen todellisuus koostuu rutiineista eli itsestään selvänä pidetyistä ja kulttuurisesti alitajuisesta toiminnasta. Rutiinit ilmenevät kaikilla inhimillisen todellisuuden alueilla, ja tyypillisin on kykymme käyttää kieltä. Kielenkäyttö perustuu siihen että ymmärrämme mitä suurin osa sanoista merkitsee ja voimme keskittyä seuraamaan keskustelun kulun olennaista ydintä. Rutiineiden avulla voimme keskittyä niihin asioihin, jotka sillä hetkellä ovat kaikkein olennaisimpia. Näiden pohjalta syntyy taustaoletuksia muiden yhteisön jäsenten käyttäytymisestä ja kussakin tilanteessa mahdollisista toimintamalleista. Tällä tavalla ne ohjailevat sosiaalista kanssakäymistä ja tekevät siitä ennustettavampaa. Tietyt rutiinit eivät kuitenkaan ohjaa tai määrittele kaikkea inhimillistä yhteistyötä. Ristiriidat, kiistat ja neuvottelut eri toimijoiden välillä pitäytyvät näissä rajoissa, jotka taas ovat riippuvaisia toimijoiden kulttuurisesta läheisyydestä. Mitä lähempänä osapuolet ovat toisiaan, sitä vähemmän pohjustusta heidän yhteistyönsä vaatii. Inhimillistä todellisuutta määrittävä jatkuva vuorovaikutus rutiineiden ja reflektiivisyyden välillä välittyy kehon ja kehonilmausten kautta. (Alasuutari 2007, 224- 225.) Voidaan palata hermeneuttisen lähtökohdan

edellytykseen jossa tutkija tuntee tutkimansa asiasisällön ja maailman, jossa asiasisältö on tuotettu ja josta asiasisällön käsitykset nousevat esiin.

Kieli on pitkälle kehittynyt inhimillisen vuorovaikutuksen jatke tai muoto, jossa jokainen puhetapahtuma vaikuttaa asioiden vallitsevaan tilaan. Näin tapahtuu kaikissa keskustelutilanteissa, joissa puheenvuorot ohjaavat toisiaan. Ilmaisulla on kyky muuttaa asioiden vallitsevaa tilaa, sillä keskustelijoilla on institutionaalisesti määritellyt asemat ja vuorovaikutus on olennainen osa tätä instituutiota. Kieli vaikuttaa myös sosiaalisten instituutioiden muokkaamiseen ja rakentamiseen, jolloin yksittäinen puhuja ei voi yleisesti hyväksyttävällä tavalla kuvailla tilannetta miten tahansa, sillä tilanteen muut osapuolet arvioivat viittausten olennaisuutta oman ymmärryksensä valossa. (Alasuutari 2007, 226 -227.) Yhteiskuntaa pitää koossa sosiaaliset normit ja yhteisön jäsenten toistensa toimintaan kohdistama normatiivinen kontrolli. Kontrolli määrittää lakien ja säädösten kautta, johon vaikuttavat moraaliset periaatteet eli arvot ja hyveet sekä arkipäivän toiminnat. (Alasuutari 2007, 56; 69.) Tämän tutkielman osalta suurena vaikuttavana tekijänä on lastensuojelulaki, joka omalta osaltaan ohjaa ja kontrolloi myös tätä tutkielmaa ja tulee näkymään sosiaalityöntekijöiden keskusteluissa ryhmähaastatteluuissa.

Pelkkä tosiasioiden kuvaus ei tee yhteiskuntatieteellisestä selvityksestä järkevää, todenmukaista ja tarkkaa. Selitys voi olla ristiriidassa yhteisön ihanteita ja moraalisia periaatteita vastaan, jolloin se voidaan hylätä ja korvata sellaisella tulkinnalla, joka sopii paremmin yhteen yhteisön arvojen ja ennakkokäsitysten kanssa. (Alasuutari 2007, 228 - 229.) Sosiaalityön käytännöt muodostuvat enimmäkseen puheesta ja teksteistä, kuten keskusteluista asiakkaan kanssa, sosiaalityöntekijän kirjaamisista, sosiaalityöntekijöiden raporteista ja sosiaalityötä ohjeistavista laeista. (Juhila 2009, 50- 51). Tutkimus alkaa ymmärryksen kyseenalaistamisella. Kriittinen reflektiivisyys auttaa tutkimukselliselle tasolle pääsemistä. Kun haastatteliija on tehnyt välittömän tulkintansa, hän pysäyttää itsensä ja kysyy, mistä tiedän että tämä ei ole vain minun omista lähtökohdistani syntynyt kuvitelma siitä, mitä tuo toinen tarkoittaa ilmaisullaan. Tästä alkaa se, mitä tutkimuksessa etsitään, toisen omaa erityislaatuista suhdetta johonkin asiaan. (Laine 2007, 34.)

4. TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut sosiaalityöntekijöiden lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvistä kokemuksista. Olen kiinnostunut aiheesta, koska lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyy monta osatekijää, jotka tulee saada liitettyä yhteen käytännön työssä. Nämä ovat lain asettamat vaatimukset, sosiaalityöntekijän työhön liittyvät tekijät ja riittävät taloudelliset - ja työntekijäresurssit työn tekemiselle (vrt. Ristimäki, ym. 2008; Rousu 2007).

Tutkimuskysymyksillä on tutkielmassa monta tehtävää. Niiden tarkoituksena on osoittaa tutkielman suunta, rajata tutkimusta, fokusoida tutkija tutkielman teon aikana, asettaa tutkielmalle reunaehdot sekä osoittaa mitä dataa tutkielmassa tarvitaan. (D`Cruz & Jones, 2004, 19.)

Tutkielmani tavoitteena on tulkita ja ymmärtää niitä kokemuksia, joita sosiaalityöntekijöiden keskusteluissa ilmenee lastensuojelutarpeen selvityksestä.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Empiiristä laadullista tutkimusta ei ole mahdollista tehdä ilman teoreettisia kiinnekohtia. (Juhila 2006). Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysin arviointiperusteiksi katsotaan vaikuttavan aineistonkäsittely, esittämiseen ja tulkintaan liittyvät kysymykset. Tärkeää on, että lukija kykenee seuraamaan tutkijan päättelyä tutkimusraportissa jossa tieteellinen toiminta näkyy avoimena ja läpinäkyvänä toimintana. (Räsänen 2007, 98- 99.)

Tässä tutkielmassa laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan näkyy kirjallisuuskatsauksessa, jossa eritellään mitä tieteellisessä kirjallisuudessa ja aiemmissa tutkimuksissa on tutkittavasta aiheesta tai menetelmistä sekä analyysitavoista esitetty. (Eskola & Suoranta 1998, 82–83; Juhila 2006.) Tutkimuksen menetelmänä oli teemahaastattelu, joka toteutettiin ryhmähaastatteluina ja analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi.

5.1 Aineiston kerääminen

Tutkimusaineisto kerättiin syksyn 2010 aikana yhteistoiminta-alueen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä joita oli yhteensä 11. Lisäksi aineistona on käytetty aiempaa haastatteluaineistoa vuodelta 2009, joka on kerätty samalla menetelmällä. Tällöin haastateltavina oli (5) viisi sosiaalityöntekijää. Yhteensä haastateltavia oli tässä tutkielmassa siten 16. Aiempi haastatteluaineisto on hieman suppeampi sisällöltään, mutta kokonaisuudessaan hyödynnettävissä tässä tutkielmassa. Lisäksi on huomioitava, että aiempi tutkimusaineisto on kerätty juuri uuden lastensuojelulain voimaan tulon jälkeen tammikuussa 2009.

Aineistonkeruumenetelmänä oli ryhmähaastattelu, joka toteutettiin neljässä ryhmässä, jolloin ryhmien koko jäi riittävän pieneksi mahdollistaen kaikkien aktiivisen osallistumisen haastatteluun. Tässä tutkielmassa haastateltavien ryhmät olivat kaksi neljän hengen ryhmää, yksi viiden hengen ryhmä ja yksi kolmen hengen ryhmä. Pienen ryhmäkoon edut ovat siinä, että jokainen osallistuja saa äänensä kuulumaan. Kaikki osallistujat osallistuivat mielestäni innostuneesti haastatteluun ja tämä kannusti haastattelutilanteessa ja sen jälkeenkin.

Haastattelut käytiin kahden ryhmän kanssa heidän omilla työpaikoillaan. Haastatteluajat varattiin hyvissä ajoin ja haastattelutila pyrittiin rauhoittamaan ulkopuolisilta. Yksi haastattelu ryhmä saapui omilta työpaikoiltaan haastattelijan työpaikalle ja neljäs ryhmä, joka haastateltiin aiemmin,

haastateltiin työpaikan ulkopuolella erikseen varatussa tilassa. Haastatteluiden kesto vaihteli 45 minuutista tuntiin. Aikaa oli varattuna kaksi tuntia, mutta jokainen haastattelu päättyi silloin kuin kenelläkään osallistujalla ei ollut enään mitään kerrottavaa.

Haastattelukysymykset nousivat laajoista kokonaisuuksista, joita tutkielmassani käsitellään. Tutkielman avainsanoina olivat lastensuojelu, sosiaalityö, lastensuojelutarpeen selvitys, asiakasprosessi ja arviointi. Näiden avulla muodostin kuusi haastattelukysymystä, joiden avulla tutkimuskysymykseen vastattiin. Haastattelukysymyksiä laadittaessa huomioitiin tutkimuskysymys.

Ryhmähaastattelu on haastattelijan ylläpitämä ryhmäkeskustelu tai dialogin ylläpitäminen ryhmässä, jonka avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä sekä ymmärtämään henkilöiden näkökulmaa ja käsitystä asioista. Tavoitteena on erilaisten näkökulmien esille saaminen. Haastattelijan tehtävänä on mahdollistaa erilaisten käsitysten ja mielipiteiden esittäminen. Toimivaksi ryhmän kooksi on todettu neljästä kahdeksaan henkilöä. Tämä pieni ryhmä koko perustellaan sillä että äänitetyssä haastattelussa äänet voivat sekoittua toisiinsa nauhaa kuunneltaessa. (Eskola & Suoranta 2005, 96; Mason 2002, 62; Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005, 199- 201.)

Ryhmähaastattelu on menetelmänä joustava ja soveltuu selvittämään haastateltavien näkemyksiä tai mielipiteitä asioista. Ryhmähaastattelu on vuorovaikutuksellinen keskustelutilanne, jossa esimerkiksi ryhmän sisäinen hierarkia tulee esille sen kautta, kuka puhuu eniten ja kuka on hiljaa tai kuka keskeyttää kenet. Tavoitteena on käydä tavoitteellista keskustelua. Ryhmän sisällä voidaan auttaa ja korjata väärinkäsityksiä vastauksissa. Ryhmässä voidaan myös estää kielteisten asioiden esille tuominen. Ryhmähaastattelua suunniteltaessa tulee päättää onko kyseessä haastattelu vai keskustelutilaisuus. (Eskola & Suoranta 2005, 96–97; Eskola & Suoranta 1998, 98; Mason 2002, 62; Hirsjärvi, S., ym. 2005, 200.) Ryhmähaastattelun vuorovaikutus painottuu haastattelijan ja haastateltavien välille, jossa haastatteliija tekee yksilöhaastatteluja ryhmätilanteessa esittämällä jokaiselle työntekijälle tietyn kysymyksen vuorotellen. (Valtonen, 2005, 223- 224). Tässä tutkielmassa on kyse haastattelutilanteesta, jossa keskustellaan teemojen ohjaamana.

Eettisesti jouduin miettimään tarkoin, miten esitän haastattelukysymykset, jotta en johdattele haastateltavia vastaamaan jotakin jota haluaisin kuulla. Samoin pitää huolehtia siitä, että haastateltavat ovat mahdollisemman rentoutuneita haastattelutilanteessa. Sosiaalityöntekijöille kerrottiin sähköpostitse alustavasti tutkimusluvan sisällöstä. Haastattelukysymykset annoin haastattelutilaisuuksissa. Haastattelun aluksi kertosin tutkimusluvan sisällön jolloin myös jokaisella oli mahdollisuus kysyä kysymyksiä sekä virittäytyä haastatteluun. (vrt. Mason 2002 79–81).

Oma roolini tutkielman tekemisessä oli mielenkiintoinen, koska toimin osan haastateltavien kanssa samassa työyhteisössä ja työhöni kuuluu myös lastensuojelutarpeen selvitysten tekeminen. Kiinnostukseni haastatteluiden aikana on tutkimuskysymyksessä ja haastattelukysymyksissä. Haastattelussa osallistujat viittaavat toistensa puheisiin, mutta harvoin käyvät varsinaista vuoropuhelua. (Eskola & Suoranta 2008, 97).

Muuta pohdittavaa eettisesti, on tietenkin se, etteivät omat mielipiteeni ohjaa tämän tutkielman tulkintaa ja ymmärtämistä. Tämän vuoksi olen tutkielman analyysiosioissa selkeästi eritellyt, milloin on kyse omasta tulkinnastani, milloin haastateltavien omista käsityksistä ja milloin työyhteisöstä johtuvia käsityksiä.

5.2 Aineiston analyysimenetelmä

Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto ja pyritään korostamaan sen informaatioarvoa luomalla aineistosta selkeä ja mielekäs. (Eskola & Suoranta 2005, 137.)

Analyysimenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin sisällönanalyysiä, joka on menetelmä, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällön analyysissä pyritään tiivistämään tutkittava ilmiö malleihin, joiden avulla aineisto voidaan käsitteellistää. Analyysi voidaan tehdä joko aineistolähtöisesti eli induktiivisesti tai teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3- 9.) Tämän tutkielman lähtökohtana on aineistolähtöisyys.

Tämän tutkielman teoreettinen hermeneuttis- fenomenologis-viitekehys ohjaa analyysin tekemistä ja aineistosta nostetaan esiin eri käsitysten kokonaisuuksia. Tuomi & Sarajärvi (2002) mukaan aineistolähtöisessä sisällön analyysillä on kolme mallia: 1) Kyngäs & Vanhanen (1999) jossa puhutaan aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä, kategorioinnista. 2) Laine (2001) puhuu vuorostaan aineiston kuvauksesta, analyysistä, jossa merkityskokonaisuuksia jäsennetään ja merkityskokonaisuuksia arvioidaan 3) Siljander (1988) puhuu koordinoivasta tulkinnasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102.) Nämä kolme mallia noudattavat samankaltaista etenemistä käyttämällä vaiheista eri termejä.

Laineen (2001) mukaan kuvauksessa nostetaan tutkimuskysymysten näkökulmasta olennainen esiin aineistosta. Kuvaus pyritään tekemään luonnollisella kielellä. Kuvauksen jälkeen aineistosta pyritään saamaan merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. Fenomenologisesta näkökulmasta

tutkijan intuitio korostuu tässä vaiheessa ja merkitykset nähdään riittävän aineistoon paneutumisen tuloksena. Käsitusten kokonaisuudet löytyvät samankaltaisuuksina ja yhteenkuuluvuuksina. Samanlaiset käsitykset muodostavat oman kokonaisuutensa ja erottuvat jäsenyivät toisiin kokonaisuuksiin. Analyysissä pyritään teemoittamaan tai käsitteellistämään yleisesti esitetyt kuvaukset. Analyysissä aineisto jaotellaan erillisiin käsityskokonaisuuksiin joista muodostetaan kokonaisuus eli erillään tarkastellut käsityskokonaisuudet tuodaan yhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 103.) (vrt. Kyngäs & Vanhanen 1999) jossa alkuperäisilmaisuista muodostetaan pelkistettyjä ilmaisuja, jotka ovat mahdollisimman lähellä alkuperäisilmaisuja. Pelkistetyistä ilmaisuista muodostetaan alakategorioita, jossa on yhdistetty samansisältöiset kategoriat toisiinsa. Viimeisenä muodostetaan yläkategorioita, jotka kuvaavat alakategorioiden sisältöä.

Analyysin pääpaino oli mitä kysymyksissä. Pysin löytämään mahdollisimman monenlaisia näkökulmia ja selontekoja, siitä mitä käsityksiä sosiaalityöntekijöiden vuoropuheluissa nousi esiin lastensuojelutarpeen selvityksestä. Tarkastelin sosiaalityöntekijöiden puheenvuoroja ja miten ne olivat suhteessa edeltäviin puheenvuoroihin, ja miten ne myös vaikuttivat jäljempänä tuleviin puheenvuoroihin. Puheenvuoro voi sisältää useampia kuin yhden lauseen, mutta yksi sana voi myös olla puheenvuoro. Puheenvuoro voi myös vaikuttaa keskeneräiseltä, mutta silti olla ehjä kokonaisuutena. Aineiston analyysi lähti liikkeelle kokonaisuuksista, joista päädyttiin yksityiskohtaisempaan tarkkaan analyysiin. Analyysivaiheen alussa luin litteroitua tekstiä moneen kertaan ja merkkasin kynällä tekstin viereen lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvät teemat. Puhun teemoista, koska mielestäni tämän avulla kykenin jäsentämään tekstiä paremmin. Kiinnitin erityistä huomiota sanavalintoihin ja kielikuviin, joilla lastensuojelutarpeen selvitystä jäsennettiin. Aineisto vaati tämän jälkeen vielä monta lukukertaa ja vähitellen sieltä alkoi muodostua uusia teemoja. Seuraavassa vaiheessa väritin eri teemoja määrättyllä värillä ja hyödynsin tietotekniikan mahdollisuuksia tekstin järjestämisessä teemoittain. Tutkimusaineostossa tavoitteena on kuvata toisen kertomus kokemuksistaan mahdollisimman alkuperäisesti. Tutkija tuo kuvaukseen mahdollisimman vähän itseään. Haastattelua ei esitetä kokonaisuudessaan vaan tutkijan on kyettävä näkemään tässä vaiheessa mikä aineistossa kuuluu tutkimuksen piiriin ja mikä ei ole tutkimuksen kannalta olennaista. (Laine 2007, 40.) Analyysivaiheessa olen käyttänyt paljon aineistoesimerkkejä ja sitaatteja, joilla olen selventänyt miten olen analyysiin tehnyt. Sitaateilla olen nostanut esiin sosiaalityöntekijöiden kertomaa. Lopuksi olen yhteenvedossa tuonut esille ne käsitykset jotka muodostuivat vuoropuheluista. Analyysiä on ohjannut tutkielmalle asetetut tutkimuskysymykset. Poimin aineistosta sisällöllisesti kuvaavat aineistokohdat, teemat, tarkemman analyysin kohteeksi. Teemoittelulla tarkoitan sitä, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95).

Tutkimuksen analyysivaiheessa kuuntelin nauhoitetun haastattelun kertaalleen läpi saadakseni kokonaiskuvan. Tämän jälkeen kirjoitin haastattelut tietokoneelle. Haastatteluaineiston litteroin sanasta sanaan puhekielisenä. Koodasin jokaisen sosiaalityöntekijän erikseen seuraavin merkein, ST1, ST2, ST3... ST16. Lisäksi tämän avulla häivytin mahdollisuuden tunnistaa työntekijöitä yksilöllisinä osallistujina. Eettisesti jouduin myös miettimään miten aineisto litteroidaan, jotta tutkimukseen liittyneet henkilöt eivät ole tunnistettavissa analyysissä käytetyissä esimerkeissä. Henkilön omaa puhetapaa ja mahdollisia muita tunnistettavuuksia huomioin lauseiden lyhentämisenä analyysissä käyttämissäni esimerkeissä. (vrt. Alasuutari 2007, 20). En erittele tutkielmassani pienen ja suuren kunnan työntekijöitä mitenkään erikseen. Joissakin kohdissa analyysin aikana on kuitenkin tulkittavissa ketkä ovat pienen kunnan työntekijöitä, mutta sen enempää ei työntekijöiden henkilöllisyydestä ole havaittavissa tässä tutkielmassa.

Haastatteluaineistoa kertyi 39 sivua ja aineistoa oli mielestäni sopivasti. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpinä eettisinä periaatteina pidetään suostumusta, luottamuksellisuutta, seurauksia ja yksityisyyttä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20).

Luotettavuuden kannalta sisällönanalyysin haittana on se, ettei tutkija kykene kokonaan tarkastelemaan analyysiprosessia objektiivisesti. Haasteellisinta sisällönanalyysissä on se miten tutkija kykenee pelkistämään aineiston ja muodostamaan kategoriat niin, että ne kuvaavat mahdollisimman luotettavasti ilmiötä. Tärkeintä tulosten luotettavuuden kannalta on, että tutkija kykenee osoittamaan yhteyden tulosten ja aineiston välillä. Sisällönanalyysi on työläs menetelmä, koska aineistoa tulee lukea moneen kertaan ja kysyä itseltään lisäkysymyksiä ja joka kerta tekstistä löytyi uusia teemoja. Analyysin aikana huomasin, että samoja aiheita esiintyy monen teeman alla eri näkökulmasta katsottuna. Sisällönanalyysiä on kritisoitu sen kategorisoinnista ja siihen liittyvästä voimakkuudesta, jota ei voi paeta. Sisällönanalyysin avulla on helppo organisoida analyysiä, mutta se myös ohjaa huomion pois ei- kategorisoidusta aineistosta. (Silverman 2001, 123). Olen kuitenkin päätenyt tässä tutkielmassa siihen, että yhden teeman sisältö näkyy kokonaisuutena toisen teeman sisällä joltakin osalta. Tämä vuorostaan lisää tutkielman luotettavuutta, koska tarkastelen aineistoa monesta eri näkökulmasta saadakseni mahdollisimman selkeän ja kattavan kokonaisuuden.

Tutkielman analyysi tehdään kielellä joka myötäilee mahdollisimman tarkasti haastateltavan puhetta, eli se on epäsuoraa esittämistä, lainauksiakin voidaan esittää korostamalla. Puheen metaforisuus ja kokemuksellinen side on tärkeä säilyttää. Tässä tutkimuksen vaiheessa tulisi välttää

tulkintoja tai haastateltavien puheen muuntamista yleistävämmiksi käsitteiksi. Tiivistettäessä kuvaus helposti pelkistyy liian yleiseksi lauseiksi, jolloin yksittäisiä merkityksiä katoaa ja tuleva analyysi jää köyhäksi. (Laine 2007, 40.) Tämän vuoksi olen seuraavissa kappaleissa esittänyt monia aineistoesimerkkejä, jotta välttyttäisiin alkuperäisten ilmaisujen katoamiselta ja yleistettävyydeltä.

6. UUDENLAINEN TYÖTAPA

Tässä luvussa kuvaan aineistoa lastensuojelutarpeen selvityksestä. Uudenlainen työtapa- teeman alle muodostui kaksi alateema. Ensimmäisenä teemana on lastensuojelutarpeen selvityksen prosessi, jossa on aineistoesimerkkejä sosiaalityöntekijöiden käsityksistä koko prosessista ja toisena teemana on lastensuojelulakia käsittävä kappale, jossa sosiaalityöntekijöiden käsityksiä lain asettamista vaatimuksista tarkastellaan lähemmin.

6.1 Lastensuojelutarpeen selvitysprosessia koskevia kokemuksia

Tämä uusi työkäytäntö on tuonut esille tässä kappaleessa lähemmin käsiteltäviä asioita, kuten asiakkuuden määrittämisen selkeyttämisen ja asiakkaan ohjautumisen tarvitsemiinsa sosiaalipalveluiden piiriin. Aineistossa lastensuojelutarpeen selvityksen prosessissa todettiin olevan selkeä alku ja loppu. Sosiaalityöntekijät toivat esiin lastensuojelutarpeen selvitysprosessin selkeyden.

” ST1 : Siinä on selkeä aloitus ja

ST4: lopetusta. No, lopetus on joskus selkee jos asiakkuus loppuu mutta tota.

ST2: mä näkisin et siit o aika selkee

ST1: ku käytetään sitä pesäpuun mallia meillä pääsääntöisesti niin kyl se on tuonut sellast selkeyttä”

Sosiaalityöntekijä (ST4) korosti asiakkuuden selkeää päättymistä. Lastensuojelutarpeen selvityksen valmistuttua sosiaalityöntekijä päättää onko asiakkuuden jatkumiselle aihetta vai ei. Jos, tarvetta ei nouse selvityksen valmistuttua lastensuojeluasiakkuus päättyy. Sosiaalityöntekijä (ST1) toi esiin keskustelussa Pesäpuun mallin, jota käytetään lastensuojelutarpeen selvityksen välineenä.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijä (ST2) käyttää sanaa ”hieno”, joka tässä yhteydessä kuvaa sekä työhön sisältyvää menetelmää että tunnetta, jota uusi työskentelymalli on tuonut sosiaalityöntekijälle.

”ST2 eli tota se on tosi hieno, mut tota se et kiire ja paine ja usein tulevat selvitykset tekee sen että ne selvitykset joutuu tekee kiireellä mut ja jos sen voisi tehdä kokonaisuudessaan niinku meit on ohjeistettu ja niinku pesäpuu malli se on aivan mielettömän hieno lisä tähä työhö.

Sana hieno kuitenkin menetti painoarvoansa puheessa, koska sosiaalityöntekijä jatkoi puheenvuorossaan kertomalla joutuvansa tekemään lastensuojelutarpeen selvitykset kiireessä.

Sosiaalityöntekijän (ST2) mukaan jos hänellä ei olisi kiire, hän kykenisi tekemään selvitykset ohjeistuksen mukaisesti.

Seuraavassa puheenvuorossa sosiaalityöntekijät keskustelevat lastensuojelutarpeen selvityksestä seuraavanlaisesti.

”ST6: Ja se keskustelun tarve yhteisesti kun ihmiset vaihtuu, et millanen se on ?..... et mikä on lastensuojelutarpeen selvityksen prosessi ja miten se meidän toimistolla tehdään. ... mikä se meidän selvityksen prosessi on täällä toimistolla... et täytyy sanoa että jos kysytään et minkälainen niin epäselvä.

ST5: ... me otettiin siin vaiheess yhteys kouluun, päiväkotiin vaan nyt se on ihan toisenlainen...loppuviimeks se yhteydenpito niihin muihin tahoihin tapahtuu vasta jos jatkuu siinä et tavataan toisen kerran ja siirtyy alueelle. näin olen ymmärtänyt et ei ainakaan kaikki edes alueella ole yhteydessä neuvolaan, päiväkotiin ja kouluihin. Välttämättä no täs tulee se, että sehän et joo perhe on asiantuntija mut jos mieltii sitä että miten paljon informaatiota sehän voi olla ihan toinen se näkemys siel

ST6: ... Selvityshän on kokonaisempi kokonaistilanteen selvitys silloinhan on koulut, neuvolat aika merkittäviä eli mitä hoitokontakteja näillä ihmisillä on tai on ollut tai mitä tälle asialle on tapahtunut ja muuta

ST7: sehän olis tarkoituskin et olis ettei jämähdetä siihen tullut ilmoitus vaan et se perheen kokonaistilanne selvittäminen ja siihen on just olennaist et nää kaikki muut tahot”

Sosiaalityöntekijöiden keskustelusta nousi esiin epätietoisuus ja epäselvyys. Epäselvyydellä sosiaalityöntekijä viittasi mallin käyttämiseen liittyvää epäselvyyttä ja epätietoisuutta siitä, mitkä ovat työyhteisössä yhteisesti sovitut työskentelytavat ja menetelmät. Sosiaalityöntekijä (ST5) puhui kriittisesti siitä, ettei automaattisesti oteta yhteyttä yhteistyökumppaneihin kuten päivähoitoon, neuvolaan ja kouluihin. Sosiaalityöntekijä (ST5) toi esiin näkökulman, jossa muilta tahoilta saatu tieto voi olla erilainen kuin se tieto joka perheeltä saadaan, siitä huolimatta, että perhe on itsensä asiantuntija. Sosiaalityöntekijä (ST6) korosti lastensuojelutarpeen selvityksen kokonaisvaltaisuutta ja katsoi yhteydenpidon (ST5) mainitsemiin tahoihin olevan merkittävä osa kokonaisuutta. Sosiaalityöntekijä (ST7) mainitsi paikoilleen jäämisestä, jämähtämisestä. Tässä yhteydessä tällä voidaan viitata siihen, ettei tehdä riittävän laajaa selvitystä ja jätetään lapsen huomioiminen vähemmälle.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelivat lapsen näkymisestä lastensuojelutarpeen selvityksissä.

”ST16: kyllä se lapsi tulee niissä näkyvämmäksi ja se että onhan meillä niitä selvityksiä tullut kanssa joista ei tule asiakkuutta ja se on helpompi todeta kun on se fakta et minkä takia et ei ole vielä tarpeeksi tai syitä asiakkuuteen.

ST12: sit se on se mikä on ollut se huoli on selvityksen aikana pystytty käsittelemään semmoiseen malliin ettei tarvikekaan asiakkuutta, se on tueksi ja on keskusteltu jä käyty läpi niitä asioita sekin auttaa usein.

ST16: auttaa usein ja joidenkin kohdalla selviää että joitakin peruspalveluja on käyttämättä millä me kanssa saadaan se huoli kans pois tai pienemmäksi. ”

Lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sosiaalityöntekijät viittasivat siihen, että selvityksen aikana voidaan tarjota asiakkaalle peruspalveluja joita heillä ei mahdollisesti ole ja näiden avulla saadaan huoli pois tai pienemmäksi lapsen tilanteesta. Selvityksen aikana myös ohjataan ja neuvotaan, selvityksen tekeminen ei pelkästään perustu arviointiin. Sosiaalityöntekijät rakensivat tässä kuvaa laajasta työkuvastaan ja arviointitaidoistaan.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelivat eri työskentelytavoista.

”ST4: jos tulee ensimmäisellä tai toisella tapaamisella lastensuojelutarpeen selvityksen etä ei oookkaa meidän asiakas niin helposti tota kakkonen tai työpari työkentelee lasten kanssa eli mä ainakin tietoisesti en ryhdy siihen lapsen tai nuoren tutustumiseen jos mä ajattelen et ei tästä ei tuu pidempää työpanosta.

ST2: mä ajattelen toisin. et mul on ollu just sellassii se ku mä en oo alottanu ja mä haluan jotenki varmistua siitä tavallaan onks se näin ja onks mul varmasti se mielipide hänestä edelleenki käyttäny sitä . sitä nuoren tutustumista enemmän

ST3: onhan se just hyvä toi niinku mitä oli puhut et sen jotenki esiin nostamista et oikeesti se lapsi on se asiakas et tota mä joittenki asiakkaitte kanssa ja sit ku mä ole viel niinku korostanut sitä et nuorten kanssa olet tässä se asiakas ja sillai et ja mä haluan ainakin sua tavata vaik vanhemmil jossain tilanteis nii kovi kiire et ne ei edes toimistol jossai kohtaa et mä suo mä haluan ainakin sua tavata se asiakas koska säähän oot se asiakas niin se on tavallaa niinku yllättävää niitte lasten mielestä ja kun se sanoo ääneen se jotenki kirkastuu itellekki. et se lapsi on se asiakas ja siihen pitää tutustua ja tavata. ”

Sosiaalityöntekijöillä ilmeni eri tapoja työskennellä siinä vaiheessa, kun ajatuksena on, ettei ole syytä aloittaa tai jatkaa lastensuojeluasiakkuutta. Sosiaalityöntekijöiden keskustelusta nousi esiin heidän käsityksensä asiakkaitten tapaamisesta; toinen sosiaalityöntekijä painotti vanhempien tapaamista ja toinen lapsen tapaamista. Sosiaalityöntekijä, joka toi esiin lapsen tapaamisen, puhui tässä keskustelussa vanhemmasta lapsesta eli nuoresta. Tämä työjaollinen valinta oli työntekijäkohtainen ja keskustelussa ei ilmennyt miten kokonaistilanteen ensiarvio oli siihen vaikuttanut. Työnjakoon liittyvää ristiriitaa ilmeni, koska sosiaalityöntekijä (ST2) painotti sosiaalityöntekijän työskentelyä lapsen kanssa kun vuorostaan sosiaalityöntekijä (ST4) painotti työskentelyä vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijän (ST4) vuoropuhelu kohdistui enemmän asiakkuuteen liittyvään arviointiin siinä vaiheessa kun oli arvioitu, ettei lastensuojelun asiakkuutta jatketa. Sosiaalityöntekijä (ST3) korosti lapsen tapaamisen tärkeyttä jos vanhemmat jostain syystä eivät ole halukkaita tai ovat kiireisiä tavataksaan sosiaalityöntekijää. Sosiaalityöntekijät rakensivat kuvaa lapsen korostamisesta asiakkuudessa ja arvioinnin merkitystä asiakkuuden jatkamisesta ja päättämisestä.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijä puhui työparin valinnasta.

”ST13. paljon riippuu perheen rakenteestakin ja onko jo joitain luontevia yhteyksiä johonkin päin tai voisi tulla olemaan tilanteen mukaan.

ST12: ja ehkä vähän se haastavuus jos on toisi vaikean olonen juttu kyl me sit ottaa mielellään sen sosiaalityöntekijän pariksi. Jos on sellanen normaali selvitys ja perheessä on paljon lapsia perhetyöntekijä on ihan oivallinen esimerkiksi perhetyöntekijä työpari.

ST13: Niin siin on se jatkumo sit mahdollisesti

ST16: Jos perheessä on kauheen pieniä lapsia voisi hyödyntää ...”

Sosiaalityöntekijän työparivalintaan vaikutti perheen rakenne. Työparin valinta määräytyi lasten lukumäärän, iän ja perheen haastavuuden mukaan. Haastavuudella tarkoitettiin sitä, että perheellä oli monia asioita jotka vaativat selvittelyä ja aktiivista työskentelyä heidän kanssaan ja arviointia mahdollisesta kodin ulkopuolelle sijoituksesta. Tällaisessa tilanteessa voitiin valita toinen sosiaalityöntekijä työpariksi. Sosiaalityöntekijät keskustelivat työparin merkityksestä. Työpareiksi voitiin valita perhetyöntekijä, kuraattori ja mahdollisesti psykososiaalisten palveluiden työntekijä riippuen perheen kokonaistilanteesta ja tarpeista. Tässä rakennettiin kuvaa sosiaalityöntekijöistä jatkuvaa arviointia tekevinä työntekijöinä ja korostettiin jokaisen tilanteen vaativan arvioimista.

Yhteenvedona voidaan todeta sosiaalityöntekijöiden korostaneen lastensuojelutarpeen selvityksen selkeää alkua ja loppua. Sosiaalityöntekijöiden mukaan asiakkaalle on helpompi perustella lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä tietoja. Sosiaalityöntekijät viittasivat puheissaan Pesäpuun malliin ja sen tuomaan selkeyteen lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä. Ristiriitaisuutta nousi sosiaalityöntekijöiden puheesta, koska osa koki, että selvityksen tekemisessä oli epäselvyyttä ja epätietoisuutta. Epäselvyys kohdistui työyhteisön yhteisten käytäntöjen puuttumiseen. Sosiaalityöntekijät keskustelivat kriittisesti siitä, miten tärkeää ovat yhteydenotot lastensuojelutarpeen selvityksen aikana päivähoitoon, neuvolaan ja kouluihin. Sosiaalityöntekijät korostivat näiden tahojen antavan merkittävää tietoa, joka voi tuoda uuden näkökulman perheen tilanteeseen, vaikka perhe onkin itsensä asiantuntija. Lastensuojelutarpeen selvityksen korostettiin olevan kokonaisvaltainen prosessi, jossa tuotiin esiin yhteistyön merkitys muiden tahojen kanssa. Tämän käsityksen merkitys on nostaa esiin, miten eri tavalla sosiaalityöntekijät voivat kokea lastensuojelutarpeen selvityksen samassa työyhteisössä. Sosiaalityöntekijät nostivat kriittisesti esiin epäselvyyksiä, joilla viittasivat yhteisten käytäntöjen puuttumiseen. Työparin valintaan vaikutti perheen rakenne, lasten määrä ja ikä sekä perheen kokonaistilanne. Haastavuudella tarkoitettiin sitä, että perheen asioiden selvittäminen on vaativaa ja heidän kanssaan työskennellään aktiivisesti. Lisäksi työskentelyn aikana arvioidaan mahdollisesti kodin ulkopuolelle sijoitusta.

Sosiaalityöntekijöiden käsitykset rakensivat myös kuvaa lapsen korostamisesta asiakkuudessa ja arvioinnin merkitystä asiakkuuden jatkamisessa ja päättämisessä

6.2 Lain asettamat määräajat tekemiselle

Lastensuojelutarpeen selvityksen tulee valmistua kolmen kuukauden kuluessa. Tämä aikarajakokonaisuus käsitellään tässä yhteydessä, koska lomittaista keskustelua eri teemoissa syntyy koko analyysin ajan. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekee kaksi työntekijää. Lastensuojelulaissa ei ole määritelty kuinka monta tapaamista selvitykseen tulee sisältää ennen yhteenvedon laatimista. Tämän arvioi jokainen sosiaalityöntekijä työparin kanssa. Tarvittaessa järjestetään lisäksi verkostotapaamisia ja tavataan muita lapsen elämään kuuluvia tärkeitä ihmisiä, kuten isovanhempia.

”ST7: aika

ST5: kiire

ST6: no se kiire on meidän päässä mutta kyllä siihen vaikuttaa myös se perhe, niit on perheit jotka on aika vastahankasia tai peruuttaa aikoja ja ei tuu tai tekee, mul on just nyt yksi... selvitys joka venyy sen takia ettei niinku ei päästä ... kunnolla asiaan. lapsia on tavattu, äitiä on tavattu ja isääkin on tavattu mut tarvis niinku, tää yks lapsi on siel viel niinku täysin näkemättä.

ST7: mulleki on käyny kerran yks perhe oli alotettu jo keväällä ja sen neljän kuukauden ajan jäi kesken kun mä yksinkertaisesti ei vaan tavotettu tätä perhet.”

Sosiaalityöntekijät keskustelivat lain asettamasta aikarajasta tuomalla esiin ajan ja kiireen. Lisäksi puheenvuoroissa puhuttiin vastahankaisista asiakkaista joista johtuen aikaraja ylittyy. Tässä rakennetaan asiantuntijuutta lain asettamille aikarajojen noudattamiselle, mutta todetaan että se ei aina toteudu.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijä kertoi määräajan lisänneen stressiä, mutta toisaalta tuoneen jämäkkyyttä työhön.

”ST10: Niin, se määräaikahan toi siihen stressiä. Toisaalta stressiäkin siihen sosiaalityöntekijän työhön kun tietää kumminkin että , että vähäiset on meen resurssit verrattuna siihen mitä tää uus lastensuojelulaki edellyttää. ja toisaalta tietysti sitte mäkin on... seurannut tätä lastensuojelua niin niin onha se niinku sillai jämäköitynyt kun on tullut näitä kaikkia menetelmiä mitä voi käyttää tässä ja tietysti ihan tässä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissakin”

Aikarajasta nousi mielenkiintoista keskustelua.

”ST12: toisinaan ehditään ja toisinaan ei. Mut se riippuu myös paljon siitä perheestä jos perheen kanssa saadaan sovittua aikataulut meil ei mun mielest välttämät ole kiinni mejän aikataluluist enemmänkin kiinni siitä et on vaikeaa se sopiminen tai peruttelee ja peruttelee ja sit se venyy ja venyy. mun mielest meili on semmost.Et kyl kolme kuukakutta pääsääntöisesti riittäisi.

ST16: kyllä

ST13: Kyllä.

ST12: tai mitä mieltä te olette, vai oletteko tehny

ST16: ...pyritään silti tekemään ne laadukkaasti ja

alittamatta tapaamisia . Se on meidän yhteinen sopimus ...mieluummin tehdään hyvin.”

Aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät pohtivat sitä, että ehtivätkö he tekemään lastensuojelutarpeen selvityksen laissa vaaditussa kolmessa kuukaudessa. Vuoropuhelussa päädytään siihen, että aina ei ehditä määräajan sisällä tekemään selvitystä, mutta pääsääntöisesti aika näyttäisi riittävän. Tässä nousee ristiriita siitä, että on tilanteita, joissa selvitys saadaan määräaikaan mennessä valmiiksi, mutta myös tilanteita, joissa selvitystyö ei valmistu määräajan puitteissa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että lastensuojelutarpeen selvityksen tulee valmistua kolmen kuukauden kuluessa. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekee kaksi työntekijää. Sosiaalityöntekijät keskustelivat lain asettamasta aikarajasta tuomalla esiin ajan ja kiireen. Lisäksi puheenvuoroissa puhuttiin vastahankaisista asiakkaista, joista johtuen aikaraja ylittyy. Vuoropuheluissa päädyttiin myös siihen, että aina ei ehditä määräajan sisällä tekemään selvitystä, mutta pääsääntöisesti aika näyttäisi riittävän. Lastensuojelulaissa ei ole määritetty, kuinka monta tapaamista selvityksen tulee sisältää ennen yhteenvedon laatimista. Tämän arvioi jokainen sosiaalityöntekijä työparinsa kanssa. Tarvittaessa järjestetään lisäksi verkostotapaamisia ja tavataan muita tärkeitä ihmisiä lapsen elämässä, kuten isovanhempia. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset rakentavat asiantuntijuutta lain asettamille aikarajojen noudattamiselle, mutta todetaan että se ei aina toteudu.

7. LAPSI JA PERHE KILPASILLA

Tässä luvussa kuvaan lasta ja perhettä lastensuojelutarpeen selvitysprosessin asiakkuudessa. Lapsi- ja perhe kilpasilla- teeman alle muodostui kaksi alateemaa. Ensimmäisessä teemassa tarkastellaan lapsen asiakkuutta ja toisessa vanhempien asiakkuutta perheenä.

7.1 Lapsikeskeisyyden vahvistaminen

Lapsi asiakkaana - käsitys nostettiin erikseen tekstistä esille tämän teeman kohdalla, koska halusin korostaa niiden keskusteluiden erityisyyttä joissa lapsikeskeisyys korostui. Lapsikeskeisyys on nähtävissä koko analyysin ajan, koska sitä ei täysin voida sijoittaa yhden teeman alle. Lapsikeskeisyys on yhteydessä moneen muuhun keskeiseen teemaan.

”ST1: niin että lapsen osallisuutta ja kuulemista. Joskus kun olin siinä pesäpuun koulutuksessa ja sitten kokeiltiin, että alkuarviointi menetelmää ja ensimmäisenä oli mun vanha asiakasperhe joka oli jo muutaman vuoden ollut ja kokeilin sitten ja tein tämmöstä sukupuu karttaa pojan kanssa hänen huoneessaan kahdenkesken hetki juteltiin ja hän täytyi ja arvion siitä tapaamisesta vielä jotenkin pitkään olin valmistautunut siihen ja jopa työajan ulkopuolella kotona askarrellut. hän sanoi siinä loppuarvioinnissa mikä oli hyvää tässä tapaamisessa, hän sanoi et oli kiva tutustua sinuun, siis minuun mä oli jo ollut muutaman vuoden ja sehän oli kauniisti häneltä sanottu mutta se järkytti minua syvästi ja se mitä minun työni tähän asti on ollut ja nyt koki et hän nyt tutustu minuun. ... hänen pitäisi jo jonkun verran minua tuntea ... että sen oikeen näki et mä oikeen paneuduin ja käytin aikaa

ST2: tämä on parhaimmista. me ollaan lastensuojelun. niin se et paljon puhutaan siitä et se vanhakantanan lastensuojelutyö on sitä et aikuisten kanssa tehdään. kysytään heiltä niin mikä on lapsen tilanne

ST1: nopeesti käydään sen lapsen huoneessa

ST2: joo kiva huone joo... et nostettais sitä lasta ja se lapsi niinku ite. mä olen huomannut ainakin näiden teini nuorten kanssa se toimii hyvin- mä olen ottanut ite sen roolin et jos mul on esimerkiks sosiaali ohjaaja siin työparina niin tai sosiaalityöntekijä eli toinen se hiljaisempi kakkonen niin hän on sit enemmän sen vanhemman kanssa ja mä olen sen nuoren kanssa siellä huoneessa.”

Aineistoesimerkissä puhuttiin lapsen osallisuudesta. Siinä korostui sosiaalityöntekijän syventyminen lapsen kanssa työskentelyyn. Tunteet nousivat keskustelun aiheeksi ja sosiaalityöntekijä puhui tunteistaan mainitsemalla: ”se järkytti minua syvästi.” Vuorostaan sosiaalityöntekijän kertoessa lapsen sanoneen ”et hän nyt tutustu minuun” puhuu paljon enemmän kuin monta sanaa. Sosiaalityöntekijä pohti hyvin yksityiskohtaisesti omaa työskentelytapaansa. Sosiaalityöntekijä (ST1) korosti lapsen kanssa olemisen merkitystä. Sosiaalityöntekijä toi rohkeasti esille oman tapansa työskennellä ja miten oli valmistautunut ja suunnitellut lapsen kohtaamisen. Sosiaalityöntekijä kertoi tunteella, miten lapsen kertoma hänen vaikutti. Sosiaalityöntekijä oli

tilanteessa pysähtynyt miettimään omaa työtään ja sen merkitystä. Lapsikeskeisyys näkyi ristiriitaisuutena siinä, miten lapsen kertoma koskettaa sosiaalityöntekijää ja miten puheesta voi tulkita työn suunnittelemattomuuden, epävarmuuden työskentelyn hyödyttämisestä ja kiireen. Tässä näkyi sosiaalityöntekijän syyllisyyden tunteet, jonka mukaan hänen tulisi omasta mielestään kyetä toimimaan paremmin, koska puhuu suunnittelemattomuudesta, kiireestä ja epävarmuudesta oman työnsä hyödytä. Sosiaalityöntekijä (ST2) korostaa lapsen kanssa työskentelyn tärkeyttä. Sosiaalityöntekijä (ST1) korosti vuoropuhelussaan koulutuksen merkitystä itselleen ja sen tuomaa menetelmien käyttämistä, Pesäpuun mallia hyödyntäen, selvityksiä tehtäessä. Sosiaalityöntekijä (ST1) kertoi, miten menetelmän käyttäminen oli hänelle tuonut lisätietoa ja mahdollisuutta syventyä asiakastyöhön. Tämä käsitys rakentaa sosiaalityöntekijöistä vahvoja ammattilaisia, jotka ovat rohkeita puhumaan omista tunteistaan ja niiden merkityksestä lastensuojelun sosiaalityössä ja erityisesti lapsen osallisuudessa. Toisaalta he kokevat syyllisyyttä siitä, ettei ole riittävästi aikaa paneutua työhön ja työskennellä lasten kanssa, niin kuin he omasta mielestään kokevat että heidän tulisi tehdä.

Lapsen asiakkuudessa korostuu lapsen ikä. Iällä on suuri merkitys siinä yhteydessä miten lapsen kanssa keskustellaan ja miten ja missä lasta tavataan. Pienen lapsen kyseessä ollessa lasta tavataan useimmiten ensiksi vanhempien seurassa, mutta isompien lasten ensimmäinen tapaaminen voidaan tarvittaessa järjestää ilman vanhempien läsnäoloa. Seuraava aineistoesimerkki on lyhyt ja puheenvuorot lyhyitä, mutta kuitenkin se ei ole keskeneräinen.

”ST4: Se ongelma varmastikin ja mikä on se lähtötilanne,

ST3: se lapsen ikä ”

Sosiaalityöntekijät pohtivat kahta olennaista asiaa, jotka olivat lapsen tapaamisen syy sekä mikä lapsen ikä on. Tämä osoittaa sosiaalityöntekijöiden olevan kokonaisvaltaisen työn hallitsijoina, asiakkaana on lapsi, joka voi olla iältään 0-18vuotias. Missään muussa vaiheessa ihmisen elämää kasvun ja kehityksen eri vaiheet eivät ole näkyvissä ja vaikuttamassa työskentelytavalle näin merkitsevästi.

Yhteenvedona lapsiasiakas - käsityksen teemassa korostui lapsen osallisuus, jonka yhteydessä on keskusteltu, miten lapsen kanssa työskennellään ja kuka työskentelee. Lapsen iällä on merkitystä siinä, miten hänen kanssaan työskentelyä suunnitellaan. Lapsi asiakkaana ominaisuudeksi nostan myös tunteet ja niistä keskustelemisen. Tunteet ovat jokaisella sosiaalityöntekijällä aina läsnä työtä tehdessään ja niistä puhuminen vaikuttaa luonteelta. Ristiriitaisuutena puolestaan näkyi se, miten lapsen kertoma koskettaa sosiaalityöntekijää ja miten sosiaalityöntekijän puheesta voi tulkita työn

suunnittelemattomuuden, epävarmuuden sen hyödystä ja kiireestä. Syyllisyyden tunteen tuominen työntekijän kokemalle riittämättömyydelle on tälle käsitykselle ominaista. Työparityöskentelyyn liittyvää työnjakoa ja koulutuksen merkitystä korostettiin. Koulutuksen mukanaan tuoma menetelmien hallitseminen on mahdollistuttanut syventymistä asiakastyöhön. Seuraavassa kappaleessa tarkastellaan vanhempia ja lapsia yhdessä.

7.2 Perheen merkitykset selvitystyössä

Lapsikeskeisyys ja lapsen osallisuus tarkoittavat sitä, että lastensuojelussa tarkastellaan myös vanhempia ja lapsia yhdessä, eli perhettä. Lasta tavataan vanhempien kanssa yhdessä ja erikseen. Vanhempien kyky hoitaa ja huolehtia lapsen riittävästä perustarpeista ovat arvioinnin yhteisenä kohteena. Tässä aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelivat siitä, miten lastensuojelulaki sallii mahdollisuuden tavata lasta ilman vanhemman suostumusta.

”ST4: mut meillähän on oikeus tavata lasta ilman vanhempien / huoltajien suostumusta mut niin kyl me sit ni tehään kyl me siin noudatetaa lakii

ST1: hm, niih

ST4: eiks noudateta

ST1: kyllä

ST4 : ollaan menty kouluu kattoo lapsii ilma huoltajien suostumust

ST2: kyl ne on harvinaisempii tapauksii et ku täytyy ain mietti et täytyy mieltii sitä koko asiakasprosessi et täytyykö sitä. juu, et kyl meki ollaa käyty

ST4: ne on semmosii erikoisii tilanteit. ei sit muuta tähä.”

Lasta voidaan tavata ilman vanhempien suostumusta jos tarve niin vaatii. Tämä käsitys sisältyi myös arviointi- ja lastensuojelulakiteemaan, mutta nostin teeman esiin tässä yhteydessä, koska se on myös sidoksissa asiakasperhekäsitykseen. Sosiaalityöntekijöiden keskusteluissa pohdittiin lastensuojelulain antamaa oikeutta tavata lasta ilman vanhempien suostumusta. Tämän tapaiset tapaamiset ovat harvinaisempia ja vaativat arviointia koko asiakasprosessin toimivuuden ja tarkoituksen näkökulmista katsottuna. Keskusteluissa nostettiin esille erikoiset tilanteet, jolla viitattiin siihen, että ei ole yleistä tavata lasta ilman vanhempien suostumusta. Tilanteet voivat olla sellaisia joissa vanhemmat eivät suostu tapaamaan sosiaalityöntekijöitä ja huoli lapsesta on niin suuri, että häntä tulee tavata. Tilanteet voivat olla myös sen tapaisia, että vanhemmat eivät suostu tapaamaan sosiaalityöntekijää, mutta lasta voidaan vanhempien mielestä tavata.

Tässä aineistoesimerkissä korostettiin perheen ja lasten osallistumista ja vuorovaikutuksen merkitystä.

”ST4: keskeinen on se meidän arvioinnin tulos sitte on koko ajan siihen pyritään periaattees sil työskentelyl. siinmieles lisää se että merkityst on koko ajan määrittämässä se perhe ne

vanhemmat ja lapset koska heidän kanssa siin on työkennelty , vuorovaikutuksellisesti et se ei ole niinku se sosiaalityöntekijä tais se työpari ketä määrittää silt ylhäältä et nää ja nää asiat ehkä perhekin tulee itsekin paremmin itse tietoiseks siit omast tilanteest uudestaan koska niitä asioita selvityksen varrella on yhdessä käyty läpi.”

Kuka tekee, mitä tekee ja miten tekee, tulisi huomioida erikseen. Työskentelyn kohteena on lapsi ja hänen perheensä, jotka osallistuvat lastensuojelutarpeen selvityksen kokonaisprosessiin. Tärkeintä on se, ettei sosiaalityöntekijä määrittele asemaansa liittyvällä vallalla perheen tilannetta, vaan pyrkii vuorovaikutuksellisuuteen ja katsomaan asiaa perheen näkökulmasta.

Seuraavassa aineistoesimerkissä viitattiin siihen, miten asiakastyö on muuttunut ja miten aiemmin vanhemmat ovat olleet keskiössä ja lapsia ei ole erityisesti huomioitu.

”ST9: kyllähän se vaikuttaa koko perheen, koko perhe siinä huomioidaan ... tää toinen vanhempi aikuispsykiatrisella niin mä ihmettelin miks sieltä ei ole tullu vaik siel oli vauva mitään ilmoitusta

ST8: mieti...

ST9: siellä vaan hoidettiin siis tämä vanhempi... ikäinen vauva ja toinen käyttää alkoholia ja ja mitä kaikkea. Niin mä ajatteli. Niih. hyvä tietysti et hoidetaa tätä toista miksei niinku mitää tullut mut sehän tuli joskus ku oli tosa sairaalassa oli joskus tämmönen seminaari misä oli aikuispsykiatriselta ja he ihan suoraa sanoivat näin että että perhe jää huomioimatta, siis he hoitaa vaan sitä joka heillä on hoidossa vaik siel olis lapsia...jotenki tuntuu niinku siit on nyt muutama vuosi aikaa kun he sitä sano et jotenki tuntu karmeelt kun ajattelee just niinku ollaan .. hoidos niin ei ajatel sitä muuta perhet ja lapsii.

ST8: kyl se sillai oli sehän oli mä muistan et siellä varmana oli siellä psykiatrian puolella oikeastaan katsottiin että lapsi hoitaa sitä sairasta vanhempaansa että se on lapsen tehtävä, että jos lapsi otetaan perheestä pois esimerkiks niin se vanhempi luhistuu, et sen tehtävänä on et lähinnä sitä et kun se lapsi on siel perheessä se tukee ja ryhdittää sen vanhemman arkipäivää ja tukee sitä että se vanhempi voi hyvin et kyl siin on siin paljon muuttunut

ST9: on ne muuttunut, jotenki se oli silti muutama vuosi sitte he totes että se mikä heil on hoidossa se on niinku se tärkeä”

Aineistosta nousi sosiaalityöntekijän (ST9) ihmetys tilanteesta, jossa lapsen ja perheen muihin jäsenten olosuhteisiin ei katsottu tarvetta hoidon aikana puuttua. Keskustelusta nousi esiin ajan muuttuminen ja usko muutokseen, jossa on siirrytty pois ajatuksesta, että lapsi hoitaa sairasta aikuista. Sosiaalityöntekijä (ST8) vuorostaan puhui vaikuttamisesta koko perheeseen. Perheteema muodostuu tässä yhteydessä niin, että on hyvä ymmärtää, miten on ollut ennen ja miten tänä päivänä lapsen tilannetta perheessä arvioidaan.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelivat perhesuhteista.

”ST4: ja perheen suhteet onko äiti ja isä yhdessä, asuuko yhdessä vai erikseen, minkä verran on sisaruksia ja onko sisarukset meille jo entuudestaan tuttuja ja.

ST2: lisäksi se työjuttu

ST1; mistä aluksi puhuit

ST2: niin

ST1: mikä on itselle tuttuja menetelmiä

ST4: et oikeastaan se että jos koti on kaukana meidän toimistosta niin sekin vaikuttaa siihen miten on mahdollista niinku niit tapaaamisia järjestää toki aina niinku lastensuojelutarpeen selvitykseen kuuluu kotikäynti ja työtä tehdään asiakkaan lähellä ja siell miss asiakas on mut et jos on kauhean kaukana asuva asiakas niin helposti sit tääl toimistol jos mahdollista.”

Tässä aineostoesimerkissä sosiaalityöntekijä (ST4) nosti perhesuhteet esiin keskustelussa, jossa hän pohti äidin ja isän suhdetta ja perheessä asuvia muita sisaruksia. Perhe huomioidaan lastensuojelutarpeen selvityksessä kokonaisuudessaan sekä kenen luona lapsi asuu. Molempia vanhempia tavataan, vaikka he asuisivat eri osoitteissa. Perheellä on kokonaisuudessaan suuri merkitys lapsen elämässä.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät pohtivat lapsen tai nuoren motivaatiota sekä vanhempien motivaation puutetta että halukkuutta osallistua yhteistyöhön.

ST3: et käytännön juttuja ja jotkut vanhemmat niitten on kauhean tai on tosi haluttomia osallistua mihinkään lastensuojelu juttuihin niin sit sit sekin tavallaa on tässä eikä sovi mikään muu aika kuin klo 16 ja semmoset asiat ja sit siin on kova sovittelu set se kun meilläkin on tää työaika ja meitäkin on ja lomatkin on.

ST1: hm.

ST3: sen sovittelu set se kun meilläkin on tää työaika ja meitäkin on ja lomatkin on.

ST4: lapsen tai nuoren oma motivaatio ja vanhempien yhteistyö kyvykkyys/ kyvyttömyys vaikuttaa kyllä tosi paljon et me ketä on niinku halukkaita tekemän tätä yhteistyötä jatkaa niin jatkaa kauemmin sitä selvittelyä tai käyttää helpommin jotain työvälineitä. ”

Sosiaalityöntekijä (ST4) keskusteli vanhemman kyvystä ja kyvyttömyydestä. Tällä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että vanhemmat eivät ole tottuneet puhumaan asioistaan ulkopuolisten kanssa ja jokaisella vanhemmalla on erilainen tapa tehdä yhteistyötä. Kyvyttömyyttä voidaan kuvata tässä kohdassa haluttomuudella osallistua tai ei nähdä tarvetta ja motivaatio puuttuu. Tässä nousi sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan keskeiseksi se, että lapsen motivaatioon vaikuttaa vanhempien asenne.

Perhe asiakkaana - käsitykseen sisältyy myös muiden sukulaisten osallistumista lastensuojelutarpeen selvitykseen. Lastensuojelutarpeen selvityksen aikana tulee tavata niitä aikuisia, jotka ovat tärkeitä lapselle ja jotka huolehtivat lapsesta.

”ST9: ja tietysti jos se on jotku isovanhemmatkin tiivistä mukana niin semmonenki ettei pelkästään se perhe siin sillä voi olla joku mummi tai sukulainen et mä mietais tota arviointia et myös tuohan sille perheelle kans varmuuden ja semmosen turvan ettei nyt lähdetä ihan niinku tekemään jotakin. tää on nyt tietysti selvitys mut et miten se sit jatkuu ja se on heille kans semmon eli heidän kans työstetään sitä.

ST8: ... onhan täs näin et on se lapsikohtainen tieto tulee tässä selville tässä selvityksessä otetaan niinku lapset yksilöinä... taustalla se selvitys sen sosiaalityön, lastensuojelun työn tekemisessä.

ST10: niin. Ihan siinä lapsikohtaisessa ja mä nyt ajattelin et kyllähän vaik sit yhden lapsen perheen osalta sen tarveselvityksen tekee....tähän lastensuojelu suunnitelmaa varten tietoja niinku sen semmoista kehittämistä”

ST9: tilanteet voi muuttuu ja aikataulut ei sovi ja kaikki muut kuitenkin sit se on lyhyt aika. Siin täytyis niin paneutuu siite oikeen peripohjasest ja sit jos on niinko muitakin töitä siinä ettei pelkästään lastensuojelu niin. se on aika paketti.”

Sosiaalityöntekijä (ST9) korosti varmuuden tuomista perheelle huomioimalla isovanhemmat lastensuojelutarpeen selvityksessä. Tämä mahdollistaa keskustelun heidän kanssaan perheen kokonaistilanteesta ja siitä mitkä huoneaiheet ovat olleet. Sosiaalityöntekijä (ST9) totesi isovanhemmilta saatavan tiedon olevan arvokasta tietoa, jonka avulla voi suunnitella mahdollisia muita tukitoimia perheelle. Sosiaalityöntekijät (ST8) ja (ST10) puhuivat sekä lapsikohtaisesta- että lapsen yksilöllisyydestä.

Seuraavasta puheenvuorossa sosiaalityöntekijä nosti esiin puheeksi ottamisen.

”ST5:sen verran sanon vielä että tavallaan se kun vanhemmat saa sitä ja näkeekin et voi jo herättää niinku se tieto tulee heille eri tavalla kun puhuttuna et se on nyt sun mielipitees. Työntekijänä et perheellä on ongelma mut sit ku se tai jos ongelmakeskeisyydestä puhutaan mut et se et tämmöset asiat on huolestuttavia ja kun nekin vanhemmat ehkä paperilla niist jutuist ku on tehty ja käyty läpi se voi näyttää heille sekin voi olla tervehdyttävä niinku sanoit et keskustelukin sinällään tapaamiset mut siin tavallaan joutuu paneutumaan kirjoitettu ja toisille se työskentely näin on ihan eri asia kun vaan puhua.”

Sosiaalityöntekijä (ST5) puhui keskustelun herättävästä merkityksestä vanhemmille. Tässä viitataan lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvään vanhempien kanssa keskusteluun. Keskustelussa vanhemmilla on tilaisuus kertoa oma mielipiteensä asiaan. Herättäminen on sitä, että vanhemmat saavat tietoa ja heille kerrotaan konkreettisesti ja yksinkertaisesti ilmaistuna mitkä ovat perheen heikkoudet ja muutostarpeet tällä hetkellä.

Joskus vanhemmalla on kova tarve puhua omista asioistaan selvityksen aikana

”ST15: et se olis niinkö itte toivois voimavarasuuntaista työskentelyä että mitä mä ajattelen tätä alettiin juuri yhden asiakasperheen kanssa ja ensimmäinen kotikäynti siellä jo käytiin isän kanssa jo hänen omaa taustaansa ja historiaansa ja hän halusi ihan hirveesti puhua. Niinkö itse kertoa ja päästii sit pikkuhiljaa tämän hetken tilanteeseen ja sit se mietti et niin joo et voishan sitäkin miettiä ja sit se alko sillee tuottamaan.

ST13: selvitys on myös sitäkin kun niitäkin vanhempia jotka haluavat kovasti puhua itsestään ja omista asioista ja kun selvästi sovittu että tollon tavataan lapsia ja vanhemmat eivät ole paikalla ja päästään vähän muustakin puhumaan kuin siitä”

Sosiaalityöntekijä (ST15) kertoi vanhemman tarpeesta keskustella omista asioistaan sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijä korosti puheessaan perheen isän tarvetta puhua ja tämä puhe ohjautui itsekseen lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvään asiaan. Sosiaalityöntekijä (ST13)vuorostaan puhui siitä, miten tällaisessa tilanteessa on tärkeä järjestää erillistä aikaa lapselle ja vanhemmalle.

Yhteenvetona perhe asiakkaana - teemassa nousi keskeisiksi käsitteiksi lapsen tapaaminen ilman vanhempia, vanhempien tapaamisen merkitys sekä sukulaisten tapaaminen. Sosiaalityöntekijät toivat esiin vanhempien kyvyn ja kyvyttömyyden puhua perheen asioista. Toisaalta sosiaalityöntekijät kertoivat, että lastensuojelutarpeen selvitys voi olla vanhemmille herättävä kokemus.

8. TOIMINTAYMPÄRISTÖÖN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Tässä luvussa kuvaan aineistoa toimintaympäristöön liittyvistä tekijöistä käsin. Tämän teeman alle muodostui neljä alateema. Teemat olivat tutuissa työkäytännöissä pysyminen, työympäristön ristiriitaisuudet, toimintaympäristön kiire ja kuntien eroavuudet.

8.1 Tutuissa työkäytännöissä pysyminen

Seuraavassa aineistoesimerkissä nousi esille arkea tukevat rutiinit ja omat tavat työskennellä eri tilanteissa.

”ST2: todella vähän ja vetää samalla systeemillä mitä on oppinut tekemään ja käyttää niitä tiettyjä samoja kaavioita tai systeemejä’ et mä itte sitä janaa aloitan aina siitä ja koen myös et mä saan kaikkein eniten myös siitä ja tota et me istutaan pitkiäkin sessioita ja asiakkailta on yllättävän paljon ja pystyy ammentamaan niistä. mut sit on tietysti semmossii jonka kans mitkä ei toimi kaikilla ja sit täytyy muistaa se oma ammattitaito siinä et sit se asia täytyy saada etenemään kuitenkin ja selvillä tietyt asiat jotka sä tarvitset kuitenkin myös

ST1: paljon se on sen suunnittelun kanssa työparin kanssa, ajat kalenteriin työparin kanssa ja sitten mennään ja joo ensimmäistä käyntiä tai tapaamista mietitään jaa mitäs tässä

ST2: kyllä. ja monesti matkalla vast niinku mietitää Hetkine, hei muistitko ottaa sen paperin mukaan ja sen lastensuojelutarpeen selvityksen kansion . mitäs koitetaan täll kertaa.

ST4: käyttää niitä samoja työmenetelmiä ja niitä välineit

ST2: ne jotka on kokenut toimivaks ja hyväks”

Sosiaalityöntekijä (ST2) kertoi tekevänsä lastensuojelutarpeen selvityksiä yhdellä määrättyllä tavalla. Samat kaavat ja systeemit tukevat selvityksen tekemistä ja myös tuottavat sellaista tietoa, jota työntekijä tarvitsee. Toimiminen rutiineihin tukeutumalla vaatii ammattitaitoa arvioida jokainen tilanne erikseen ja tarvittaessa muuttaa toimintatapaa sekä ohjata selvityksen tekemistä siihen suuntaan, että saa kerättyä tarpeellisen tiedon. Kiireen ja paineen alla työskentelyssä sosiaalityöntekijä kykeni keräämään jo olemassa olevaa tietoa, jota hän kertoi kykenevänsä soveltamaan nopeallakin aikataululla käytännön tilanteisiin tukeutuessaan rutiineihin. Sosiaalityöntekijä (ST1) nosti vuorostaan esiin työn suunnittelun puuttumisen; aika käytetään tapaamisaikojen varaukseen ja kotikäynteihin. Sosiaalityöntekijä (ST4) korosti myös rutiinien näkyvän työssä, varsinkin työmenetelmien käytössä, koska on todennut ne hyväksi ja toimiviksi.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät toivat esille käsityksiään työkäytännöistä.

”ST6: ... tekee sillä tavalla ku on huväks todennu ja mä oon tehnyt sillä tavalla vähän niinku...ilman mitä sen tarkempaa käsitystä että miten tätä kuuluu tai pitäis tehdä. mä on vaan lähtenyt tapaamaan perhettä... mul on ollut tieto et äiti ja huoltajia ja lapsia pitää tavata ja kattoo missä mennään.

ST7: et kyl siin sillai et minkä ikäsi lapsia siellä on. siit se tietyst lähtee et ku sä alat tekee sitä et annatko sä nyt jotaki, jollai 17 vuotiaalle niin ajankäyttöneliö tai jotakin muut tällast jota se sit pitää ihan lapsellisen ja kattoo mitä mul tommosii lappui annat. et en mä sen ikäisil ol niit antanu tai sit se miten se taas niitten nuorten ja ihan pienten lasten kanssa toimitaan. niin sekin vaikuttaa siihen paljon et tavataanko yks vuotias ei sen lapsen kans niin kauheest työskennellä”

Sosiaalityöntekijä (ST6) kertoi omasta työtavastaan, jonka oli kokenut hyväksi. Toisaalta sosiaalityöntekijä kuitenkin toteaa, ettei hänellä ole selkeää kuvaa työskentelytavastaan. Rutiininomainen työskentelytapa ohjaa työntekijää ja tutuissa työkäytännöissä pysyminen tukee työn tekemistä perheen kanssa.

Tutut työkäytännöt ovat kaavamaisia.

”ST9: Nii, on se sillai hyvä et on tullu menetelmiä ja siin on periaattees tietty kaava minkä mukaan mennään. Just niinku sanoit nää resurssit et se ei toteudu sillai millai se pitäis ainakaan pienis kunnis. Et tietysti se selkeyttää sitä työtä ja se on hyvä apuväline mut se ei aina mee sillai.”

Kaavamaiset työtavat voidaan rinnastaa rutiininomaisuuteen. Rutiininomaisesta työtavasta sosiaalityöntekijä (ST9) näki rutiinien selkeyttävän työtä ja eri menetelmien auttavan siinä. Kuitenkaan tämä ei toteudu osittain resurssipulasta johtuen.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät kertoivat siitä, miten tutut työmenetelmät ovat tuoneet helpotusta, vaikkakin ovat samalla lisänneet työmäärää.

”ST13: Mun mielestä se on helpottanut siis hetkellisesti se lisää työmäärää ihan hirveesti mut mut sit kun sen tekee nyt hyvin ja kaikki perusteet löytyy sieltä myöhemmin se on älyttömästi selkeämpää, löytyy joku runko minkä mukaan mennään. Ja varmaan jännittää tiettyjä henkilöitä....

ST12: Se on helpommin perusteltavissa asiakkaille ja meil on hyvä perustelu miksi meen on tavattava kaikki lapset. Se on mennyt kaikille jopa vastahakosille esittää et me tehdään tällainen

ST13: juupas eipäs seuraavan askeleen

ST14: asiakas ei kysy niin paljon sitä ja suostuu helpommin tavallaan runko sama kun tehdää oikeudelle selvityksiä lapsen huolto ja riita asioissa niissä asioissa vähän sama systeemi ja kysellä lapsilta ja aikuisilta ja tää on ehkä vieläkin tiiviimpi, monipuolisempi...

ST15 : tietyn tapainen sapluuna miten edetään et kun tulee se uusi asiakasperhe niin sää tiedät et sul on tietyt perusjutut ja sää käyt ne läpi sen mukaisesti niin sitten ei tule kauheen pahoja fipoja ett jotkut asiat jää selvittämättä ja on vakuuttavampi olo myös mennä yhteistyötahojen palaverihin ja Sää todella tiedät sit jo aika hyvin jos sää ole jonkun asiakasperheen asioista jos sää olet siit tehnyt lastensuojelutarpeen selvittämisen. et ehdottomasti olen niinkö sen tekemisen kannalla ja tota ja et kyllä se auttaa hahmottaa jo siinä tällaisia matkan varrell että tehdään niitä jatkosuunnitelmia ja asiakassuunnitelmia eli mitkä on ne vahvuudet ja muutostarpeet siinä perheessä.”

Sosiaalityöntekijä (ST13) kertoi lastensuojelutarpeen selvityksen tuoneen selkeyttä työhön. Lisäksi (ST13) korosti hyvin tehdyn selvityksen hyötyä jatkotyöskentelyn osalta. Toisaalta

sosiaalityöntekijät katsoivat saavansa perusteltua paremmin vastahakoisille asiakkaille tapaamisen tarkoituksen ja mahdollisuuden tavata kaikki lapset. Sosiaalityöntekijän (ST15) mukaan määrätyn kaavan noudattaminen poistaa selvittämättä jättämisen mahdollisuuden minimiin. Selvityksen avulla on silloin helpompi hahmottaa vahvuuksia ja muutostarpeita perheessä. Riittävän ajan käyttäminen ja huolellinen selvitys mahdollistavat sen, että yhteenvetoa voi pitää runkona lastensuojelutyöskentelylle. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lastensuojelutarpeen selvitys toimii hyvänä runkona asiakassuunnitelman laatimiselle.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan työn suunnittelu puuttuu.

”ST12: suunnittelu ontuu mun mielestäni ja me ollaan yks tehty jossa on selkeästi suunniteltu aikataulut

ST16: mistäs se nyt johtuu ettei sitä suunnitella ja lyödä lukkoon

ST12: se meillä on vähän livennyt

ST13: aikaan saamaton henkilö tai

ST16: työmäärät ei oo niin isoja asiakas määrät ei ole niin kuormittavia että sen selittää

ST13: nyt olen varannut sellasen ajan oikeen suunnittelulle

ST16: näkee vaarana et jos menee esimerkiks neljä selvitystä yhtä aikaa et lyödään kaikkien kohdalla kaikki ajat varattuna ja sitten tuleekin joku kriisi se voi mennä ihan sekasin koska se henkilöstö on niin pieni

ST12: sit tulee niiltä asiakkailta riippuvaa

ST12: pitäisi olla aikaa yhteiselle keskustelulle yhteisten tapaamisten jälkeen

ST13. tulee varata sen verran reilummin aikaa eikä vaan sen asiakkaan tapaamiseen vaan sen jälkeen ”

Sosiaalityöntekijät korostivat tässä yhteydessä sitä, etteivät työmäärät ole esteenä työn suunnittelulle. Sosiaalityöntekijä (ST13) puhui saamattomuudesta, mutta keskustelussa korostui työn suunnittelemattomuus. Tämä on johtanut siihen, etteivät työntekijät ole keskenään sopineet yhteisiä aikoja. Pienessä kunnassa koettiin vaarana tilanteet, joissa yhtäaikaisesti on monta lastensuojelutarpeen selvitystä työn alla ja kiireellinen työtehtävä. Kiireellinen työtehtävä vaatii sosiaalityöntekijöiden työskentelyä, jolloin lastensuojelutarpeen selvitykset siirtyvät sivuun odottamaan. Lisäksi aina ei ole sosiaalityöntekijöiden työmäärästä kyse, vaan asiakas jättää varattuja aikoja käyttämättä, jolloin selvityksen tekeminen siirtyy. Sosiaalityöntekijät keskustelivat myös siitä, että suunnitteluun vaikuttaa asiakkaiden sovittujen aikojen peruuttaminen, joka vuorostaan johtaa siihen etteivät sosiaalityöntekijät löydä uusia aikoja. Tämän käsityksen mukaan sosiaalityöntekijät eivät ehdi suunnitella työtään. Toisaalta kun työtä suunnitellaan, suunnitelmat voivat muuttua heistä riippumattomista seikoista.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelivat asiakkaiden tapaamisista.

”ST4: et oikeastaan se että jos koti kaukana meidän toimistosta niin sekin vaikuttaa siihen miten on mahdollista niinku niit tapaamisia järjestää toki aina niinku lastensuojelutarpeen selvitykseen

kuuluu kotikäynti ja työtä tehdään asiakkaan lähellä ja siellä missä asiakas on mut et jos on kauhean kaukana asuva asiakas niin helposti sit tääl toimistol jos mahdollista.

ST3 : et käytännön juttuja ja jotkut vanhemmat niitten on kauhean tai on tosi haluttomia osallistua mihinkään lastensuojelu juttuihin niin sit sekin tavallaa on töissä eikä sovi mikään muu aika kuin klo 16 ja semmoset asiat ja sit siin on kova sovittelu sit se kun meilläkin on tää työaika ja meitäkin on ja lomatkin on”

Asiakkaita tavataan lastensuojelutarpeen selvityksen aikana sekä kotona että toimistossa. Sosiaalityöntekijät pohtivat keskusteluissa mitä merkitystä sillä on, missä asiakasta tavataan ja mitä se mahdollisesti merkitsee asiakkaalle. Sosiaalityöntekijä (ST3) vuorostaan jatkoi keskustelua pohtimalla ristiriitaista tilannetta, jossa jotkut asiakkaat ovat haluttomia osallistua tapaamiseen, vaikka heille järjestettäisiin tapaaminen virka-ajan ulkopuolella.

Yhteenvedona tutuissa työkäytänteissä pysymisen teemassa sosiaalityöntekijät korostivat rutiinien merkitystä työssä, koska rutiinit katsottiin selkeyttävän työprosessia. Toiseksi keskusteluista nousi esiin työn suunnittelemattomuus. Suunnittelemattomuus johtui sosiaalityöntekijöiden mielestä työtilanteiden äkillisistä muutoksista ja asiakkaista johtuvista syistä. Tämän käsityksen mukaan sosiaalityöntekijät eivät ehdi suunnittelemaan työtään, mutta toisaalta kun suunnittelemiseen paneudutaan, suunnitelmat voivat muuttua heistä riippumattomista seikoista. Tähän tilanteeseen vaikutti myös työhön varatut työntekijäresurssit.

8.2 Työympäristön ristiriitaisuudet

Työmenetelmien käyttäminen ja eri työskentelytavat nousivat esiin vuoropuheluissa.

”ST5. Ainakin aloitettu keskusteltu ainakin siitä... työtilanteesta ja sekava käytäntö ja senki suuntast mielipidet et selvitys pitäisi myös tehdä, et se työntekijä myös tekis se joka myös työskentelyä jatkaa ja siin on puole ja puoles . siin on jatkuvuutta ja tietysti on niinku selvillä siitä perheen tilanteesta. et mä toivon on et saatais joku selvittelyryhmä kuitenkin eriksee joka tekis sitä et se... arvioi sen sitte näe kunka monta ja millä laajudella se tehdään...

ST6: Joo mä oon samaa mieltä, että täällähän on ollut...

ST7: joillekki asiakkaille se oli kiva

ST6:mä ajattelen siiin mieles niin se ryhmä pystyis oikeest keskittymään. Kyllähän se helpottais”

Sosiaalityöntekijöiden keskusteluissa nousi esiin se, ettei työntekijöillä ollut yhteneväisiä tietoja käytettävissä, jolla he kuvasivat työtilanteen sekavia käytänteitä. Sosiaalityöntekijöiden mukaan jatkuvuus ja selvitystyöryhmä olisivat ratkaisut työtilanteiden sekavuuteen. Jatkuvuudella viitattiin sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuteen keskittyä työhönsä ja tutuissa työkäytänteitä - teemassa esille noussut suunnitelmallisuus olisi mahdollista. Toisaalta sosiaalityöntekijät näkivät myös

hyödyn siinä, että työntekijä vaihtuu selvityksen jälkeen. Tämä voisi asiakasnäkökulmasta katsottuna olla joko hyväksi tai haitaksi.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelevat yhtenäisten työtapojen puuttumisesta.

”ST16: juu ei ole mitään yhtenäistä pohjaa eikä lomake mallia ole otettu käyttöön . On yhteisesti sovittu

ST12: se on sellanen jota vois kehittää mut et toisissaan se et perheet on niin erilaisia ja asiat on niin erilaisia et mä en halua mitään lukkoon lyötyä et näin ja näin. jotkut lapset vaatii mont tapaamist ja jotkut riittää yks tapaminen.

ST16: ehkä sellasel aasi tasol että otsikko tasolla voisi lyödä lukkoon

ST12: kyl meil sellanen periaattees on.

ST16: on on ”

Sosiaalityöntekijät toivat esiin yhtenäisen työmallin puuttumisen, mutta yhteisesti käytössä oli työskentelylle sovittu runko. Tämä on ristiriidassa sosiaalityöntekijän aiempaan mainintaan siitä, että selkeä malli työskentelylle puuttuu kokonaan ja vuorostaan aiemmissa keskusteluissa on ilmennyt mainintaa Pesäpuun mallin käyttämisestä ja tämän mallin toimivan työyhteisössä.

Yhteenvedona työympäristön ristiriitaisuudet- teemassa nousi esiin työntekijöiden eriävät mielipiteet yhtenäisistä työkäytännöistä. Ratkaisuja haettiin tilanteen selkiyttämiseksi ja sosiaalityöntekijöiden mukaan jatkuvuus ja selvitystyöryhmä olisivat ratkaisut työtilanteiden sekavuuteen. Jatkuvuudella viitattiin sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuteen keskittyä työhönsä, jolloin tutuissa työkäytännöissä teemassa esille noussut suunnitelmallisuus olisi mahdollista. Sosiaalityöntekijöillä oli eri käsityksiä työkäytännöiden toteutumisesta.

8.3 Kiire

Kiire on läsnä sosiaalityöntekijän arjessa. Kiireen keskeltäkin sosiaalityöntekijät näkivät lastensuojelutarpeen selvityksen hyvän asiana ja työtään helpottavana tekijänä.

”ST2: eli tota se on tosi hieno, mut tota se et kiire ja paine ja usein tulevat selvitykset tekee sen että ne selvitykset joutuu tekee kiireellä mut ja jos sen voisi tehdä kokonaisuudessaan niinku meit on ohjeistettu ja niinku pesäpuu malli sen niin ku mahdollistais se on aivan mielettömän hieno lisä tähä työhö

ST1:hm hm todella paneutuu ja jos siihen etukäteen panostaa ja suunnittelee työparin kanssa et mitä teet,

ST2:...todella vähän ja vetää samalla systeemillä mitä on oppinut tekemään ja käyttää niitä tiettyjä samoi kaavioita tai systeemejä et mä itte sitä janaa aloitan aina siitä ja koen myös et mä saan kaikkein eniten myös siitä ja tota et me istutaan pitkiäkin sessioita ja asiakkailla on yllättävän paljon ja pystyy ammentamaan niistä. Mut sit on tietysti semmossii jonka kans mitkä ei

toimi kaikilla ja sit täytyy muistaa se oma ammattitaito siinä et se asia täytyy saada etenemään kuitenkin ja selvillä tietyt asiat jotka sä tarvitset kuitenkin myös”

Sosiaalityöntekijä (ST2) kertoi kiireen ja paineen olevan läsnä työssä koko ajan ja tämä tarkoitti sitä, että lastensuojelutarpeen selvityksiä joutui tekemään kiireellä. Sosiaalityöntekijän mukaan kiireen pystyi hallitsemaan rutiinien avulla. Vuorostaan sosiaalityöntekijä (ST1) pohti työn etukäteen suunnittelua työparin kanssa, mutta totesi ettei se toteudu. Rutiinit eivät ole aina mahdollisia ohjaamaan työtä vaan jokaisessa asiakastilanteessa sosiaalityöntekijä joutuu arvioimaan työskentelytavan ja miten asiakasasioiden kanssa edetään.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelivat kolmen kuukauden aikarajasta.

”ST12: toisinaan ehditään ja toisinaan ei. Mut se riippuu myös paljon siitä perheestä jos perheen kanssa saadaan sovittua aikataulut meil ei mun mielest välttämät ole kiinni mejän aikataluluist enemmänkin kiinni siitä et on vaikeaa se sopiminen tai peruttelee ja peruttelee ja sit se venyy ja venyy. mun mielest meil on semmost. Et kyl kolme kuukautta pääsääntöisesti riittäisi.

ST16: kyllä

ST13. Kyllä.

ST12: tai mitä mieltä te olette, vai oletteko tehny

ST16: ... pyritään silti tekemään ne laadukkaasti ja alittamatta tapaamisia...”

Sosiaalityöntekijät kertoivat kykenevänsä pääosin tekemään lastensuojelutarpeen selvitykset kolmen kuukauden määräajassa. Sosiaalityöntekijöiden oma työtilanne mutta myös asiakkaista johtuvat tilanteet vaikuttivat työskentelyn aikatauluun. Lastensuojelutarpeen selvityksen laatuun kiinnitettiin huomiota ja sitä myös korostettiin määräaikaan nähden.

Yhteenvedona kiireen - teemassa sosiaalityöntekijät korostivat kiireen ja paineen olevan läsnä työssä koko ajan. Kiireen sietämistä kyettiin hallitsemaan rutiinien avulla. Työn suunnitteleminen ei toteudu. Rutiinit eivät ole aina mahdollisia ohjaamaan töitä vain jokaisessa asiakastilanteessa sosiaalityöntekijä joutuu arvioimaan työskentelytavan ja miten asiakasasioiden kanssa edetään. Sosiaalityöntekijöiden oma työtilanne, mutta myös asiakkaista johtuvat tilanteet, vaikuttivat työskentelyn aikatauluun. Lastensuojelutarpeen selvityksen laatuun kiinnitettiin huomiota ja sitä myös korostettiin määräaikaan nähden.

8.4 Kuntien eroavuudet

Pienen ja suuren kunnan työskentelytavoissa oli eroja.

”ST9: tilanteet voi muuttuu ja aikataulut ei sovi ja kaikki muut ja kuitenkin sit se on lyhyt aika. siihen täytyis sit niin paneutuu sitte oikeen peripohjasest ja sit jos on niinko muitakin töitä siinä ettei pelkästään lastensuojelu niin, se on aika paketti...saada se hoidettuu...

ST8: kyllähän pienessä kunnassa aina ... lastensuojeluasiakkaathan ei ole niitä jotka ensimmäisenä tulee niinku sitä apua hakemaan et ne mieluummin väistelevät. Huolto- ja tapaamisriita asiakkaat, toimeentulotukiasiakkaat on siellä ensimmäisinä vaatimassa sitä palvelua ja se valitettavasti on näin silloin kun jotkut käy päälle niin kyllä se jos niinku ei voi niinku et on kaikkea palveltava.... siinä mielessähän tämä YTA on hyvä asia koska siin jää tilaa sitte tehdä sitä työtä mitä ja tehdä se työ myös kunnolla kun lastensuojelu helposti niinku jää jalkoihin, koska se asiakaskunta on niin hirveen vaikeesti niinku tavoitettava, tavoitettavissa ja motivoitavissa siihen työskentelyyn

ST9: ja sit täs aikataulus on se kun se on parityötä niin siin on aina se työparin saaminen. et sekin aikataulu vie siin ”

Kuntakokoeroissa nousi esiin se, että suuressa kunnassa palvelut olivat keskistettyjä ja yhdessä pienemmässä kunnassa sosiaalityöntekijän tehtäviin kuului lastensuojelutyön lisäksi joitakin seuraavista: aikuissosiaalityötä, lastenvalvojan tehtäviä tai sijaishuoltoa. Vuoden 2011 alkaen muutoksia on tulossa kuntien työtehtäviin, niin että palvelut olisivat keskistettyjä. Sosiaalityöntekijä (ST9) puhui perin pohjaisesti paneutumisesta työhön, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä huolellista suunniteltua työtapaa. Hän viittaa sanaan paketti, jolla tarkoittaa lähinnä sitä, että hänen työtehtäviinsä kuuluu myös muutkin työtehtävät kuin lastensuojelu. Sosiaalityöntekijä (ST8) kertoi, etteivät lastensuojeluasiakkaat ole niitä ensimmäisiä asiakkaita, jotka pyytävät apua, vaan mieluummin väistelevät pois tieltä. Lastensuojelun asiakkaat ovat aina olleet huonosti tavoitettavissa ja haluavat mieluummin olla omissa oloissaan. Vertauskuvana voidaan nostaa esille toimeentulotukiasiakkaat, jotka ovat hyvinkin innokkaita, asiakkaita koska tavoitteena on oma taloudellisen tilanteen helpottaminen. Sosiaalityöntekijä korosti yhteistoiminta-alueen hyviä puolia siinä mielessä, että työt järjestettäisiin uudelleen, joka mahdollistaisi lastensuojelutyön tulevan paremmin tehtyä.

Muita eroja suuren ja pienen kunnan välillä olivat työparin valintaan liittyvät vaikeudet.

”ST8: kun meillä ei ole vastuu työntekijää eikä kakkosia. Yksinään miettii ja pähkäilee se on niinku ollut tätä ... meilläkin joskus jopa toteutuu et keritään miettimään sitä vähän ...

ST9: juu

ST8: et

ST9: ei siinä paljon suunnitella

ST10: ei siinä kerkee sillai niin kauheest sitä oikein niinku miettimään... ensimmäisen kerran sitä arvioidaan ja riippuu tietysti ihan ilmoituksen luonteesta et joskus tehdään ne arviot ja tehdään niitä kiireellisiä sijoituksia... se olisi ideaali mun mielestä ettei ne jäis tavallaan. mun mielestä lastensuojeluilmoitus on kuitenkin aina sellainen signaali että se olisi hyvä kun siinä

olisi aina se työpari minkä kanssa voisi ensin arvioida mitä me ryhdyttäis tämän kanssa tekemäänyhdessä kattoo ja suunnitella ja et mitä sit rupee ruvetään tekemään niitten ilmoitusten kanssa

ST11: sitten on se työparia on tosi vaikee saada ja sitten ain siihen yhteen päivään buukataan kaikki mitä on tullu ja yritetään ...

ST9: se on tosi raskasta ja työstetään sitä lastensuojeluasiaa ja kun se täytyy sit kun on kalenteriin saatu se yhteinen aika siin on kyl ihan puhki sen päivän jälkeen

ST11: joo

ST9: kuitenkin ne on tärkeitä asioita niit täytyis jaksaa työstää ja ajatel ja suunnitella ja välii tuntuu et se menee vaan niinku toisellä kädellä”

Keskusteluista nousi esiin sosiaalityöntekijän yksin tekeminen ja yksinäisyys. Sosiaalityöntekijä (ST9) kuvasi omaa työtilannettaan olemalla ihan puhki, joka tässä yhteydessä tarkoittaa työpäivän jälkeistä väsymisen tilaa. Toiseksi hän viittasi työn suunnittelemattomuuteen tässä yhteydessä mainitsemalla, että menee vaan toisella kädellä. Pienen kunnan työtilannetta kuvasi myös se, miten erilainen työtilanne on suuremmassa kunnassa, työparityöskentelyn suhteen. Suuren kunnan sosiaalityöntekijät (ST1) ja (ST4) keskustelivat aiemmin miten työjakoa tehdään työparin kanssa ja pienen kunnan työntekijä pohti työn yksinäisyyttä.

Yhteenvedona kuntien eroavuus-teemassa, nousi esiin, ettei suunnittelulle jäänyt aikaa. Samankaltaisuutena kunnissa näkyi (ST1) on jo aiemmin tuonut keskusteluissa esiin. Työn vaativuus, suunnittelu ja asioiden perusteellinen selvittäminen nousivat keskustelussa esiin. Suuren ja pienen kunnan eroa ei ilmennyt työhön liittyvästä kiireestä eikä suunnittelun vähyydestä. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset työparityöskentelystä olivat erilaiset; siinä missä yksi pohti yksinään ja työparin hankkiminen oli vaikeaa, toiset pohtivat mikä on kummankin työnkuva asiakasta tavattaessa. Suuren ja pienen kunnan eroa kiireen suhteen ei ole nähtävissä. Tämä osoittaa pienen ja suuren kunnan työskentelytavoissa olevan eroavuuksia, joihin muutoksia oli tulossa vuoden 2011 alussa.

9. ASIANTUNTIJUUS SELVITYSTYÖSSÄ

Asiantuntijuus selvitystyössä-teema käsittää monentasoisia käsityksiä, joita tarkastelen tässä kappaleessa erikseen selkeyden vuoksi. Kuitenkaan tällä tarkastelulla en erittele käsityksiä vaan niiden näkyminen aiemmissa teemoissa osoittaa niiden lomittaisuuden. Tämän teeman alle muodostui neljä alateemaa. Ensimmäisenä on lastensuojelutarpeen selvityksen tiimi, toisena verkostotyö, kolmantena tunteet ja neljäntenä arvioinnin asiantuntijuus.

9.1 Tiimi

Sosiaalityöntekijät keskustelivat selvitystiimistä, jolla tarkoittavat lastensuojelutarpeen selvitystä varten muodostettua omaa tiimiä. Tiimi muodostuisi riittävän monesta sosiaalityöntekijästä, joiden työtehtävinä olisi tehdä ainoastaan lastensuojelutarpeen selvityksiä. Tällä hetkellä lastensuojelutarpeen selvitys tehdään avohuollon sosiaalityöntekijän toimesta. Lastensuojelutarpeen selvityksen on valmistuttava aikarajan sisällä ja tämä asettaa avohuollon sosiaalityöntekijöille suuria haasteita työssä.

”ST4: Meillä on ollut paljon puhetta siitä selvitys tiimistä ja olisi ihan oma työntekijänsä joka tekis sitä ja pystyis panostamaan koska siihen ei näillä työntekijä resursseilla ja aika resursseilla niin valitettavasti joudutaan tinkimään lastensuojelutarpeen selvityksestä, tosin laadusta

ST1: niin

ST2: silloin se on sellanen jos olis se oma tiimi joka keskittyis vaan siihen

ST4: meil on hyviä kokemuksia siitä, meil oli tääl vähän aikaa ...teki vallah näit selvityksiä ja tota tuotti hienot kirjalliset yhteenvedot ja dokumentointi oli ajallansa ja paikallansa tuol effikassa et niin työntekijöiden käytettävissä...

ST1: mut sit siinä on se et että kun tämmönen tiimi on niin se voi olla semmonen asiakkaan ensi kosketus sitten tähän lastensuojeluun hm niin päivystyksen jälkeen niin se on aivan oleellinen osa sitten, minkälainen sitä tulee sitä miten se suhde aletaan luomaan siihen perheeseen, minkälainen siitä tulee ja miten se jatkossa vaikuttaa jos alueelle siirtyy se asiakkuus että siinä täytyis olla kokeneita työntekijöitä.

ST2: tämä on kuitenkin niin vaativa osuus se tää lastensuojelutarpeen selvitys se on niille ihmisille tosi iso asia tuleeko lastensuojelun asiakas vai eikö, onhan se semmonen asia mun mielestä pitäisi olla päteviä ja pitkän linjan työntekijöitä sillai sanotaan niin että vähän niinku kaikenmoisessa liemessä keitettyjä et niinku oikeesti on ne tuntoaistimukset ja ne sillai ne näkemykset kohdillaan et niinku osaa havaita sanomattomista asioista ja tota mun mielest must sen pitäis olla niin.

ST3: olen samaa mieltä et tavallaan pitää olla tilannetajuinen, hienotunteisuutta ja toisaalta rohkeutta kuitenkin puuttua niihin asioihin

ST1: joku peruste, se on sitä että on kokemusta se ehdoton kokemus

ST3 : joo totta

ST2: et totta...

ST4: kunhan hän on, okei pitkänlinjan ja kokemus mutta hänellä on edelleen sitä motivaatio siihen työhön ettei se, on se ihan hyvä tuoda esille senkin se ei tule ihan heti rutiininomaisesti että ohjataa aina samaan paikkaan.

ST1: Ei pelkästään kokemus vaan pitää olla jotenkin se oikeenlainen se asenne

ST2: Halu tehdä just jotain lastensuojelutarpeen selvityksiä koska sehän on puuduttavaa jossa et sää oo halukas tekemään vaan sut on pakotettu vaan sellanen haettu erikseen sellanen tiimi tai kuka siihen on kykeneväinen tai halukas sitä tekemään.

ST3: Ainakin niin siin mieles kokenut niinku..., et tosiaan olis tai siis olis tehny lastensuojelutarpeen selvityksiä ja osais tehdä ...ja mulla on hyvin puutteelliset tiedot lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä et tavallaan olis selkeä näkemys ja kokemus siitä prosessina sinällään....”

Sosiaalityöntekijän (ST2) mukaan tiimissä tulisi olla oma työntekijä ja tämä työntekijä kykenisi panostamaan lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan työntekijäresurssit ja aika eivät ole riittävät joka johtaa vuorostaan siihen, että lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen laadusta on jouduttu tinkimään. Aiemmin on (ST13) tuonut esille, että huolellisesti tehty lastensuojelutarpeen selvitys on hyödyksi jatkotyöskentelyssä. Nämä kahden sosiaalityöntekijän puheenvuorot olivat hyvin samankaltaisia siinä, että molemmat puhuivat laadusta. Sosiaalityöntekijä (ST1) koki, ettei ilman työntekijämäärän lisäämistä ole mahdollista tehdä laadukasta työtä. Sosiaalityöntekijä (ST1) nosti esille asiakkaan ensikosketuksen, jossa tässä yhteydessä viittaa asiakkaan ensitapaamiseen. Ensitapaaminen on hyvin tärkeä osa kokonaisuutta, koska siihen perustuen alkaa suhteen luominen perheeseen. Kuten myös sosiaalityöntekijä (ST2) on aiemmin maininnut suhteen muodostamisen tärkeydestä.

Puheenvuoroissa nousi keskeiseksi sosiaalityöntekijältä vaadittava riittävä ammattitaito ja riittävä kokemus, jonka perusteella hän olisi pätevä tekemään lastensuojelutarpeen selvityksiä. Sosiaalityöntekijä kuvasi kokeneita työntekijöitä pitkän linjan työntekijöinä ja kaikenmoisessa liemessä keitettyjä. Tämän lisäksi työntekijältä vaaditaan tuntoaistimukset, jotka muodostuvat työkokemuksen myötä. Vähättelemättä kuitenkin ihmistuntemusta, jossa sosiaalityöntekijät painottivat havaintokykyä ja sanomattomien sanojen tulkitsemisen kykyä. Seuraavaksi sosiaalityöntekijät keskustelivat hienotunteisuudesta ja rohkeudesta puhua. Sosiaalityöntekijän (ST1) mukaan rohkeus ei riitä, vaan puhe perustuu kokemukseen.

Vuorostaan sosiaalityöntekijä (ST4) toi esille näkemyksensä motivaation tarpeesta selvityksen tekemisessä. Hän korosti sitä, ettei tulisi toimittua rutiininomaisesti, vaan jokaisen asiakkaan kohdalla tulee arvioida palveluiden tarve erikseen. Tässä yhteydessä puhutaan oikeanlaisesta asenteesta, ei pelkästään kokemuksesta. Sosiaalityöntekijät puhuivat pakottamisesta ja

haluttomuudesta toimia. Tässä viitattiin siihen, kuinka tärkeää on tiimin työntekijöiden valitseminen, koska työntekijällä tulee olla halua ja kykyä toimia tehtävässä.

Sosiaalityöntekijät keskustelivat lastensuojelutarpeen selvitystiimin työntekijöiden valitsemiseen liittyvistä asioista. Keskusteluissa painottuivat motivaatio, asenne, pitkä työkokemus ja ihmistuntemus.

Lastensuojelutarpeen selvitys tiimin toiminnasta keskusteltiin myös seuraavassa aineistoesimerkissä.

”ST6: kyllähän siin just on se ajatus et asiakkaat saa myös tasalaatusta palvelua. Nyt se ei varmasti toteudu.

ST7: ja silloin jokainen meistä tiesi tehdään ja se oli vaan meidän malli...

ST5: et kyl mä olen sitä mieltä sieltä et jotenki ylipäättään työstä semmonen riipiminen ja raapiminen sieltä sun täältä se on aina haitaks ja huono. et mä en tie kenel meil on sellasii kenel on työtehtäviä liitetty jotain muuta niin joku jää aina alle ja täs kohtaa varmaa selvityksetkin helposti, ... et siin pystyy vertaileman ja arvioimaan

ST6: mä ajattelen ihan samanlainen että jos olis tällänen selvitystyöryhmä niin kyllähän siinä pystyttäis plokkaa mikä on todella oikeesti tarvii nopeesti äkkiä jotain

ST7: se olis keskitettyä

ST6: niin siiten kun se on keskitettyä pystytään myös arvioimaan. se että tääl on nyt niin akuuttitilanne ja tän pitää nopeasti puuttua ja kun se tulee alueelle ja pyörii kaikkien muitten akuuttien asiakasasioiden päällä ja seassa se selvitys niin se voi venyä pidemmälle tai sit ei päästä puuttua just siinä kohtaa kun se tilanne on akuutti,...

ST7: ja sit ne alkaa sillai ettei ne jää kenenkään pöytälaatikkoon pariskolmeksneljäks kuukaudeks vaan sit ei tehd muuta ja ne alkaaki ja ne saadaan tehty siin ajas mis ne pitäski saada

ST5: tää on totta monet noist asiakkuuksist siirtyy niil alueille selvityksen jatko mitä se nyt ikinäkään on siirtyy niin et meil on hirvee pelko kun ne tulee alueel ja me ajatellaa et kukaan ei kerkee tapaaamaan niit pitkää aikaa ja se on ihan sama miten kiireellinen se on se on niinku meidän arvio ja taas me ei tiedet sitä asiakastilannet siel et ku selvitysryhmä voi arvioida just sitä niiden perheiden kesken sitä kiireellisyyttä ja sitä mikä tässä on akuutein ja saattaa se alueelle.

Koska nyt tämänhetkises tilantees se vaikuttaa myös se että esimerkiks työntekijän oma persoona ja rohkeus vaatia tukitoimia ostopalvelua kenties. Siin kun selvitysryhmä ku tuo sitä esille se on tasapuolist.

ST6: selvitysryhmä voisi tuoda sen aina tiimiin.jos on johtava sosiaalityöntekijä siellä paikalla ja siinä pähkätään mitä tälle tehdään ja kuinka nopeesti ja missä järjestyksessä.

ST5: ja se on riippumaton siit alueesta millä missä asuu”

Sosiaalityöntekijän (ST6) mukaan asiakasnäkökulmasta katsottuna tiimi kykenisi tasapuoliseen palveluun. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikille asiakkaille olisi sama arviointiperuste. Sosiaalityöntekijän (ST5) mukaan tämän hetkisessä työtilanteessa tasa-arvoisuus ei pääse toteutumaan ja hän kuvaa työtään ”riipimisellä ja raapimisella”. Tässä viitataan kiireeseen ja siihen miten lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen on tällä hetkellä suunniteltu työyhteisössä. Keskustelussa edettiin seuraavaksi tiimin hyviin ja huonoihin puoliin. Selvitystiimi arvioi asiakkaan tilanteen selvityksen kiireellisyyden järjestystä ja koska toiminta olisi keskitettyä, olisi

työntekijöillä mahdollisuus puuttua ajoissa asioihin. Sosiaalityöntekijä (ST16) on myös aiemmin tuonut esiin sen, että jos on monta selvitystä yhtä aikaa ja yksi avohuollon asiakkaana oleva perhe ajautuu kriisitilanteeseen, tällä on suuri vaikutus kokonaistyötilanteeseen.

Lastensuojelutarpeen selvityksen käytännön toteuttamisista nousee seuraavanlaista keskustelua.

”ST15: tosi hienoa kun en ole itse käynyt lastensuojelun alkuarviointi koulutusta ja pääsen tekemään sitä nyt ... kanssa. Tosi hienoa tehdä sellasen henkilön kanssa joka on käynyt sen koulutuksen. Pääsee näkemään onko ollut millään tavalla jäljillä ja tosiaan on niinkö toiveita ja olis enemmän et pystys panostamaan myös ajallisesti tieteenki

ST14: mitä tulevaisuudessa näyttää ei voi sano kun vasta vuosi on mennyt, kun mennään kaks vuotta eteenpäin niin tiedetään, mitä pitäis tulla

ST13: ... yhteistyö totta kai se vaikuttaa mimmoisen porukan kans niitä jatkossa tehdään miten yhdistää.

ST12: on aika mielenkiintoista jos täällä päädytään siihen mihin ... on päädytty et se on työryhmä joka tekee pelkästään alkukartoituksia. kyllähän se työote työmalliin muuttuu kokonaan siihen tulee rutiinia ja kokemusta niin paljon kun me tehdään pikkuhiljaa....

ST14: asukas pohjasta se on kiinni

ST12: joo ei me voitaiskaan, mut kun me yhdistytään...sellanen voi tulla mahdolliseksi ei se mikää kevyt työ ole tehdä alkuarviointeja koko ajan.

ST16 : jotenki voi kokea sen kapeutumisenä , siihen pitäis sitten löytää niitä variaatioita ...sosiaaliohjaaja lastensuojeluun ja miten voi hyödyntää. Sillon varmaan vähentyy ne sosiaalityöntekijä ja sosiaalityöntekijä selvitykset.”

Sosiaalityöntekijä (ST15) pohti oman ammattitaitonsa lisäämistä tekemällä selvityksiä kokeneen työntekijän työparina. Keskustelussa ilmeni avoimena olevia yhteistoiminta-alueeseen liittyviä käytännön järjestelyihin liittyviä pohdintoja, kuten selvitystiimin perustaminen. Sosiaalityöntekijä (ST16) toi esiin myös mahdollisen kapeutumisen työssä, jos tekee pelkästään lastensuojelutarpeen selvityksiä. Lisäksi tulisi miettiä sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työparityöskentelyä, jolloin kahden sosiaalityöntekijän työparityöskentely vähenisi.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät pohtivat lastensuojelutarpeen selvitystiimin hyviä puolia.

”ST10: tossa on tai esimerkkejä on .. lastensuojelutarpeen selvitystä varten niin se oma tiiminsä....

ST8: joo

ST10: ja voi keskittyä ihan siihen ...”

Sosiaalityöntekijät keskustelivat omasta tiimistä, jossa samat työntekijät tekisivät selvitykset. Työntekijöillä olisi silloin aikaa keskittyä työhönsä työparin kanssa. Keskittymisen mahdollisuus tiimityöskentelyssä on myös noussut esiin aiemmissa keskusteluissa.

Seuraavassa aineistoesimerkissä sosiaalityöntekijät keskustelevat tiimin haavoittuvuudesta.

”ST2: Aikarajoitukset ainakin niinku tosi huonosti. Asiakkaita on niin paljon ja niit tule, selvityksiä kerralla sit yhtäkkiä niin monta. tota

ST4 : niin jos ne tulis sillai tasaisen väliajoin

ST2: mul tuli yks, ja mä ajattelin , oi ku hienoa nyt mä pystyn keskittymää ja jopa käynnistämää.niin tota mut sit mul tuli eilen jopa neljä perhet . niin se on ne aika jutut ei luonaa.

ST4: ne aika jutut on hyviä, mutta tuo , ei pysty useinkaan noudattamaan... ei se tiimikän nyt ihan täysin vahingoittumaton ole koska. sinnekin tulee se ihan sama rypäs

ST2: mutta täytyy ottaa huomioon mitä meillä on asiakkuksia jo avoinna plus se ja ne on kriisis vähän väliä plus se et hoidetaan päivityksiä ynnä muita, mist meen täytyy pompata. et tota se on niinku se tosiasi

ST3: tiimillä hoitais nimenomaan niitä selvityksiä. tiimil ei tuu sillain, et ku sä oot olet varannut tän iltapäivän selvityst varten niin nyt on kuule tämmönen akuutti päivitys juttu et sun on pakko lähtee et sää todellakin menee tämän edelle ja sää ruksaat yli et selvitys ja kuitenkin se menee en pisy lähtee ja ne seuraavat ajat ja ku on muutama työntekijä ja sit on perhe ja kaikkee ja sit se menee johonki tosi pitkäl.”

Sosiaalityöntekijä (ST2) viittasi puheessaan selvitysten määrään ja siihen, että jos selvityksiä on monta yhtä aikaa, niiden tekemiseen ei ole riittävästi aikaa. Samasta aiheesta on (ST16) keskustellut aiemmin. Tiimi ei kuitenkaan olisi täysin vahingoittumaton sosiaalityöntekijöiden keskusteluiden perusteella. Asiakkaiden asiat kriisiytyvät myös selvitysvaiheessa ja työmäärä koskettaa myös tiimiä. Tiimin etuna on keskittyä yhteen osa-alueeseen, joka saattaa vähentää haavoittuvaisuutta. Toisaalta se voi tuoda kapeutumista työnkuvaan, kuten sosiaalityöntekijä (ST16) on tuonut esiin.

Yhteenvetona tiimi-teemassa sosiaalityöntekijät korostivat puheissaan kokemusta, motivaatiota, asennetta, pitkää työkokemusta ja ihmistuntemusta. Tiimityöskentelyä ei kuitenkaan katsottu täysin haavoittumattomaksi vaan työskentelytapaan liittyy myös ongelmakohtia, kuten monen selvityksen yhtäaikaisuus ja erilaiset kriisitilanteet. Sosiaalityöntekijät toivat esiin tiimityöskentelyn mahdollistavan yhdenvertaisen työskentelytavan, jonka myötä asiakasnäkökulmasta katsottuna palvelu olisi tasavertaista. Haittana tiimityöskentelylle nähtiin mahdollinen kapeutuminen sosiaalityöntekijän työnkuvassa.

9.2 Työparityöskentely

Työparityöskentelyä on monessa eri yhteydessä sivuttu keskusteluissa.

” ST9: mul on tietenki kun on perhetyöntekijä mä käytän sitä jonkin verran...

ST10: meillä on tuo tosiaan niin sosiaalihoaja ja sosiaalityöntekijä ovat vielä tämä vuoden ajan ja sit myös psykiatrian sairaanhoitaja terveystieteiden keskuksen on aika paljon työparina

ST8: näissä selvityksissä myöskin?

ST10: on, juu

ST8: se on ihan hyvä...

ST10: ..kuraattorin hommia

ST8: mä mietin onko se sitten ehkä se ei hänen toimenkuvaansa niin paljon sitte mää en osaa mieltää tuntuu ,että kuraattorilla on niin paljon pitää sillä tavalla... hänen rooliin se ei istuisi...

ST10: niin no tietysti kuraattori on se joka ilmoittaa näitä huolenaiheita

ST8: niin on

ST10: ja on luontevasti lasten ja perheitten kanssa tekemisissä koulun kautta

ST8: ja toisaalta siite niinku tapaa jos sitä lastensuojelu tarvettakin tulee niin tapaa sitä lasta ja työskentelee ja tukee , tukee et se että se tukijan rooli on ehkä vähän semmone niin selvästi sellanen kontrollin rooli jos sitä ajatellaan et sitä tarvetta selvitetää ja se että jos on se jatko sitte vähän semmonen jos niinku vähän semmosta vastahakoista niin se tuntuu”

Sosiaalityöntekijä (ST9) kertoi käyttävänsä perhetyöntekijää ja sosiaaliohjaaja työpareinaan. Lisäksi työparia oli pyydetty terveydenhuollosta. Sosiaalityöntekijän (ST8) mukaan kuraattoria ei ole käytetty työparina. Keskustelun aikana sosiaalityöntekijät päätyivät siihen, että kuraattorin rooli oli työskennellä lapsen tai nuoren kanssa koulun yhteydessä ja mahdollisesti hänen mukana olonsa voisi hankaloittaa työskentelyä lapsen kanssa. Kuraattorin katsottiin olevan enemmän tukijan ja kontrollin roolissa kuin varsinaisen selvityksen tekijän roolissa.

Sosiaalityöntekijät arvioivat työtehtävän vaativuuden perusteella sitä, millainen työparin tulisi olla.

”ST12: jos ei ole yhtään koulutusta tekemään yhtään tekemään sitä sit se voi olla vähä jos kuraattori joka ei ole koskaan tehnyt ja se työllistää vieläkin enemmän sitä toista

ST13: oikeastaan jo perhetyöntekijän kanssa tekeminen se kirjaamistyö jää sosiaalityöntekijälle

ST16: kyllä kirjaamisvastuu jää enemmän sosiaalityöntekijälle jos se työpari ei ole sosiaalityöntekijä...

ST13: Perhetyöntekijälle se kirjaaminen on outoa se kirjaaminen sinänsä... mä olen sit taas kirjannut ihan täysin yhdessä sen toisen tekijän kanssa. se on ollut sellasta prosessointia se kirjoittaminen eli mitä mieltä sä olit siitä ja miten sä näit sen jutun ja ihan yhdessä tehty täysin yhdessä se teksti yhdessä ja yhtä aikaa.”

Sosiaalityöntekijöiden mukaan kuraattori työparina ei välttämättä ole toimiva ratkaisu, koska selvityksen tekeminen on hänelle uusi asia. Tässä keskustelussa sosiaalityöntekijät viittasivat puheissaan siihen, että dokumentointiin liittyvä vastuu jää sosiaalityöntekijälle. Toisaalta sosiaalityöntekijä (ST13) toi esiin yhdessä kirjaamisen hyödyn, jolloin koko prosessiin nähden työntekijät voivat keskenään vaihtaa näkemyksiään.

Yhteenvedona työpariteemassa sosiaalityöntekijöiden työparina toimii toinen sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä, sosiaaliohjaaja tai muu ammattihenkilö. Kuraattorin ei katsottu toimivan työparina, koska hänen roolinsa nähtiin enemmän lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä koululla. Kuraattorin katsottiin olevan enemmän tukijan ja kontrollin roolissa kuin varsinaisen selvityksen tekijän roolissa.

9.3 Tunteet

Sosiaalityöntekijä kohtaa työssään asioita, joissa hänen tunteensa ovat läsnä.

”ST2: just tulin asiakaskäynniltä vanha asiakas kylläkin mut tota mä kysyin häneltä millais me seuraavaks tavataan ja tavataan hyvin pian uudestaan niin tota kysyin häneltä mitäs sä toivot ja hän sanoi et koti on ain koti mä sanoin et selvä et mä tuun sit kotiin. et kyl se koti niinku ihminen on avoimimmillaan siel ja haavoittuvaisimmillaan kyllä siellä kotona. sä pystyt niinku selvityksessäkin niin toimistohuoneessa sä voit kyllä puhua paljon valetta mitä me ei siten edes huomatakkaan et just tä niinku nää tunteet ja epävarmuus et me lähdetään kattoo likasuutta kattomaan niinku yksinään.

ST3: On se ihminen haavoittuvampi kotonaan. On se joo, jos on uus asiakas ja se tilanne on tosi jännittävä ku mieltii et lastensuojelust ja tulee ihmiset ja muuta. mut et ku ollaan tääl toimistos töissä niin jotenki koetaan tää kauheenki tavallaan kodikkaaksi eikä tääl niinku jännitä mut et onhan se niinku ihan varmasti asiakkaalle ja monin verroin jännittävämpi sit ku pitää tul tänne ku tää on tämmönen toimisto ja virasto ja tääl sit istutaan niinku tuoleis ja tota työntekijä on siel pöydän takan ja on se varmaan tosi jännittävä tilanne ja tää on ihan vieras paikka ja ja tota ihan täysi epäluonnollinen niinku se

ST1: toisaalta joskus se koti nyt... että nyt astutaan minun kotiin. On todellakin ahdistavakin tilanne ”

Sosiaalityöntekijä (ST2) kertoi olleensa kotikäynnillä ja kysyneensä asiakkaalta, missä tämä haluaa seuraavan tapaamisen olevan. Tätä kertoessa sosiaalityöntekijä pohtii asiakkaan olevan haavoittumaisillaan kotonaan. Sosiaalityöntekijä pohti asiakkaan toivetta ja asiakkaan kunnioittamista, koska koti on aina koti jokaiselle asiakkaalle. Lisäksi (ST2) pohti sitä, että asiakas saattaa käyttäytyä eri tavalla kotonaan kuin toimisto oloissa. Toimistossa asiakkaan kohtaaminen on eri tavalla järjestetty kuin kotona. Toimistossa työntekijän valta näkyy siinä, että hän istuu pöytänsä takana ja tämä voi olla hyvinkin jännittävä tilanne asiakkaalle. Toisaalta kotiin mennessä asiakas voi vuorostaan olla epävarma ja kokea ahdistuneisuutta oman kotinsa siisteydestä. Sosiaalityöntekijöiden keskustelussa korostui se, että asiakas saattaa jännittää lastensuojelutoimistolle tuloa enemmän kuin voimme työntekijöinä aavistaa. Sosiaalityöntekijöille toimistossa tapaaminen on vuorostaan luonnollinen paikka tavata asiakkaita. Sosiaalityöntekijän tehtävä on laaja ja jatkuvaa pohdintaa ja arviointia. Sosiaalityöntekijät nostivat esiin arvostamisen ja kuuntelemisen. Lisäksi asiakkaan kohtaamiseen sisältyi monia asioita joita sosiaalityöntekijän tulee huomioida. Ihminen on tunteva yksilö ja tunteet ovat mukana jokapäiväisessä elämässämme ja sen kautta myös työssämme. Puhutaan siitä, että ”musta tuntuu” ja kosketuksesta työhön, jossa intuitiivisuus on läsnä. Sosiaalityöntekijä keskustelee lasten ja vanhempien kanssa, mutta kaikkea ei sanota tai haluta sanoa tai kertoa. Herkkyys asioiden käsittelyssä on sosiaalityöntekijällä aina mukanaan ja hän hyödyntää sitä muun arviointiin sisältyneen tiedon kanssa.

Sosiaalityöntekijä kertoi kokevansa hauskuutta työssään.

”ST2: Ihan hauskoja juttuja tulee siltä hyviä suhteita ihana niinku huomata niiku just se että se toimii se et pysty luomaan sen suhteen siihen nuoreen ja siihen lapseen joka on oikeesti se asiakas.”

Sosiaalityöntekijä kertoi kokevansa työssään hauskoja juttuja. Nämä ilmenivät asiakastilanteissa, joissa pyritään luomaan asiakassuhdetta lapseen tai nuoreen. Asiakastyö perustuu vuorovaikutuksellisuuteen asiakkaan ja työntekijän välillä. Asiakastyön perustana on keskusteleminen ja luottamus ja tämän luomiseen tarvitaan riittävästi aikaa ja luottamusta.

Tunteiden arviointia tehdään lastensuojelutarpeen selvityksen avulla paljon muustakin kuin ainoastaan sen perusteella, mitä asiakkaat ovat kertoneet.

”ST4: se arviointi on paljo kaikkee muutaki kun mitä ne asiakkaat tuottaa suullisesti arvioit sitä tunnelmaa mitä siin tilantees on, ja niitä suhteita sä näät paljon miten niinku lapsia, vanhempia ja miten heidän välinen vuorovaikutus on ja semmosta eli hiljaista viestintää koko ajan tapahtuu .

ST3: Joo se on ihan totta ja siit mont kertaa tulee tavallaan se mitä ei ehkä osais pukee ninku tosi paljon tietoa et kyl ja määhän ainakin ajattelen et siihe pitää luottaa siihen et mimmone tunnelma ja fiilis ittelle jää siit tilanteesta ja hm suhteist”

Sosiaalityöntekijä puhui selvityksen laajuudesta ja arvioinnin kohteena olevasta tunnelmasta. Tunnelmalla tarkoitetaan tässä yhteydessä perheessä vallitsevaa ilmapiiriä ja lasten ja vanhempien vuorovaikutusta. Tämän tunnelman arvioimiseen ei ole käytössä muuta keinoa kuin sen hetkisen tilanteen välittyminen sosiaalityöntekijälle ja sosiaalityöntekijän kokemus tunnelmasta.

Yhteenvedona tunteet-teemassa esille tuli sosiaalityöntekijöiden keskusteluiden perusteella arvostaminen ja kuunteleminen. Lisäksi asiakkaan kohtaamiseen sisältyi monia asioita, joita sosiaalityöntekijän tulee huomioida. Ihminen on myös tunteva yksilö ja tunteet ovat mukana jokapäiväisessä elämässämme ja sen kautta myös työssämme. Puhutaan siitä että ”musta tuntuu” ja ollaan kosketuksessa työhön, jossa intuitiivisuus on läsnä. Sosiaalityöntekijä keskusteleekin lasten ja vanhempien kanssa, mutta kaikkea ei sanota tai haluta sanoa tai kertoa. Herkkyys asioiden käsittelyssä on sosiaalityöntekijällä aina mukanaan ja hän hyödyntää sitä muun arviointiin sisältyneen tiedon kanssa.

9.4 Arvioinnin asiantuntijuus

Asiantuntijuus lastensuojelun työtehtävissä ja työparityöskentelyssä perustuu työparin kanssa yhteistyöhön ja keskeiseen luottamukseen.

” ST4: kyllä joo. työparin tietoon luottaa luottaa kyllä täysin ”

Yksittäinen vuoropuheluote haastatteluaineistosta kertoi luottamuksen ja asiantuntijuuden olevan tärkeä osa työskentelyä.

Sosiaalityöntekijän mukaan on tärkeä arvioida jokainen asiakastilanne erikseen.

”ST2: tai oon ite huomannut et se on ihan selviö nähtävissä et tota ilmoitukset on ihan graaveja ja tosirajuja tilanteita se et on suorastaan kornii et mä lähden sinne lippujen ja lappujen kanssa ja nyt hei tehdään tää lastensuojelutarpeen selvitys kun laki näin sanoo et täytetään ajankäyttö neliö ja ihminen on ehkä pahoinpidelty ehkä ollut putkassa edellisen yön ...et täytyy osata sitä niinku menetelmää soveltaa ja olla niinku sellane tilanne tajunen et mitä sä voit käyttää ja se vaik tulis heti aluks se ajatus et täst tulee se asiakkuus, niinku et ja annetaan se palaute jossakin vaiheessa ja vaikka se olis vaillinainen niin tota voihan sit kun tilanne ihmisen elämäs rauhoittuu niin ja mä on käyttänyt edellen sitä elämän janaa sit niinku myöhemmin tutustua sit paremmin kun tilanteet rauhoittuu ja sit sitä asiakkaaseen luoda siihen sen suhteen... et miten tähän on tultu ja jokaisen se oma menneisyyski vaikuttaa niihin lapsiin. ja sit taas tota mitä sul on kykyjä antaa vanhempana lapselles”

Sosiaalityöntekijä perustaa tietämystään arvioinnille ja ammattitaidolle. Puheesta nousi sanontoja kuten ”on suorastaan kornii et mä lähden sinne lippujen ja lappujen kanssa ja ihminen on ehkä pahoinpidelty ehkä ollut putkassa edellisen yön.” Asiantuntijuus on soveltamista ja tilannetajua. Asiantuntijuutta on myös se, että annetaan asiakkaan tilanteen rauhoittua ensin ja asiakassuhdetta aloitetaan luomaan tilanteen rauhoituttua. Asiantuntijuus rakennetaan puheenvuoroissa, joissa kerrotaan asiakastyötilanteesta.

Seuraavassa aineistoesimerkissä asiantuntijuus näkyi myös asiakkaan tapaamisessa.

*”ST7 :.... ja silloin se on tiivistä työskentelyy siin kohtaa et tota siin sai kokonaiskuvan siit perheest et ku se aina unohtuu mitä siel perhees on ollu jos sä tapaat harvoin selvitys...
ST6: perheelle hyvää palveluu me tullaan nyt selvitetään tää selvä tilanne ja katotaan sitten mitä tehdään eikä sitä mit nyt on että ne oikeesti roikkuu ja aika on heillä on tieto ja asiaa ruvetaan selvittää sit he siel oottaa et koska ne tulee ja miten. se on mun mielest vähän vähän sellane ku löyhäs hirres asiakkaalle. Pystyttäs tarjoamaan semmonen että meil on tämmönen ja nyt se selvitetään ja tähän menee noin kuukausi puolitoista ja asiakkaat tietää ehti orientoitua että tään jakson aikana tulee mun kanss keskustele näistä ja näistä asioist... ”*

Sosiaalityöntekijä (ST7) nosti esiin tiiviin työskentelyn merkityksen perheen kanssa, jolloin voidaan laatia kokonaiskuva perheen tilanteesta. Sosiaalityöntekijä viittaa puheessaan siihen, miten asiat saattavat unohtua jos tapaamisten välillä on pidempiä taukoja. Tähän puheenvuoroon osallistui sosiaalityöntekijä (ST6) tuomalla esiin sen, ettei perheen tarvitse odotella pitkiä aikoja asioiden selvittämisen suhteen, jota hän vuorostaan tässä yhteydessä kuvaa löyhässä hirressä olemisella.

Tämä tarkoittaa sitä, että perhe joutuu odottelemaan pitkään lastensuojelutarpeen selvityksen valmistumista, jolloin myös määritellään jatkuuko lastensuojelun asiakkuus heillä.

Asiantuntijuutta rakennetaan myös lastensuojelutarpeen selvityksen aikana, jolloin sosiaalityöntekijä ohjaa ja neuvoo asiakasta.

”ST12: ja selvityksen aikana sä ohjaat ja neuvot ei se sitä ole et sää vaan arvioit

ST13 kokonaisvaltaisempi verrattuna aikaisempaan kun se ilmoitus tuli, onks nää meil tuttui ja pyydetään ne toimistol ei täi mitään kummoisempaa kyl ne varmaan pärjää nyt se on kokonaisvaltaisempi ja tulee siit sit asiakkuus nyt tai ei sitä on sit myöhemmin helpompi lukea se on aika kattava se yhteenvedo mikä silloin oli se on ehkä jo puoliks tehty asiakaskertomus

ST16: kyl se varmaan asiakkaallekin on että heidät, ehkä puol vuotta sitten ei ollut syytä tulla asiakkaaksi mutta katsotaas nyt, palata siihen.

ST15: Avohuollon tukitoimien valitsemisessa eli mikä olisi

ST12: mikä sit perhettä hyödyttäisi sit esimerkiksi jos alotetaa perhetyö niin mihin siinä on kysymys ja mihin sitä tarvitaan.

ST16: se ei ole sitä et käydään avohuollon tukitoimet kaikki vaan läpi niin jos joskus johtaa huostaanottoon niin on ainakin käyty läpi ja tarjottu tai oikeesti mietitään mistä se perhe hyötyisi

ST15: eli pystyy valikoimaan niistä”

Sosiaalityöntekijät puhuivat kokonaisvaltaisesta selvityksestä vertailtuaan miten lastensuojeluilmoituksia ennen uuden lain voimaan tuloa käsiteltiin. Sosiaalityöntekijät keskustelivat arvioinnin merkityksestä avohuollon tukitoimien järjestämiseen liittyvässä pohdinnassa. Tarkoituksenmukaista ei ole kaikkien tukitoimien tarjoaminen velvollisuuteen liittyvistä syistä, vaan tukitoimien hyötyä tulee vertailla.

Seuraavan aineistoesimerkin sisällöstä asiantuntijuus näkyy tärkeydessä ja asiakkuudessa.

”ST6: ku se selvitys on tosi tärkeä ihan sen koko asiakkuuden kannalta. se on tehty kunnolla ja tasalaatuisesti niin silloin niinku se mun mielest palvelee sitä aluetyötäki ja sille on ne asiakkaat jotka tarvii oikeasti apua ja semmosella aikataululla joka on heille tärkeä. tää on se mitä nyt

ST7: ottaa sen alueen työntekijä siihen et sit ku meil oli se lopetus tai niinku yhteenvedo niin meil oli siin sit alueen työntekijä mukana kuntelema jos siinä ja jos oli olisko tää alueel vai ei sit me käytiin alueen kans keskustelema siitä mitä te ootte mieltä onko tää sellanen perhe ja sitä saatettii yhdes sen tulevan sossun kans mieltii et niist tukitoimist tai sit me keskusteltii niinku niitten kans.mitä tähän voi nyt tarjota. et ottaa sen alueen työntekijän siihen kuitenkin sillai mukaa et sil on tiedot mut et sit taas siihe asti se vetovastuu on kuiteski sil selvitystiimil kunnes siit tehdää se päätös siit asiakkuuden jatkumisest.”

Vuoropuhelussa korostui selvityksen tärkeys ja tasalaatuisuus, jolloin jokaiselle asiakkaalle tehty selvitys on tehty samanlaista mallia käyttäen ja samojen henkilöiden arvioimana. Sosiaalityöntekijä (ST6) toi esille tiimin kykenevän tarjoamaan eri palveluita riittävän aikaisin. Asiantuntijuus rakentuu tavoitteellisesta työstä saada hyvät perustiedot lastensuojelutarpeen selvityksestä. Tämä

vuorostaan vaikuttaa siihen, että asiakasasiaa on pohdittu monesta eri näkökulmasta ja työskentelyn aloittaminen perheessä on helpompaa.

Sosiaalityöntekijät keskustelevat perheen asemasta seuraavassa aineistoesimerkissä.

”ST7: siit saa niiku hyvät perustiedot sillai et sä teidät se ku sitä on pohditu monelt kantilt monen yhteistyötahon kansa siin vaihees ku se työskentely alkaa siel perhees sillo se on helpompi alkaa ku siel on se kokonaistialanne ittel selvillä...”

ST6: kyllä se varmaan just jos siitä tehdään niinku sillai ku mitä täs nyt puhuttii kuvitellaa tämmöst tilannetta ja tehdään aina se yhteenvedo. taikka sit jos sitte on niin akuutti tilanne et ei sen enempää selvittelä vaan asiakkuus lähtee käyntiin. mut kuitenkin se on niinku onhan se semmonen tiivistetty paketti perheen senhetkisetä tilannteest...”

ST6: tieto ja siitä lähdetään työskentelmään

ST7: se on selkeä asiakkaalle koska siin yhteenvedos käydään läpi mitkä asiat meitä oikeesti huolestuttaa ja käydään mikä teen perhees on hyvää ja mitä jatkossaki mikä huolestuttaa., se on perheelle selkee ja ne on huolissaa näist asioist ja tietää miks he on asiakkuudessa eikä vaan niinku ne nyt päätti et ei meis oo mittää vikkaa eli mitä se tarvii eli mustaa valkoisel et mikä meit huolestuttaa ja he voi olla siit erimielt.”

Sosiaalityöntekijät toivat esiin asiakkaan näkökulmasta katsottuna olevan hyödyllistä, että asiakkaalle on kerrottu ja perusteltu lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä mitkä ovat huolenaiheet heidän perheessään ja myös se, mikä heillä on hyvin tai mitä puuttuu sekä mitä asioita tarvitsee muuttaa. Kirjallisen yhteenvedon laatimisen yhteydessä sosiaalityöntekijä päättää jatketaanko lastensuojelun asiakkuutta vai päättyykö asiakkuus. Asiantuntijuus rakentuu asiakastyöstä, jossa lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedossa näkyy sekä selvityksen tekijöiden että asiakkaan näkemys kokonaistilanteesta, mutta myös sosiaalityöntekijän perusteluiden asiakkuuden jatkumisesta tai asiakkuuden päättymisestä tulee näkyä yhteenvedossa.

Yhteenvedona asiantuntijuusteemassa sosiaalityöntekijä perustaa tietämystään arvioinnille ja ammattitaidolle. Asiantuntijuutta on myös se, että annetaan asiakkaan tilanteen rauhoittua ensin ja asiakassuhdetta aloitetaan luomaan tilanteen rauhoituttua. Asiantuntijuus rakennetaan puheenvuoroissa, joissa kerrotaan asiakastyötilanteesta. Sosiaalityöntekijät korostivat puheissaan tiiviin työskentelyn perheen kokonaistilanteen kartoittamisessa olevan hyödyksi niin asiakkaalle kuin sosiaalityöntekijöille. Sosiaalityöntekijät puhuivat kokonaisvaltaisesta selvityksestä vertailtuaan miten lastensuojeluilmoituksia ennen uuden lain voimaan tuloa käsiteltiin. Sosiaalityöntekijät keskustelivat arvioinnin merkityksestä avoimuuden tukitoimien järjestämiseen liittyvässä pohdinnassa. Vuoropuheluissa korostui selvityksen tärkeys ja tasalaatuisuus, jolloin jokaiselle asiakkaalle tehty selvitys on laadittu samanlaista mallia käyttäen ja samojen henkilöiden arvioimana. Asiantuntijuus rakentuu tavoitteellisesta työstä saada hyvät perustiedot

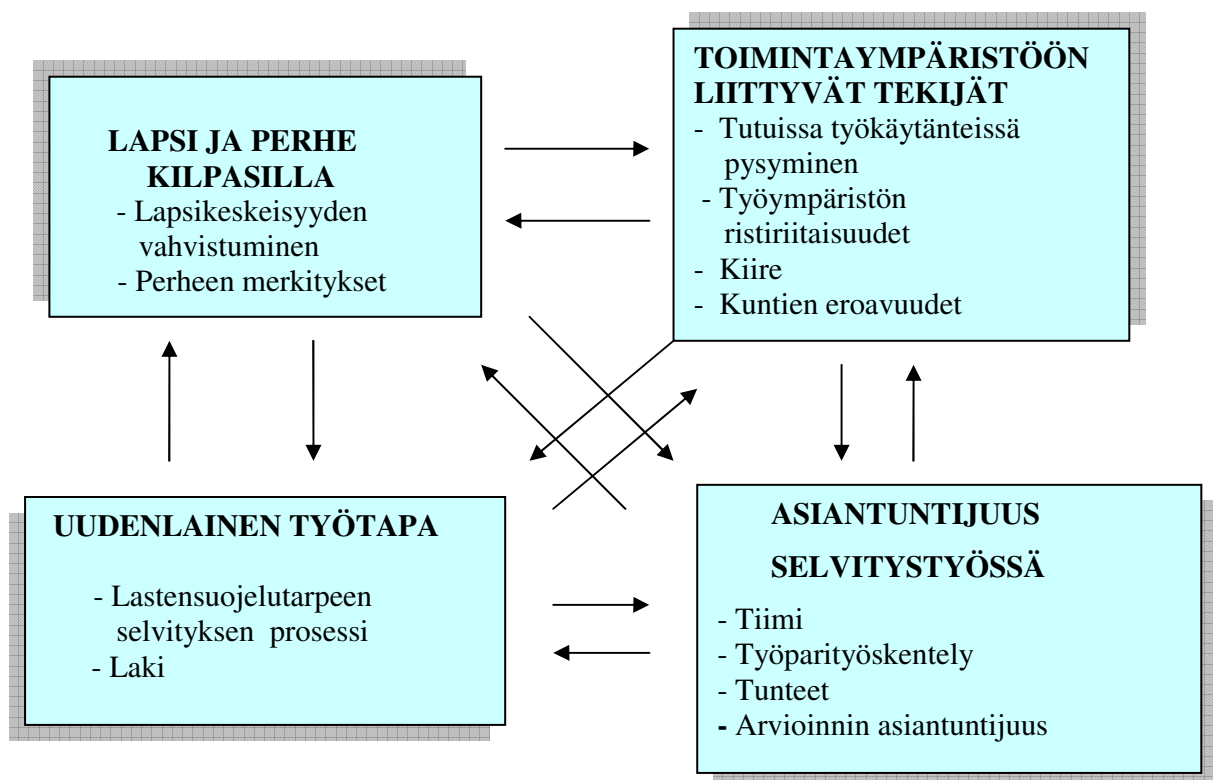
lastensuojelutarpeen selvityksestä. Tämä vuorostaan vaikuttaa siihen, että asiakasasiaa on pohdittu monesta eri näkökulmasta ja työskentelyn aloittaminen perheessä helpompaa

Sosiaalityöntekijä perustaa tietämystään arvioinnille ja ammattitaidolle. Asiantuntijuuden katsottiin olevan soveltamista ja tilannetajua. Asiantuntijuutta on myös se, että annetaan asiakkaan tilanteen rauhoittua ensin ja asiakassuhdetta aloitetaan luomaan tilanteen rauhoituttua. Asiantuntijuus rakennetaan puheenvuoroissa, joissa kerrotaan asiakastyötilanteesta. Sosiaalityöntekijät toivat esiin asiakkaan näkökulmasta katsottuna tärkeyden siitä, että asiakkaalle on selvitetty ja perusteltu lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä, mitkä ovat huolenaiheet heidän perheessään, ja myös se, mikä heillä on hyvin tai mitä puuttuu sekä mitä asioita tarvitsee muuttaa. Kirjallisen yhteenvedon laatimisen yhteydessä sosiaalityöntekijä päättää jatketaanko lastensuojelun asiakkuutta vai päättykö asiakkuus. Asiantuntijuus rakentuu asiakastyöstä, jossa lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedossa näkyy sekä selvityksen tekijöiden että asiakkaan näkemys kokonaistilanteesta, mutta myös sosiaalityöntekijän perustelut asiakkuuden jatkumisesta tai asiakkuuden päättymisestä, tulevat esille.

10. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Lastensuojelutarpeen selvitystä on tutkittu Suomessa vielä vähän. Kuten olen jo aiemminkin todennut, uusi lastensuojelulaki on tullut voimaan vasta kolme vuotta sitten. Viime vuosina on julkaistu tutkimuksia ja selvityksiä liittyen lastensuojelutarpeen selvitykseen. Nämä ovat pääasiassa olleet selvityksiä eri kehittämissunnista ja mallien rakentamisesta lastensuojelutarpeen selvitykselle. Nämä selvitykset ja tutkimukset ovat osoittaneet lastensuojelutarpeen selvityksen olevan laaja-alainen prosessi, joka vaatii työskentelymallin.

Tämän tutkielman aineisto osoittaa, että ryhmähaastatteluissa sosiaalityöntekijät tuovat esiin eri käsityksiään lastensuojelutarpeen selvityksestä. Uskoisin sosiaalityöntekijöiden tuottaneen sellaista tietoa joka oli heidän omia käsityksiään asiasta eikä sellaista jota haastattelijana olisin toivonut. Seuraavassa kuviossa olen esittänyt miten teemat tässä tutkielmassa ovat yhteydessä toisiinsa.

Kuvio 3. Lastensuojelutarpeen selvityksessä painottuvat osa-alueet sosiaalityöntekijöiden mukaan.

Uudenlaiseen työtapateemaan sisältyi lastensuojelutarpeen selvityksen prosessi-teema ja lakiteema. Lastensuojelutarpeen selvityksen prosessi-teemassa sosiaalityöntekijät korostivat

lastensuojelutarpeen selvityksen prosessin selkeää alkua ja loppua. Sosiaalityöntekijöiden mukaan asiakkaalle on nyt helpompi perustella lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää tiedon keruuta. Aikaisemmin asiakkuuden alkaminen ja päättymisen on ollut epäselvää. (Heino 1997). Sosiaalityöntekijät viittasivat puheissaan Pesäpuun- malliin ja sen tuomaan selkeyteen lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä. Ristiriitaisuutta nousi sosiaalityöntekijöiden puheesta, koska osa koki, että selvityksen tekemisessä oli epäselvyyttä ja epätietoisuutta. Epäselvyys kohdistui työyhteisön yhteisten käytäntöjen puuttumiseen. Sosiaalityöntekijät keskustelivat kriittisesti siitä, miten tärkeää ovat yhteydenotot lastensuojelutarpeen selvityksen aikana päivähoitoon, neuvolaan ja kouluihin. Sosiaalityöntekijät korostivat näiden tahojen tiedon olevan merkittävää, koska se voi tuoda uuden näkökulman perheen tilanteeseen vaikka perhe onkin itsensä asiantuntija. Tämän käsityksen mukaan, sosiaalityöntekijät kokivat lastensuojelutarpeen selvityksen erilaisena samassa työyhteisössä. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset rakensivat myös kuvaa lapsen korostamisesta asiakkuudessa ja arvioinnin merkitystä asiakkuuden jatkamisessa ja päättämisessä. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset lastensuojelutarpeen selvityksen prosessimaisuudesta osoittavat käsityksen kokonaisvaltaisuudesta, mutta yhteisten käytäntöjen puuttuminen nousi voimakkaasti esiin keskusteluissa.

Laki-teemassa sosiaalityöntekijät keskustelivat lain asettamasta aikarajasta nostamalla esiin ajan ja kiireen. Lisäksi puheenvuoroissa puhuttiin vastahankaisista asiakkaista, joista johtuen aikaraja ylittyy. Sosiaalityöntekijät päätyivät keskusteluissaan siihen, että aina ei ehditä määräajan sisällä tekemään selvitystä, mutta pääsääntöisesti aika näyttäisi riittävän. Tässä nousi esiin ristiriita, että on tilanteita, joissa selvitys saadaan valmiiksi määräajan puitteissa, mutta myös tilanteita joissa, selvitystyö ei valmistu määräajan puitteissa. Lastensuojelulaissa ei ole määritelty kuinka monta tapaamista selvityksen tulee sisältää ennen yhteenvedon laatimista, vaan tämän arvioi jokainen sosiaalityöntekijä työparin kanssa. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset aikarajan noudattamisesta ei aina toteudu.

Lapsi ja perhe kilpasilla teema on jakautunut kahteen alateemaan; lapsikeskeisyys ja perheen merkitykset. Lapsikeskeisyyden teemassa korostui sosiaalityöntekijöiden käsitykset lapsen kanssa työskentelystä. Sosiaalityöntekijät korostivat lapsen iän merkitystä siinä miten hänen kanssaan työskentelyä suunnitellaan. (vrt. Hurtig 2006; Möller 2004; Väliavaara 2006). Lastensuojelulaki ohjaa lapselta kysymistä, ikärajoja asettamalla ja koko prosessin lainvoimaisuus edellyttää lapsen kuulemista. Pienen lapsen tilannetta arvioidaan perustarpeiden riittävästä toteutumisesta käsin sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Lapsikeskeisyyden ominaisuudeksi

nostan esiin myös tunteet ja niistä keskustelemisen. Tunteet ovat jokaisella sosiaalityöntekijällä aina läsnä työtä tehdessään ja niistä puhuminen vaikuttaa luontevalta. Ristiriitaisuutta puolestaan näkyi siinä, miten lapsen kertoma koskettaa sosiaalityöntekijää ja miten sosiaalityöntekijän puheesta voi tulkita työn suunnittele mattomuuden, epätietoisuuden sen hyödyistä ja kiireen kokemuksen. Syyllisyyden tunteen tuominen työntekijän kokemalle riittämättömyydelle on tälle käsitykselle ominaista.

Perheen merkityksen -teemassa nousi keskeisiksi käsitteiksi lapsen tapaaminen ilman vanhempia, vanhempien tapaamisen merkitys ja sukulaisten tapaaminen. Sosiaalityöntekijät toivat esiin vanhempien kyvyn ja kyvyttömyyden puhua perheen asioista. (vrt. Connolly 2007.) Lastensuojelutarpeen selvityksessä tulee huomioida myös perheen muut lapset. Tarvittaessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi konsultoida muita lapselle läheisiä henkilöitä sekä yhteistyötahoja ja asiantuntijoita. Selvityksen tulisi tapahtua yhteisymmärryksessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa, mutta selvitys voidaan tehdä vaikka vanhemmat sitä vastustaisivat. (vrt. Rätty 2007, Taskinen 2007; Paaso 2010.) Toisaalta ristiriitaisuutta oli sosiaalityöntekijöiden käsityksessä siitä, että lastensuojelutarpeen selvitys voi olla vanhemmille herättävä kokemus.

Toimintaympäristöön liittyvät tekijät- teemaan muodostui neljä alateemaa. Tutuissa työkäytänteissä pysymisen- teemassa keskeisiksi käsityksiksi nousivat sosiaalityöntekijöiden rutiinien merkitys työssä. Rutiinien katsottiin selkeyttävän työprosessia. Toiseksi käsitykseksi nousi sosiaalityöntekijöiden kokema työn suunnittele mattomuus. Suunnittele mattomuus johtui sosiaalityöntekijöiden mielestä työtilanteiden äkillisistä muutoksista ja asiakkaista johtuvista syistä. (vrt. Rousu 2007; Alasuutari 2007.) Sosiaalityöntekijät eivät ehdi suunnitella työtään, mutta kun työtä suunnitellaan, suunnitelmat voivat muuttua heistä riippumattomista seikoista. Tähän tilanteeseen vaikutti myös työhön varatut työntekijäresurssit.

Työympäristön ristiriitaisuudet teemassa nousi esiin työntekijöiden eriävät mielipiteet yhtenäisistä työkäytänteistä. Ratkaisuja haettiin tilanteen selkiyttämiseksi ja sosiaalityöntekijöiden mukaan jatkuvuus ja selvitystyöryhmä olisivat ratkaisut työtilanteiden sekavuuteen. Jatkuvuudella viitattiin sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuteen keskittyä työhönsä ja tutut työkäytänteet teemassa esille nousut suunnitelmallisuus olisi mahdollista. Sosiaalityöntekijöillä oli eri käsityksiä työkäytänteiden toteutumisesta.

Kiire -teemassa sosiaalityöntekijät korostivat kiireen ja paineen olevan läsnä työssä koko ajan. Kiireen sietämistä kyettiin hallitsemaan rutiinien avulla, mutta työn suunnitteleminen ei toteutunut.

Rutiinit eivät ole aina mahdollisia ohjaamaan töitä ja jokaisessa asiakastilanteessa sosiaalityöntekijä joutuu arvioimaan työskentelytavan ja miten asiakasasioiden kanssa edetään. Alasuutarin (2007) mukaan rutiineiden avulla voimme keskittyä niihin asioihin, jotka sillä hetkellä ovat kaikkein olennaisimpia. Rutiinit tuovat turvallisuuden tunnetta kiireen keskelle. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset omasta työtilanteestaan mutta myös asiakkaista johtuvat tilanteet, vaikuttivat työskentelyn aikatauluun. Lastensuojelutarpeen selvityksen laatuun kiinnitettiin huomiota ja sitä myös vertailtiin lain asettamaan määräaikaan nähden.

Kuntien eroavuus- teemassa korostui, ettei suunnittelulle jäänyt aikaa. Samankaltaisuutena niin suuressa kuin pienessä kunnassa näkyi, että suunnittelutyölle ei ollut aikaa. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset työn vaativuudesta, suunnittelusta ja asioiden perusteellisesta selvittämisestä nousivat esiin. Suuren ja pienen kunnan eroa ei ilmennyt työhön liittyvässä kiireessä eikä suunnittelun vähydessä. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset työparityöskentelystä olivat erilaiset, siinä missä yksi pohti työtään yksinään ja työparin hankkiminen oli vaikeaa, toiset pohtivat mikä on kummankin työnkuva asiakasta tavattaessa. Suuren ja pienen kunnan eroa kiireen suhteen ei ole nähtävissä. Tämä osoittaa pienen ja suuren kunnan työskentelytavoissa olevan eroavuuksia, joihin muutoksia oli tulossa vuoden 2011 alussa. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset rakensivat kuvaa siitä, miten kunta koolla ei ollut merkitystä suunnittelun puuttumiselle. Ristimäen (2007) selvityksen mukaan suurimpien kaupunkien suunnitelmat resurssien lisäämisestä lastensuojeluun ja arviot lastensuojelulain velvoitteista selviytymisestä osoittavat kaupunkien määrärahojen olevan riittämättömät.

Lastensuojelutarpeen selvitystiimi- teemassa sosiaalityöntekijät korostivat puheissaan kokemusta, motivaatiota, asennetta, pitkää työkokemusta ja ihmistuntemusta. Tiimityöskentelyä ei kuitenkaan katsottu täysin haavoittumattomaksi, vaan työskentelyyn liittyi myös ongelmakohtia, kuten monen selvityksen yhtäaikaisuus ja erilaiset kriisitilanteet. Sosiaalityöntekijät toivat esiin tiimityöskentelyn mahdollistavan yhdenvertaisen työskentelytavan jonka myötä asiakasnäkökulmasta katsottuna palvelu olisi tasavertaista. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset rakensivat kuvaa tiimityöskentelyn vaativuudesta suhteessa työntekijän työkokemukseen, motivaatioon, ihmistuntemukseen ja asenteeseen. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan tiimityöskentelyn haitat olivat mahdollinen kapeutuminen lastensuojelutyössä ainoastaan yhteen alueeseen.

Työpari-teemassa sosiaalityöntekijöiden kokemusten perusteella työparina parhaiten toimii toinen sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, perhetyöntekijä tai muu ammattihenkilö. Kuraattorin ei katsottu

toimivan työparina, koska hänen roolinsa nähtiin enemmän lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä koululla. Kuraattorin katsottiin olevan enemmän tukijan ja kontrollin roolissa kuin varsinaisen selvityksen tekijän roolissa

Tunteet-teemassa korostuivat sosiaalityöntekijöiden keskusteluiden perusteella arvostamisen ja kuuntelemisen käsitteet. Lisäksi asiakkaan kohtaamiseen sisältyi monia asioita joita sosiaalityöntekijän tulee huomioida. Ihminen on myös tunteva yksilö ja tunteet ovat mukana jokapäiväisessä elämässämme ja sen kautta myös työssämme. Puhutaan siitä että ”musta tuntuu” ja ollaan kosketuksessa työhön jossa intuitiivisuus on läsnä. Sosiaalityöntekijä keskustelee lasten ja vanhempien kanssa, mutta kaikkea ei sanota tai haluta sanoa tai kertoa. Herkkyys asioiden käsittelyssä on sosiaalityöntekijällä aina mukanaan ja hän hyödyntää sitä muun arviointiin sisältyneen tiedon kanssa.

Asiantuntijuus- teemasta sosiaalityöntekijä perustaa tietämystään arvioinnille ja ammattitaidolle. Asiantuntijuutta on myös se, että annetaan asiakkaan tilanteen rauhoittua ensin ja asiakassuhdetta ryhdytään luomaan tilanteen rauhoituttua. Asiantuntijuus rakennetaan puheenvuoroissa, joissa kerrotaan asiakastyötilanteesta. Sosiaalityöntekijä huomioi ja havainnoi tiettyjä seikkoja joita hän vertaa aikaisempaan kokemukseensa tapauksista. Tunteet ohjaavat sosiaalityöntekijän toimintaa ja ymmärrystä ja ne auttavat sosiaalityöntekijää kokonaisarvion tuottamisessa. (Heino 1997, 43–46.) Asiantuntijuus rakentuu tavoitteellisesta työstä saada hyvät perustiedot lastensuojelutarpeen selvityksestä. Tämä vuorostaan vaikuttaa siihen, että asiakasasiaa on pohdittu monesta eri näkökulmasta ja työskentelyn aloittaminen perheessä on helpompaa. Sosiaalityöntekijä perustaa tietämystään arvioinnille ja ammattitaidolle. Asiantuntijuus katsottiin olevan soveltamista ja tilannetajua. Sosiaalityöntekijät havainnoivat, keräävät tietoa ja muodostavat eri näkemyksiä perustaen niitä omiin arvoihinsa, kokemuksiinsa, koulutuksensa ja ammatillisuuteensa. Suomessa lastensuojelua ohjaa lainsäädäntö. Juridisoituminen on vuorostaan puoltanut lastensuojelun kriitikoiden arvostelua sosiaalityötä ja lastensuojeluinstituutioita kohtaan. Oikeusturvan takaamiseksi tarjotaan englantilaistyyppisiä ohjeita ja yksityiskohtaisia määräyksiä, käsikirjatyyppiset ohjeet yksittäistapauksiin. (vrt. Framework for the Assessment of Children in Need and their Families).

Sosiaalityöntekijät toivat esiin asiakkaan näkökulmasta katsottuna tärkeyden siitä, että asiakkaalle on selvitetty ja perusteltu lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä mitkä ovat huolenaiheet heidän perheessään ja myös se, mikä heillä on hyvin tai mitä puuttuu sekä mitä asioita tarvitsee muuttaa. Kirjallisen yhteenvedon laatimisen yhteydessä sosiaalityöntekijä päättää jatketaanko

lastensuojelun asiakkuutta vai päättykö asiakkuus. Asiantuntijuus rakentuu asiakastyöstä jossa lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedossa näkyy sekä selvityksen tekijöiden että asiakkaan näkemys kokonaistilanteesta, mutta myös sosiaalityöntekijän perusteluiden asiakkuuden jatkumisesta tai asiakkuuden päättymisestä tulee näkyä selvityksessä. Taskinen (2007) on todennut, että lastensuojelutarpeen selvityksen kirjallisessa yhteenvedossa tulee kuvata selvityksen lähtökohdat, tapaamisten ajankohdat, osallistujat, mitä menetelmiä on käytetty ja mistä muualta on tietoa pyydetty. Selvityksen valmistuttua sosiaalityöntekijä tapaa perheen jolloin yhdessä käydään läpi lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää prosessia. Sinko (2004) vuorostaan on todennut, että pelkästään perheen ja lapsen arkitilanteiden ratkaisuyritys ei riitä vaan ne pitää osata siirtää paperille ja siitä faktoiksi. Sosiaalityö vaatii analyttistä työtettä, jossa työntekijä on tietoinen eri tulkinnoista, mutta kykenee tekemään päätöksen siitä, mitä kussakin tapauksessa on faktaa ja miksi ne ovat tärkeitä.

Tutkielman aineisto viittaa siihen, että sosiaalityöntekijät mieltävät lastensuojelutarpeen selvityksen olevan laajuudessaan ja vaativuudessaan sen kaltainen, että sen tekemiseen tulisi muodostaa oma työryhmä. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset lastensuojelun työstä ilmentävät heidän asiantuntijuuttaan. Työn suunnitelmallisuus vaikuttaa laaja-alaisesti kokonaisuuden muodostamiseen. Tämä vuorostaan vaikuttaa lastensuojelun asiakkaana olevaan lapseen ensisijaisesti, mutta myös hänen läheisiinsä että sosiaalityöntekijän tekemään työhön. Johtopäätösten alkuperäisyys on nähtävänä analyysissä johon olen poiminut alkuperäisiä otteita keskusteluista. Tällä tavalla olen tuonut näkyväksi sen, etten ole itse vaikuttanut omilla mielipiteilläni aineiston auki kirjoittamiseen. Analyysi on perustunut suoraan tulkintaan ja ymmärrykseen siitä mitä sosiaalityöntekijät ovat haastatteluissaan kertoneet.

Koska tutkielmani teoreettinen viitekehys on hermeneuttis – fenomenologinen, olen tässä tutkielmassa painottanut sosiaalityöntekijöiden käsityksiä, jotka ovat muodostuneet heidän kokemuksistaan. Jatkotutkimusta voisi lähteä suunnittelemaan tuloksellisuuden ja arvioinnin näkökulmasta. Itse tutkielman tekemisessä pohdin kriittisesti haastattelukysymyksiä. Haastattelukysymys arvioinnista vaikutti oleva epäselvä kolmessa haastatteluryhmässä. Kysymys kuului: Minkälainen käsitys teillä on arvioinnin merkityksestä lapsen ja perheen tilanteessa lastensuojelutarpeen selvityksen aikana? Tarkensin kysymystä haastateltaville pyytämällä heitä kertomaan miten arviointi näkyy heidän työssään lastensuojelutarpeen selvityksessä. Haastateltaville selvitin miten arviointi näkyy heidän työssään lastensuojelutarpeen selvityksessä. Kenties kysymys oli huonosti muotoiltu tai epäolennainen, mutta koska arviointia tehdään

lastensuojelutarpeen selvityksessä, mielestäni oli aiheellista kysyä arvioinnista erikseen. Kysymyksen ontuminen saattoi myös johtua siitä, että edellinen kysymys liittyi koko lastensuojelutarpeen selvitykseen. Toisaalta tuntuu siltä kuten Rousu (2007) on todennut, että arvioinnista puhutaan liian vähän sosiaalityössä, joten tämäkin on ehkä syynä siihen, miksi kysymys oli yllättävä ja sen tarkoitusta ei ymmärretty suoraan. Lastensuojelutarpeen selvityshän on arviointia itsenään.

Lopuksi haluan esitellä muutamia pro- gradu tutkielmia ja valmisteilla olevia väitöskirjoja, koska lastensuojelutarpeesta on vielä hyvin vähän julkaistu uusia tutkimuksia uuden lastensuojelulain voimaan tulon jälkeen. Tutkielmani loppuvaiheessa ilmestyi tutkimuksia lastensuojelutarpeen selvityksestä ja käyn niitä nyt poikkeuksellisesti tässä läpi.

Anne Charpentierin pro-gradu tutkielma Helsingin yliopistosta on valmistunut tammikuussa 2011. Aiheena hänellä oli lasten ja nuorten kokemukset lastensuojelun alkuvaiheen arvioinnista. Tutkielman tiivistelmässä kerrotaan tutkimuskohteena olleen lasten ja nuorten kokemukset heidän osallistuttuaan perheineen lastensuojelun alkuvaiheen arviointiin eli lastensuojelutarpeen selvitykseen. Tavoitteena oli saada tietoa lastensuojelutarpeen selvityksestä työkäytäntönä ja tämän lisäävän tietoa siitä, miten lastensuojelu on onnistunut tavoitteessaan lisätä lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksia ja lapsilähtöisyyttä lastensuojelun työkäytäntöihin. Elina Filppula Jyväskylän yliopistosta on vuorostaan tehnyt pro-gradu tutkielmansa syksyllä 2010 aiheesta lapsen osallisuus lastensuojelun alkuarvioinneista laadituissa dokumenteissa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lapsen ääntä kuullaan koko alkuarviointiprosessin ajan ja lapsen mielipide pyritään selvittämään niin keskusteluiden, erilaisten apuvälineiden kuin havainnoin avulla. Tiina Ruisniemi on tehnyt pro-gradu työn syksyllä 2010 Turun yliopistossa ja hänen aiheenaan oli Lastensuojelulain merkitys lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkielmassa on tarkasteltu lastensuojelun sosiaalityön tilan ja sosiaalityön kehittämisen välistä yhteyttä. Erityisenä tarkastelun kohteena on ollut verkko- ja tietoteknologisen välisen kehityksen yhteys lastensuojeluun. Huomattava osa tehdystä kehittämistyöstä ei kuitenkaan nouse esiin haastateltavien puheissa. Kehittämistyötä ja sen hyödyntämistä lastensuojelun sosiaalityössä olisikin tarpeellista tutkia lisää.

Johanna Hietämäki Jyväskylän yliopistosta tekee Lastensuojelutarpeen selvityksen ohjelmateoria ja asiakasvaikutukset – väitöskirjatyötä. Tutkimuksen kohteena on lastensuojelutarpeen selvityksen teoreettinen pohja, josta pyritään muodostamaan ohjelmateoria. Toiseksi hän tutkii kuinka sosiaalityöntekijät toteuttavat lakisäätteistä lastensuojelutarpeen selvitystyötä. Tutkimuksessa tutkitaan myös asiakasvaikutuksia. Heli Kuittinen vuorostaan tekee väitöskirjatyötään aiheesta;

Kaikki muu on halvempaa kuin huostaanotto” –lastensuojelun avohuollon oikeudellinen arviointi ja tehokas toimeenpano.

Tämän tutkielman perusteella voidaan nähdä lastensuojelulain tuoneen ryhdikkyyttä lastensuojelutyöhön. Lisäksi sen tuomat hyödyt ovat suoraan nähtävissä lapsen osallisuuden merkityksestä sosiaalityöntekijöiden kokemuksina. Olen aiemmin tässä tutkielmassa viitannut Ristimäen tekemään tutkimukseen siitä, miten kunnat kykenevät vastaamaan lastensuojelulain asettamiin vaatimuksiin. Tässä korostuu vuoden 2011 aikana voimaan tulevien uusien uudistusten myötä lastensuojelun sosiaalityöhön kohdistuva vaatimus jossa sosiaalityöntekijän ehdottamiin avohuollon tukitoimiin tulee ryhtyä ja taloudelliset resurssit tulee olla suunniteltu niin, että tämä voidaan toteuttaa.

Jatkossa tutkimukset voisivat kohdistua lapsiperheiden kanssa olevan työn arvioinnin tutkimiseen ja vaikuttavuuden mittaamiseen. Mielestäni on hyvin olennaista myös tutkia sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä työhyvinvoinnin näkökulmasta sekä kattavien työaika- ja työtehtävämäärien mittausten perusteella laskea oikeat resurssit työntekijäkohtaisesti. Mietin vielä mitä ja kuinka tehokkaita avohuollon tukitoimia kunnilla on järjestää lapsiperheille. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien vaikuttavuutta tulisi myös tutkia.

Näiden asioiden kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja kuntien päättäjien olisi hyvä huomioida päätöksiä tehdessään, että mitä huolellisemmin alkuvaiheen työ on tehty ja mitä enemmän siihen on ollut käyttää aikaa ja rahaa, sitä parempi on lopputulos. Tällä tarkoitan sitä, että lastensuojelutarpeen selvitys voi monesti jäädä ainoaksi interventioksi lapsen elämässä ja sen avulla on järjestetty tarvittava tuki, jota siinä tilanteessa lapsi tarvitsi. Joidenkin lasten elämässä tämä lastensuojelutarpeen selvitys johtaa lastensuojelun asiakkuuden jatkamiseen ja työskentelyyn lapsen ja hänen lähiverkostonsa kanssa tai se voi johtaa kodin ulkopuolelle sijoitukseen mikä ei johda läheisverkoston poissulkemiseen. Tähän vaikuttaa kokonaisuudessaan se, miten lastensuojelutarpeen selvitystä on lapsen kanssa tehty.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (2007) Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa Räsänen, P., Anttila, A-H & Melin, H. (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Juva: PS- Kustannus.20.
- Alasuutari, P. (2001) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Bardy, M. (2009) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. III osa Lastensuojelun ala. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 43-45.
- Blomberg, H., Corander, C., Kroll, C., Meuwisse, A., Scaramuzzino, R. & Swärd, H. (2010) A Nordic model in child welfare? Teoksessa toim. Forsberg, H. & Kröger, T. Social Work and Child Welfare Politics Through Nordic lenses. Great Britain.MPG Books Group.The Policy Press, 35-39 .
- Connolly, M. (2007) Practice frameworks: Conceptual Maps to Guide Interventions in Child Welfare.The British Journal of Social Work (2007)37, 825-837. <http://sfx.nelliportaali.fi>. luettu 21.11.2010.
- D`Cruz, H. & Jones, M. (2004) Social Work Research. Ethical and political contexts.London, Thousand Oaks,New Delhi,Singapore:Sage.
- Department of Health (2000) Framework for the asesment of children in need and their families. http://www.dh.gov.uk/prod_consum_dh/groups/dh_digitalassets/@dh/@en/documents/digitalasset/dh_4014430.pdf. luettu 20.2.2011
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2005) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2.painos. Tampere:Vastapaino.
- Forsberg, H. (1995) Perhe ja elämän eväät. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, A., Pösö, T.(toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Sosiaalituvan keskusliitto. Jyväskylä, 55.
- Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M.(2006) Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M.(toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Juva: PS- Kustannus, 9, 11, 14-15.
- Forsberg, H & Vagli, Å. (2006) The Social Construction of Emotions in Child Protection Case-Talk. Qualitative Social Work 2006 (5), 9. <http://www.qsw.sagepub.com/content/5/1/9> lähteestä: <http://www.nelliportaali.fi>. luettu 24.1.2011. 10; 25.
- Gadamer, H-G. (2006) Classical and Philosophical Hermeneutics. Theory, Culture & Society. 23(1): 29- 56. Kääntänyt Palmer, R.E. lähteestä Gesammelte Werke (2):92-117. <http://www.nelliportaali.fi>. luettu, 14.2.2011. 29; 39- 40.

- Heino, T. (2009) Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos:Helsinki, 53, 62-64, 72.
- Heino, T. (1997) Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijöiden tuottama määräyty lastensuojelun asiakkaaksi. Helsingin yliopisto. Stakes:Tutkimuksia 77.
- Heinonen, H. & Sinko, P. (2009) Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos:Helsinki,.91; 95.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. (2001) Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005) Tutki ja kirjoita. 11.painos. Helsinki:Tammi.
- Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. (2009)Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki, 117- 119; 127.
- Hurtig, J. (2006) Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä:PS-Kustannus, 167; 169; 172- 173;178- 179;191.
- Huuskonen, S. & Korpinen, J. (2009) Runtas vuosi lastensuojelun avohuollon asiakkuuden alkamisesta. mitä lapselle kuuluu nyt? Lastensuojelun tieto-hankkeen tutkimusosion loppuraportti. Pikassos Oy. 1/2009, 14;22.
- International Federation of Social Workers. Sosiaalityön määrittely. <http://www.ifsw.org>. luettu 12.2.2011
- Juhila, K (2004) Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. Janus 2/2004, 157. <http://ww.valt.helsinki.fi/ypho/sosweb/dokumentit/Juhila.rtf>.luettu 14.9.2010, 155- 183.
- Juhila, K. (2006) Suhde teoriaan. Laadullisen tutkimuksen verkko-opintokokonaisuus. <http://www.uta.fi/laitokset/sospol/luennot/laatu/ominais.htm>. luettu 28.2.2010.
- Juhila, K. (2009) Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä- Michael Foucaultin perintöä tulkitsemassa. Teoksessa Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-Kustannus, 50- 51; 56-57.
- Järventie, I. (2001) Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus Porvoo: WS Bookwell, 91- 93.
- Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M. (2007) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki:Tietosanoma.
- Karvinen-Niinikoski , S. (2009) Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T. (2009) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-Kustannus. (141;142;146,153)
- Karvinen-Niinikoski, S. (2010) Ongelmanratkaisuperinne ja kriittinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki Yliopistokustannus: Gaudeamus, 247- 249.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. (1999) Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11(1), 3-12.

Laine, T.(2007) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. toim. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* Juva:Bookwell, 28- 44.

Laitinen, M. & Kemppainen, T. (2010) Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) *Asiakkuus sosiaalityössä.* Helsinki Yliopistotokustannus: Gaudeamus, 156.

Mason, J. (2002) *Qualitative researching.* 2 nd edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Muukkonen, T. (2009) Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Bardy, M. (toim.) *Lastensuojelun ytimissä.* Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 133; 135- 136.

Muukkonen, T. (2008). Tiivistelmä. Teoksessa Muukkonen, T. (toim.) *Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa.* Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 17, 3-4.

Möller, S. (2005) Lastensuojelun asiakasarviointi kaipaa selkiyttämistä. *Sosiaaliturva* 19, 6-7. Verkkolehti.http://www.sosiaalitieto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/31994/file/Moller19-05.pdf. luettu 12.2.2011

Möller, S.(2004) Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. *Opas- ja käsikirjat 1/2004.* Jyväskylä: Pesäpuu.

Ojaniemi, P. & Rantajärvi, K-M. (2010) Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen sosiaalityöhön Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. toim. (2010) *Asiakkuus sosiaalityössä.* Helsinki Yliopisto kustannus: Gaudeamus, 224.

Onnismaa, J. (2007) *Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta.* Tampere: Gaudeamus

Oranen, M. (2006) Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti 22.3.2006 Lastensuojelun kehittämisohjelma. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/a79d1456-1e50-4116-8815-96c6e88f21fd/Alkuarviointi%20Loppuraportti.pdf>. luettu 30.1.2011

Oranen, M. (2008) Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Raportti on tarkistettu versio Lastensuojelun kehittämisohjelmassa ilmestyneestä verkkojulkaisusta. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki, 43. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/1911491/mita%20mielta!%20raporttiCS3.pdf> viitattu 31.1.2011

Paaso, S-A (2010) toim. Mitä lapselle kuuluu?- Opas lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. *Opas- ja käsittekirjat 1/2010.* Pesäpuu.

Parton, N. & O`Byrne, P. (2000) *Constructive Social Work towards a new practice.* New York: Palgrave

- Pösö, T. & Salomaa, I. (2002) Lastensuojelu. Liiteraportti: Lasse Oulasvirta & Jukka Ohtonen & Jari Stenvall, Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus. Tasapainoista ratkaisua etsimässä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002: 19. Internet-versio <http://www.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/oulasvirta/liiteraportti.pdf>. 58;62. luettu 12.2.2011.
- Rantasalmi, S. (2008) Aikuissosiaalityön suunnitelmallisuus-kehittämistyön suuntaviivoja. Teoksessa Huotari, K. & Hurtig, J. (toim.) Sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki Yliopistokustannus, 13.
- Raunio, K. (2004). Olennainen sosiaalityössä. Helsinki:Yliopistokustannus.
- Ritala-Koskinen, A. (2001) Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto D 38.
- Ristimäki, T. (2007) Lastensuojelulain toimeenpanoon valmistautuminen. Suurimpien kaupunkien suunnitelmat resurssien lisäämisestä lastensuojeluun vuodelle 2008 ja arviot lastensuojelulain velvoitteista selviytymisestä. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry Helsinki 2007 http://www.talentia.fi/files/3371_Raporttilainvoimaantulo.pdf. luettu 14.2.2011
- Ristimäki,T. , Sariola, H., Seppälä, J. & Varsa, M. (2008). Lastensuojelulain toteutuminen. Lastensuojelun Keskusliitto. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. http://www.talentia.fi/files/4897_Lskysely2008raportti.pdf luettu 14.2.2011
- Robson, C. (2001) Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Suomentanut työryhmä: Lindqvist, T., Maaniittu, M., Niemi, E., Paasio, P. & Paija, L. Helsinki:Tammi. Alkuperäisteos Robson, C. (2000) Small- Scale Evaluation.Thousand Oaks and New Delhi: Sage.
- Rousu, S. (2007) Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 197: Suomen Kuntaliitto.
- Rousu, S.(2009) ja LapsiArvi kehittämissryhmä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Helsinki: Kuntaliitto
- Räsänen, P. (2007) Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa Räsänen, P., Anttila, A-H & Melin, H.(toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Juva: PS- Kustannus, 98- 99.
- Räty, T. (2007) Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima.
- Saastamoinen, K. (2008) Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki:Edita Prima.
- Sarvimäki, P. & Siltaniemi, A. (2007) Toim. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävänrakennemuutostus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:14, 22–23;26.
- Silverman, D. (2001) Interpreting Qualitative data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. 2nd ed. London, Thousand Oaks, New Delhi. SAGE.

Sinko, P. (2004) Laki ja lastensuojelu. Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsingin yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia: Oppimateriaaleja 127.

Sosiaali- ja terveysministeriö.(2007) Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2007:14

Taskinen, S.(2007) Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 65.

Taskinen, S. (2001) Lapsen etu erotilanteessa. Opas sosiaalitoimelle. Stakes oppaita 46.

Thomas, J. & Holland, S. (2010) Representing Children's Identities in Core Assessments The British Journal of Social Work 40, 2617–2633. <http://www.bjsw.oxfordjournals.org>. luettu 6.2.2011

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä:Gummerus.

Valtonen, A. (2005) Ryhmäkeskustelut - millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus, 223-224.

Varto, J. (2005) Laadullisen tutkimuksen metodologia metodologia tutkii menetelmien perusteita ja oletuksia http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf. luettu 30.1.2011

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. (2002) Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1.painos. Juva: Bookwell.

Vilka, H.(2007) Tutki ja kehitä. Vaajakoski: Kustannusosakeyhtiö

Välivaara, C. Kuinka päästä lapsen kartalle lastensuojelussa? - lapsilähtöisiä lähestymistapoja vakaviin asioihin. Pesäpuu ry. Niilo Mäki Bulletin, Oppimisvaikeuksien erityislehti 3/2006

Suomen säädöskokoelma:

Lastensuojelulaki (2007/417)

Laki lastensuojelulain muuttamisesta (88/2010)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetty laki (272/2005)

Sosiaalihuoltolaki (710/1982)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Käynnissä olevat väitöskirjatyt:

Hietämäki, J. Jyväskylän yliopistosta. Lastensuojelutarpeen selvityksen ohjelmateoria ja asiakasvaikutukset – väitöskirjatyö. http://www.kaks.fi/kaynnissa_olevat_tutkimukset. luettu 12.2.2011

Heli Kuittinen väitöskirjatyö aiheesta ”Kaikki muu on halvempaa kuin huostaanotto” – lastensuojelun avohuollon oikeudellinen arviointi ja tehokas toimeenpano.
http://www.kaks.fi/kaynnissa_olevat_tutkimukset. luettu 12.2.2011

Pro-gradu tutkielmat:

Filppula, E. Syksy 2010 Lapsen osallisuus lastensuojelun alkuarvioinneista laadituissa dokumenteissa. Jyväskylän yliopisto, Kokkola yliopistokeskus Chydenius.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/25477> luettu 14.2.2011

Charpentier, A. 2011 Lasten ja nuorten kokemuksia lastensuojelun alkuvaiheen arvioinnista. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/2461.4> luettu 14.2.2011

Ruisniemi, T. Pro-gradu syksy 2010 Turun yliopisto. Lastensuojelulain merkitys lastensuojelun sosiaalityössä
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/37f3fdad-f870-4b2d-b695-863ce681f552/Ruisniemi+Tiina+Gradu+2010.pdf>. luettu 14.2.2011

Liite 1. Tutkimuslupa I

[REDACTED]
Perusturvakeskus

Tutkimuslupa

8.6.2010

Petra Ahonen
[REDACTED]

Tutkimuksen aihe Miten sosiaalityöntekijät rakentavat lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä merkityksiä.

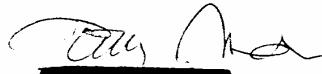
Toteuttaja Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkimuksen laitos

Toteutus Tutkimus tehdään ryhmähaastatteluna **[REDACTED]** perusturvakeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijöille liitteenä olevan anomuksen mukaisesti.

Päätös Tutkimuslupa myönnetään.

Valmis tutkimusraportti pyydetään toimittamaan osoitteella: **[REDACTED]** perusturvakeskuksen johtoryhmä/ **[REDACTED]**.

[REDACTED] KAUPUNKI
Perusturvakeskus

[REDACTED]
perusturvajohtaja

www **[REDACTED]**

puh. **[REDACTED]**

Postiosoite: **[REDACTED]**

Käyntiosoite: **[REDACTED]**

[REDACTED] kaupunki

██████████ KAUPUNKI

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

Perusturvan yhteistoiminta-alue
██████████ lähipalvelualue

Sosiaalisihiteeri

15.11.2010

Hakija/
vireillepanija

Ahonen Petra

Asia

Tutkimuslupa, pro gradu-tutkielma

Selostus asiasta

Petra Ahonen on pyytänyt erillistä tutkimuslupaa ██████████
lähipalvelualueen sos.työstä liittyen pro gradututkielmaan.
Tutkimuslupa liittyy jo aikaisemmin toteutettuun ██████████
kaupungin sosiaalityöntekijöiden haastatteluun. Tutkimuslupa
liitteenä.
██████████ perusturvajohtaja myöntänyt laajemman tutkimusluvan
samaa tutkielmaan jo aikaisemmin.

Päätös

Hyväksyn tutkimusluvan anomuksen mukaisesti.

Allekirjoitus

██████████ sosiaali-██████████

Tiedoksi

Petra Ahonen

Tiedottajan
allekirjoitus

15.11.2010

OIKAISUVAATIMUS

Tähän päätökseen voidaan tehdä kirjallinen oikaisuvaatimus ██████████ kaupungin perusturvalautakunnalle (██████████). Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Siitä on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Liite 3. Haastattelukysymykset:

Minkälainen on lastensuojelutarpeen selvityksen prosessi kokonaisuudessaan mielestänne?

Minkälainen käsitys teillä on siitä arvioinnin merkityksestä lapsen ja perheen tilanteesta lastensuojelutarpeen selvityksen aikana?

Mikä vaikuttaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen työssänne ja millä perusteella päädytte tekemään lastensuojelutarpeen selvityksen valitsemallanne tavalla?

Miten kehittäisitte lastensuojelutarpeen selvitystä työssänne ja mitä olette jo tehneet?

Miten kerätty tieto lastensuojelutarpeen selvityksestä on mielestänne vaikuttanut lastensuojelun sosiaalityöhön?

Miten lain edellyttämät vaatimukset toteutuvat mielestänne?